

Terrorismens sosiale drama

En analyse av sentrale narrativ, manuskript og fremføringer av den islamistiske terroren

Jørgen Sand Johansen



Masteroppgave

Våren 2016

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Sammendrag

På grunn av en rekke blodige terrorangrep i Europa de siste par årene er terrortrusselen i samfunnet stadig tilstedeværende og aktualisert. Med et eksplorerende metodologisk utgangspunkt vil jeg med denne oppgaven se nærmere på hvordan denne terroren og terrortrusselen iscenesettes og dramatiseres i media.

Denne besvarelsen er en kultur-sosiologisk studie av terrorrelaterte sosiale fremføringer som ulike aktører spiller ut på den offentlige scene. Denne dramatiseringen oppstår og formidles i massemedia, derfor er det empiriske materialet i oppgaven et utvalg medietekster. Det overordnede målet for oppgaven er å avdekke, identifisere og drøfte hvilke narrativ og kollektive bakgrunnsrepresentasjoner sentrale aktører, både sympatisører og motstandere, bruker i sine fremføringer i den islamistiske terrorens sosiale drama. De utvalgte fremføringene rekonstrueres og analyseres i fire casestudier ved hjelp av Jeffrey Alexanders (2006) perspektiv *cultural pragmatics* som består av en rekke dramaturgiske elementer, blant annet *aktøren, publikum, bakgrunnsrepresentasjoner og iscenesettingen*. Fremføringene i casene er valgt ut på grunn av sin relevans for den islamistiske terrorens sosiale drama i Europa i dag. Case 1 er en propagandavideo laget av terrorgruppen den islamske Stat ment for rekruttering av fremmedkrigere. Case 2 omhandler François Hollandes tale i Versailles etter terrorangrepet i Paris 13. november 2015. Case 3 belyser en demonstrasjon mot IS og Profetens Ummah arrangert av norske muslimer i 2014. Mens Case 4 ser nærmere på den profilerte norske islamistgruppen Profetens Ummahs fremstilling og iscenesetting av seg selv i en pressekonferanse holdt i 2012.

Blant de mange funnene av sentrale narrativ og kollektive bakgrunnsrepresentasjoner i fremføringene som identifiseres, belyses og drøftes i oppgavens case er eksempelvis: Historisk urett mot muslimer, vestlig militær og kulturell påvirkning på land i Midtøsten og arven fra vestlig kolonitid. Den diskursive kampen innad i islam, hvor sprikende religiøse tolkninger blant annet medfører svært ulik holdning til det demokratiske styresett. Europas demokratiske verdier som frihet, åpenhet, ytringsfrihet og brorskap er blant de narrativ som brukes fra aktørene som vil bekjempe den islamistiske terroren. Moderniseringens og globaliserings påvirkning i denne sammenhengen belyses også, hvor særlig internett og sosiale medier viser seg å spille en sentral rolle for dagens terrorrelaterte sosiale fremføringer.

(Antall ord i hovedteksten: 34 592)

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har til tider vært altoppslukende, derfor er jeg glad for at jeg valgte et tema jeg har stor interesse for, og som har vist seg å være høyst aktuelt i tillegg. Jeg har vært så heldig at mange rundt meg også har vist interesse for oppgaven, gjerne har diskutert temaet og har bidratt med verdifulle innspill underveis.

Jeg vil takke til mine foreldre som har vært oppmuntrende, hjelpsomme og engasjerte. Medstudenter og venner på Sofie Lindstrøms hus fortjener også takk, i første rekke Espen, Christian og Joachim, for både gode faglige diskusjoner og ikke minst for etterlengtede matpauser og avbrekk fra skrivingen. Jeg vil også takke alle kjente og kjære i Bergen som har fylt årene i byen med liv og latter: Ingen nevnt, ingen glemt.

Men mest av alle så vil jeg takke veileder Atle Møen for raske tilbakemeldinger, lærerike samtaler, viktig oppmuntring og godt samarbeid fra første dag. Jeg forlot alltid veiledningstimene med fornyet mot og motivasjon for skrivingen, takket være din genuine interesse for temaet terrorisme og Jeffrey Alexanders teoretiske perspektiver, som du også introduserte meg for. Takk!

Jørgen Sand Johansen,

Bergen, 15. juni 2016.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	7
1.1 Oppgavens struktur.....	8
Kapittel 2: Kontekst	10
2.1 Terror som sosialt fenomen.....	10
2.1.1 Definisjoner på terrorisme.....	10
2.1.2 Terrorisme før i tiden.....	12
2.1.3 Dagens globale terror.....	12
2.1.4 Jihadisme.....	14
2.1.5 Bin Laden og al-Qaidas ideologi og narrativ.....	15
2.1.6 Fremveksten av gruppen <i>Den Islamske Stat</i> i Irak og Syria.....	16
2.2 Iscenesettelsen av terrortrusselen i norsk kontekst.....	19
2.2.1 Risiko og staging.....	19
2.2.2 Iscenesettelsen av terror i media.....	21
2.2.3 Nye scener for dramatisering av terror.....	22
2.2.4 Terroralarmen 2014.....	23
2.2.5 Myndighetene agerer på terrortrusselen.....	24
2.2.6 «Rolfesen-saken».....	25
2.2.7 Risikovurdering: PST iscenesetter trusselnivået.....	26
2.2.8 Fremmedkrigere.....	27
2.2.9 Profetens Ummah.....	29
2.3 Kronologi over islamistisk terror-fremføringer og vestlig motfremføringer.....	31
2.3.1 Oversikt over sentrale islamistiske terroraksjoner i vesten:.....	33
2.3.2 Oversikt over sentrale konflikter i vestens krig mot terror:.....	34
2.3.3 11. September 2001. USA rammes av terroren.....	35
2.3.4 Terroren rammer Madrid.....	36
2.3.5 Terroren rammer London.....	36
2.3.6 Terroren rammer igjen i Paris.....	37
2.3.7 Invasjonen av Afghanistan (2001-).....	38
2.3.8 Invasjonen av Irak (2003-2011).....	39
2.3.9 Krigen mot Den Islamske Stat.....	40
Kapittel 3: Metode	41
3.1 Metodologisk utgangspunkt.....	41
3.2 Kulturell vending.....	42
3.3 Narrativ / Diskursanalyse.....	43
3.4 Narrativ.....	43
3.5 Utvalg og medie-kilder.....	45

3.6 Kulturell pragmatikk og tykke beskrivelser	47
3.7 Casestudie.....	48
Kapittel 4: Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk.....	50
4.1. Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk i norsk sammenheng	52
4.2 Elementene i kulturell pragmatikk	52
4.2.1 Aktøren:.....	53
4.2.2 Kollektive bakgrunnsrepresentasjoner:	54
4.2.3 Publikum:	55
4.2.4 Mise-en-scène:.....	55
4.2.5 Midler for symbolsk produksjon	56
4.2.6 Sosial makt	56
4.2.7 Manuskriptet.....	57
4.3 Fire dramaturgiske virkemidler	57
4.3.1 Kognitiv simplifikasjon:.....	57
4.3.2 Tid-sted kompresjon:.....	58
4.3.3 Moralsk antagonisme:	58
4.3.4 Twisting and turning:	59
2.4 Vellykket fremføring.....	59
Kapittel 5: Empiriske case.....	61
Case 1:	63
5.1 IS-propaganda ment for rekruttering	63
5.1.1 Casets narrativ	73
Case 2:	74
5.2 Francois Hollandes tale i Versailles	74
5.2.1 Casets narrativ	81
Case 3:	82
5.3 Demonstrasjon mot IS og Profetens Ummah i Oslo.....	82
5.3.1 Casets narrativ	90
Case 4:	92
5.4 Profetens Ummahs pressekonferanse	92
5.4.1 Casets narrativ	100
5.5 Oppsummering av casene.....	101
Kapittel 6: Avslutning.....	103
Litteraturliste.....	105
Nettkilder.....	108
Videokilder.....	111
Tabeller, figurer og bilder	112

Tabeller, figurer og bilder

Tabell 1. Oversikt over sentrale islamistiske terroraksjoner i vesten.....	33
Tabell 2. Oversikt over sentrale konflikter i vestens krig mot terror.....	34
Figur 1. De ulike elementene i kulturell pragmatikk.	53
Figur 2. Vellykket fremføring.....	60
Bilde 1. Skjerm bilde fra omtalt IS-propagandavideo.....	64
Bilde 2. François Hollande ankommer slottet i Versailles.....	76
Bilde 3. Faten Mahdi Al-Hussaini, holder appell foran stortinget.....	84
Bilde 4. Muslimske religiøse ledere i demonstrasjonstoget på vei mot stortinget.....	85
Bilde 5. Egzon Avdyli på Profetens Ummahs pressekonferanse i Oslo.....	95

Kapittel 1: Innledning

Hovedmålet for oppgaven er å avdekke og belyse sentrale kollektive bakgrunnsrepresentasjoner og narrativ som spilles ut i fremføringene og motfremføringene i terrorens sosiale drama i Europa de seneste årene. Måten disse fremføringene iscenesettes og dramatiseres er de viktigste forskningsspørsmålene som stilles underveis. Den metodiske tilnærming er en teoretisk inspirert analyse, hvor oppgavens fire utvalgte sosiale fremføringer i terrorens sosiale drama belyses og analyseres i form av en empirisk casestudie. Jeffrey Alexanders dramaturgiske perspektiv *cultural pragmatics* (2006) anvendes i casestudiens analyse av fremføringene. I tillegg brukes teorier og innsikter fra blant andre David Cook, Paul Wilkinson og Michel Wieviorka for å belyse og kontekstualisere terrorismes utvikling. Ulrich Becks perspektiver *risiko* og *staging* anvendes for å redegjøre for dramatiseringen og iscenesettingen i media. Mens relevante verk av blant andre Gilles Kepel anvendes for å rekonstruere en historisk kronologi over sentrale terrorangrep og krigen mot terroren.

Utgangspunktet og inspirasjonen for denne oppgaven er en artikkel av den amerikanske sosiologen Jeffrey C. Alexander med tittelen *From the depths of despair: performance, counterperformance, and «September 11»* (Alexander 2006). I denne artikkelen setter Alexander terrorangrepet som rammet USA den 11. september 2001 og krigene landet involverte seg i årene som fulgte inn i en større historisk kontekst. Han ser på denne terroren og krigen mot terror i en fremføring/motfremførings-dialektikk som startet for hundrevis av år siden på grunn av vestlig ekspansjon og arabisk-muslimsk reaksjon. Alexanders begreper 'performance' og 'counterperformance' oversettes i denne oppgaven til 'fremføring' og 'motfremføring', ettersom begrepene 'forestilling' og 'motforestilling' har flere betydninger, og kan derfor skape forvirring. Det er et kultur-sosiologisk perspektiv, hvor terrorangrepet mot USA 11.september og George W. Bushs uttalte krig mot terrorisme ses på som sentrale sosiale fremføringer i dette pågående dramaet som spilles ut i konflikten mellom vesten og islam. Alexander mener at dette dramaturgiske perspektivet kan være en nyttig og undervurdert innfallsvinkel for å forstå mer om terrorisme i det 21.århundre. Alexanders dramaturgiske analytiske perspektiv og historiske tilnærming til konflikten mellom islamisters terrorisme og vestlig respons bygges videre på i denne oppgaven.

Til tross for at også høyreekstrem terror utvilsomt utgjør en terrortrussel i Europa i dag så er terroren og terrortrusselen knyttet til islamistisk ekstremisme valgt ut som fokus og empirisk

avgrensning for denne oppgavens forskningsområde. Bakgrunnen for dette valget er det siste årets terrorangrep i Paris og Brussel, PSTs seneste trusselvurderinger og de rundt ett hundre norske fremmedkrigerne som har reist til konflikten i Irak og Syria (VG 03.03.2016).

1.1 Oppgavens struktur

Kapittel 2 Kontekst: En case-studie som denne oppgaven trenger et omfattende bakgrunnskapittel for å forklare blant annet terrorismens historie, kontekst og situasjon slik den er i Europa og Norge i dag. Dette arbeidet er delt inn i følgende tre deler:

Terror som sosialt fenomen: En sosiologisk-teoretisk fokusert fremstilling av terrorismens historie og utvikling med utgangspunkt i arbeid av Gilles Kepel, David Cook og Michel Wieviorka. Først drøftes definisjonsbruken av terrorbegrepet, deretter utviklingen i islamistisk terror gjennom fremveksten av gruppene al-Qaida og Den Islamske Stat.

Iscenesettelsen av terrortrusselen i norsk kontekst: Her tas det utgangspunkt i Ulrich Becks begreper om *risiko* og *staging*. Først redegjøres det for disse to begrepene, før måten terror iscenesettes i mediene forklares. Deretter anvendes Becks begreper videre som analytisk tilnærming på en rekke relevante eksempler fra norsk offentlighet. Først drøftes PSTs trusselvurderinger og myndighetenes offentlige advarsel om et nært forestående angrep sommeren 2014. Videre vil fremmedkrigerfenomenet og den profilerte islamistgruppen Profetens Ummahs rolle i denne sammenhengen belyses.

Kronologi over islamistisk terror-performance og vestlig counterperformance: Her presenteres først sentrale islamistiske terrorangrep rettet mot vesten, i kronologisk rekkefølge. Deretter presenteres noen viktige konflikter i vestlige lands krig mot terror. Formålet her er å gi en oversikt over de terrorangrep og konflikter som utgjør sentrale referansepunkt i den performative fremføring/motfremførings-dialektikken mellom islam og den vestlige verden i det 21. århundre. Forskjellige narrativ har gjort seg gjeldende i ulike epoker i dette pågående dramaet, og denne utviklingen skisseres her for å legge grunnlaget for de fremføringene som analyseres i oppgavens case.

Kapittel 3 Metode: Den sosiologiske tilnærmingen, case-analyse og utvalg presenteres i dette kapitlet, hvor fremgangsmåten i det empiriske arbeidet i oppgaven forklares.

Kapittel 4 Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk: I dette kapitlet gis det en grundig redegjørelse for Alexanders perspektiv kulturell pragmatikk, hvor hver av de sentrale

dramaturgiske elementene i perspektivet presenteres i detalj. Disse elementene er det nødvendig å kjenne til i forkant av den empiriske analysen, hvor de anvendes direkte på oppgavens utvalgte case. De sosiale fremføringene som utgjør casene rekonstrueres gjennom dette perspektivet, element for element.

Kapittel 5 Empiriske case: Fire *case* er valgt ut på bakgrunn av sin relevans i det sosiale dramaet om terror i Europa i dag. De settes i sammenhengen, presenteres og rekonstrueres ved hjelp av Jeffrey Alexanders kulturpragmatiske perspektiv. Dette er en kultur-sosiologisk narrativ analyse-tilnærming som har sitt utgangspunkt i feltet for *performance studies*, hvor målet er å analysere sosiale fremføringer på en måte som kan sammenlignes systematisk med det som gjøres i teaterets verden. I den durkheimske sosiologiske tradisjonen med ritualer i fokus har det utviklet seg en kultur-sosiologi, som dette performative perspektivet er en del av, hvor symbolske og meningsskapende aspekter ved sosiale handlinger står sentralt i den analytiske drøftingen. De fire utvalgte casene i denne oppgaven er:

Case 1. IS-propaganda ment for rekruttering: Videoklipp fra 2015 laget av terrorgruppen som kaller seg den Islamske Stat, som har opprettet et selverklært kalifat i et større område i Irak og Syria.

Case 2. François Hollandes tale i Versailles: Den franske presidenten erklærer krig mot terroristene i IS i en tale holdt 16.november 2015. Et eksempel på en vestlig *counterperformance*, en motfremføring til den voldelige fremføringen utført av terroristene i Paris få dager i forveien.

Case 3. Demonstrasjon mot IS og Profetens Ummah i Oslo: Arrangert av unge norske muslimer 25.august 2014. Også et eksempel på en motfremføring, i dette tilfelle en reaksjon på IS brutale fremvekst og den norske islamistiske ekstremistgruppen Profetens Ummahs uttalelser i media.

Case 4. Profetens Ummahs pressekonferanse fra 2012: En sosial fremføring hvor den norske islamistiske ekstremistgruppen forsøker å fremstille seg i et nytt lys for norsk media.

Kapittel 6 Avslutning: Kort oppsummering av oppgavens innhold og empiriske funn, som i første rekke er de mest sentrale narrativ og bakgrunnsrepresentasjoner casene belyser. Oppgavens relevans og bidrag drøftes kort før det pekes på noen relevante problemstillinger for videre forskning.

Kapittel 2: Kontekst

For å forstå oppgavens fire utvalgte case er det helt nødvendig å sette de inn i en større sosial, kulturell og historisk kontekst. Dette gjøres i dette kapitlet, hvor første del tar for seg terror som sosialt fenomen. Her drøftes først noen faglige definisjoner på terrorisme, deretter mer om terrors historiske utvikling. Det er først og fremst utviklingen av den islamistiske jihadismen, representert ved al-Qaidas og gruppen *Den Islamske Stat* som redegjøres for i denne delen. Del to av kontekstualiseringen tar for seg terrortrusselen i norsk kontekst, forankret i Ulrich Becks relevante begreper om risiko og staging. Her adresseres blant annet PSTs trusselvurderinger, myndighetenes respons på den økte risikoen, fremmedkrigerfenomenet og ekstremistgruppen Profetens Ummah. I kapitlets tredje del presenteres en oversikt og kronologi over sentrale fremføringer i islamistisk terrorisme og vestlig militær motfremføringer. Her skisseres de grove trekkene av den nevnte narrative konflikten Jeffrey Alexander mener utkjemper mellom islamistisk terror og vestens krig mot terrorisme i en fremførings/motfremførings-dialektikk. Formålet til dette kapitlet er å redegjøre for bakgrunnen og konteksten som kreves for å forstå oppgavens utvalgte empiriske case, som er eksempler på sentrale sosiale fremføringer i «terrorens sosiale dramas siste kapittel», nemlig situasjonen slik den er i 2016.

2.1 Terror som sosialt fenomen

2.1.1 Definisjoner på terrorisme

While nothing is easier than to denounce the evildoer, nothing is harder than to understand him – Fyodor Dostoevsky, The Possessed (1827)

Politisk motivert vold har sannsynligvis eksistert like lenge som det har eksisterte mennesker på jorden. Selve ordene terror og terrorisme er avledet av det latinske verbet *terrere* som betyr å ryste eller skremme. Det fikk en politisk mening tilbake i 1795 når Maximillian Robespierre og Jakobinerklubben iverksatte et brutalt terrorvelde under den franske revolusjonen. Ordet kom i mer alminnelig bruk også utenfor Frankrike utover 1800-tallet, og ble brukt som en

fordømmende etikett på grupper som bruker voldelige midler for å nå politiske mål (Knutsen i Hovi og Malnes 2007: 206).

På grunn av terrorismens brutale og vilkårlige natur vil det alltid være et høyst omdiskutert begrep og fenomen. Voldshandlinger som for noen ses på som en legitim, nødvendig og effektiv måte å utøve makt, eller motstand mot undertrykkelse på, ses på som det totalt motsatte fra den motsatte parten i konflikten. Hva som er legitim volds- og maktbruk, både fra staters påtalemyndigheter, militære og politi, og fra motstandsgrupper, vil variere ut i fra hvem du spør. Som det heter seg, i det som nå nærmest har blitt en klisje i diskusjoner om terrorisme: den enes terrorist er den andres frihetskjemper.

Innenfor forskningsmiljøene pågår det en debatt knyttet til definisjoner på terrorisme, hvor det finnes utallige forsøk på akademiske definisjoner av terror. Terrorismens kompleksitet gjør at det er et høyst tverrfaglig vitenskapelig fenomen, ettersom det på en og samme tid dreier seg om noe som er kriminelt og samtidig politisk, sosialt, psykologisk og moralsk i opphav og konsekvens (Moghaddam og Marsella 2004: 14). Et eksempel på en definisjon er følgende, hvor forfatterne bak har studert 109 tidligere definisjoner og deretter kombinert 22 nøkkelelementer i et forsøk på å oppnå bred konsensus og universalitet:

Terrorism is an anxiety-inspired method of repeated violent action, employed by (semi-) clandestine individuals, groups, or state actors, for idiosyncratic, criminal, or political reasons, whereby – in contrast to assassinations – the direct targets of violence are not the main targets. The immediate human victims are generally chosen randomly (targets of opportunity) or selectively (representative or symbolic targets) from a target population, and serve as message generators. Threat- and violence-based communication processes between terrorists (organization), (imperiled) victims, and the main targets are used to manipulate the main target (audience(s)), turning it into a target of terror, a target of demands, or a target of attention, depending on whether intimidation, coercion, or propaganda is primarily sought (Schmid og Jongman 1988 i Spencer 2010: 4).

Det er med andre ord store uenigheter om både hvem som er terrorister og om bruken og definisjonene av selve begrepet, men nevnte definisjon fra Schmid og Jongman fungerer i denne sammenhengen som et utgangspunkt for videre diskusjon. For til tross for at terrorisme har utviklet seg mye siden 1988, fokuseres det her tydelig på det sentrale i denne oppgavens sammenheng: Terrorismen er en symbolsk form for meningsformidling, hvor målet ikke er de

som rammes direkte av voldsbruken, men alle oss andre som ufrivillig blir gjort til tilskuere. Terror, terrortrusselen, risikovurderinger og ikke minst reaksjonene på terror iscenesettes på ulikt vis til ulike formål i dagens mediasamfunn, og dette er noe av det denne oppgaven vil se nærmere på.

2.1.2 Terrorisme før i tiden

Historisk har statlig terrorisme stått for de klart mest blodige formene for terror mener Paul Wilkinson, som begrunner påstanden med at staten normalt har kontroll over og tilgang på våpen og styrker som effektivt kan brukes for å terrorisere en befolkning. Særlig totalitære regimer har ofte brukt terror som et middel for å undertrykke politisk motstand. Dette har vi har mange eksempler på fram til og med andre verdenskrig, hvor denne formen for terror var på sitt mest brutale (Wilkinson 2011: 6-11).

Opp gjennom nyere historie finner man en rekke eksempler på ulike idealistiske gruppers aksjoner som hadde som formål å terrorisere politiske eller ideologiske motstandere. Dette var den mest utbredte formen for terrorisme i Europa på 1960 til 1980-tallet, og var i stor grad forbeholdt bevegelser innenfor nasjonalstater, med politiske ekstremister på både ytre høyre- og venstreside, samt separatistgrupper som eksempelvis ETA og IRA (Wieviorka 2015: 2). De menneskelige ofrene, samt oppmerksomheten i media er for disse gruppene ikke målene i seg selv, men midler i en politisk kamp hvor uavhengighet og suverenitet ofte er det endelige målet. Disse grupperingene er i dag knapt eksisterende, og både de rent separatistiske og de venstre-ekstreme er i liten aktuell i mediene, mens høyreekstrem terror er unntaket på politisk motivert terror som fortsatt gjør seg gjeldende i Europa, ikke minst i norsk kontekst med 22. juli ferskt i minnet. Som en historisk realitet har terrorisme, i likhet med mange andre sosiale og politiske fenomen gått gjennom en transformasjon siden perioden på 60- til 80-tallet, fra det som Wieviorka kaller den klassiske æra til dagens globale æra (Wieviorka 2007: 98).

2.1.3 Dagens globale terror

Dagens europeiske trusselbilde preges mest av islamistisk terror, hvor en rekke store angrep i europeiske byer understreker denne påstanden. Denne formen for terrorisme representerer global terror, hvor terroristenes handlinger og mål ikke gjør seg gjeldende kun innenfor det politiske rammeverket til nasjonalstaten eller tradisjonelle mellomstatlige relasjoner. Det er snakk om «global og grenseløs terrorisme, med et metapolitisk og religiøst opphav, med dens

referanser til Ummah og Jihad» (Wieviorka 2015: 2). Høyreekstrem terrorisme, ofte representert av såkalte solo-terrorister som Norge opplevde 22. juli 2011, er også en viktig del av dagens europeiske trusselbilde, men det er den islamistiske terroren som står i fokus i denne oppgaven.

Terrorisme med globalt preg ble forsøkt gjennomført også før 2000-tallet, som eksempelvis i en gisseltaking av et Air France-fly i 1994 av algeriske islamister som ville styrte flyet i Paris. Det var likevel det spektakulære angrepet 11. september 2001 som virkelig demonstrerte den nye globaliserte dimensjonen av terrorisme (Wieviorka 2007: 99). For å illustrere dette poengterer Wieviorka hvordan flykaprerne bak angrepet var født i land som Saudi-Arabia og Egypt, men møttes konflikter i land som Sudan, Pakistan og Afghanistan. Der slo de seg sammen, trente for oppdraget og bygde solidaritetsbånd seg imellom, i et fellesskap av transnasjonal ideologi. Flere av dem bodde og skapte terrorceller i europeiske land som Tyskland og England, før de utførte sine angrep mot en fiende på andre siden av jorden den 11. september 2001. Det er dessuten mer enn selve organiseringen som har globale trekk:

Their aims are indeed global and go further than the context of the world in which we live, to be projected into the next. Having broken with the traditional forms of community life, their Islamism, inseparable from the notion of *jihad* – the holy war – transcends national frontiers and aims – including through martyrdom and therefore through sacred death – at destroying the West which at one and the same time fascinates them and excludes and despises Islam and the Muslims (Wieviorka 2007: 100).

Et lignende syn på dagens terrorismes globale karakter deles av Marc Sageman, som viser til en trend hvor mange moderne terrorangrep blir utført med mindre grad av tradisjonelt hierarkisk lederskap og organisering. Dagens situasjon er mest preget av lokalt forankrede terroristgrupper som er inspirert, men ofte ikke direkte kommandert til å utføre terrorangrep. Islamistisk terror, mener han, har videreutviklet seg til å bestå av mer flytende, uavhengige, komplekse og uforutsigbare enheter. Kommunikasjon, inspirasjon og veiledning ved hjelp av internett gjør at de nå konstituerer et mer virtuelt nettverk, en sosial bevegelse, som er spredt rundt om i mange ulike deler av verden (Sageman 2008: 109-111). Dagens terrorisme har med andre ord på denne måten utviklet seg parallelt med globaliseringen og moderniseringen som har funnet sted ellers i samfunnet, hvor eksempelvis mye av terrorgruppers rekruttering og propaganda gjøres via internett. Denne globale terrorens utvikling skaper nye og svært vanskelige utfordringer for myndighetene, domstolene, politiet og ikke minst

etterretningstjenestene, som i økende grad må samarbeide mer internasjonalt, og forholde seg til teknologier i stadig utvikling.

2.1.4 Jihadisme

Jihadisme er en voldelig retning innen islamisme, og islamisme er en politisk ideologi hvor en vil prege samfunnet med islamistiske verdier. Jihadisme baserer seg med andre ord på væpnet kamp for å nå det politiske målet om å innføre og spre islamske styresett. Det finnes flere retninger innen jihadisme, hvor den salafistiske, en bokstavtro sunni-retning nok er mest utbredt (Kepel 2004a: 219). Begrepet Jihad ble allment kjent etter terrorangrepene mot USA 11. september 2001, hvor det ofte assosieres med en tøylesløs, religiøs og total krigføring. Som David Cook påpeker er jihad et ord som i en religiøs kontekst har en lang historie og et kompleks sett av meninger. For mens det fra et ikke-muslimsk perspektiv gjerne betyr «hellig krig», så betyr det for mange muslimer heller «streben» i en religiøs kontekst. Det finnes i tillegg utallige former for og ulike vurderinger av hvordan slik religiøs jihad skal utøves både gjennom religionens 14-århundre lange historie og blant dagens over 1.5 milliarder muslimer (Cook 2005: 1-4). Det er den militante jihadismen og dens voldelige tolkning av jihad som står i fokus i denne oppgaven, ettersom den spiller en sentral rolle i for dagens globale terrorisme, først og fremst representert med terrorgruppen IS.

Jihadistenes rolle og karakter har utviklet seg i tråd med viktige historiske vendepunkt, fra profetens Muhammeds egen krigføring, via korsfarernes krigføring i Midtøsten til dagens situasjon, som står i fokus i denne oppgaven. Fiendebildet har forandret seg i takt med de konfliktene jihadistene har deltatt i, der en av de mest sentrale i nyere tid er kampen mot Sovjetunionens okkupasjon i Afghanistan på 1980-tallet. Nytt for denne konflikten var at den tiltrakk seg tusenvis av muslimske fremmedkrigere fra en rekke andre land, som frivillig ville kjempe sammen med lokale mujahedin mot sovjetisk okkupasjon. Den palestinske ideologien Abdullah Azzam var svært sentral i denne utviklingen, og regnes ofte som den moderne jihadismens grunnlegger. Krigen i Afghanistan fungerte som en religiøs og sosial inkubator for et nå globalt radikalt jihadist-nettverk av krigere som var villig til å krige og bli drept for sin sak (Cook 2005: 128).

En annen historisk viktig begivenhet som ofte nevnes i relasjon til dagens globale jihad-bevegelse er krigen på Balkan i 1992-1995, hvor serbiske kristne kjempet en blodig krig mot bosniske muslimer. Et stort antall Afghanistan-veteraner dro frivillig til konflikten for å

kjempe i det som ble sett på som nok en krig rettet mot muslimer. Det har i ettertid blitt dokumentert store menneskerettighetsbrudd som utstrakt voldtekt og nedslaktning av den sivile muslimske befolkningen i området fra Serbisk side (Cook 2005: 134). Derfor inngår også denne konflikten i en serie med kriger som har involvert muslimer og på den måten preget narrativet om at muslimer er under angrep. Invasjonen av Afghanistan, først av Sovjetunionen, deretter av Amerikanerne i 2001 og ikke minst USAs invasjon av Irak i 2003 er også helt sentrale konflikter som ofte nevnes i analyser av oppblomstringen av jihadistiske bevegelser.

2.1.5 Bin Laden og al-Qaidas ideologi og narrativ

Saudiarabiske Osama bin Laden ble verdens mest ettersøkte mann etter terrorangrepene mot USA 11. september 2001. Bin Laden hadde både studert og jobbet med Abdullah Azzam, og etter Azzam ble drept i 1989 førte han videre tradisjonen med å kjempe jihadistenes sak og drev utstakt rekruttering. Han var også grunnlegger og leder av al-Qaida, som ble selve symbolet på global jihadisme etter 2001. Om terrorangrepet mot USA 11. september har bin Laden sagt følgende:

Those young men . . . said in deeds, in New York and Washington, speeches that overshadowed all other speeches made everywhere else in the world. The speeches are understood by both Arabs and non-Arabs— even by the Chinese. It is above all the media said . . . this event made people think [about true Islam], which benefited Islam greatly (bin Laden i Cook 2005: 147).

At Osama bin Laden fikk rett i at terroren 11. september ble hørt verden rundt er det nok få som er uenig i, men når det kommer til utbytte av aksjonen er Gilles Kepel svært uenig. Han mener at angrepet førte til store tilbakeslag for bin Ladens islamisme. For USAs angrep på Afghanistan satte Taliban ut av spill og ødela muligheten for å bygge en islamsk stat, og en base for militante jihadisme (Kepel 2004a: 376).

Når det gjelder al-Qaidas ideologi og narrativ drar Tom Quiggin (2009: 20-23) fram følgende kjerneverdier og kampsaker i sin analyse:

1. Muslimer er under angrep overalt. Kun al-Qaida tar opp denne kampen med de som undertrykker islam. De som ikke støtter al-Qaida støtter derfor de kreftene som undertrykker islam. Sistnevnte poeng her er veldig sentralt, fordi det legitimerer vold mot andre muslimer.

2. De ser på det som sitt oppdrag å lede an denne kampen. Det vet al-Qaida at de ikke vil klare alene, så de ønsker å inspirere de muslimske massene verden over for å starte en revolusjon.

3. Al-Qaidas sentrale klagemål, både reelle og imaginære, er stort sett politisk og ikke religiøst forankret. Det dreier seg om undertrykkelse, fattigdom og utnyttelse, men gruppens fasade, samt rettferdiggjøringen av vold, er nesten alltid religiøs.

4. Til slutt skisserer Quiggin åtte ideologier eller konsepter som ofte går igjen i al-Qaidas litteratur og uttalelser: jihad, Bayat, Daru Islam, Ummah, Takfir, Shaheed, Al-Wala Wal Bara og Jijrah. Alle disse temaene mener han videre har to distinkte fortolkninger. Den ene er av al-Qaidas og deres likesinnede. Den andre er mer klassiske mainstream fortolkning av disse innen islam. To av de mest sentrale av disse temaene er jihad og Daru Islam:

Jihad: I al-Qaidas fortolkning er jihad en obligatorisk handling for alle muslimer, et kall, hvor målet er å oppnå muslimsk dominans over muslimske områder og egen statsdannelse. Væpnet jihad er den høyeste formen for jihad, og bør brukes mot alle fiender av islam. Ifølge mainstream islamske lærde refererer derimot konseptet om jihad til «striving for excellence», hvor det er mange ulike mål for jihad. Jihad for godhet, menneskelig utvikling, utdanning, familie, vennskap og nasjonsbygging blant annet. Det er også en indre kamp mot ondskap, egen latskap, dumhet og arroganse (Quiggin 2009: 21).

Daru Islam: Handler om en egen islamsk stat, og er et sentralt tema innen al-Qaidas propaganda. Det er obligatorisk for alle muslimer å bidra økonomisk og fysisk kjempe for denne drømmen om en reetablering av kalifatet fra Muhammeds tid. Ifølge Quiggin mener islamske lærde derimot at Daru Islam er et relativt begrep. Det har ingen presis eller eksakt mening, så legitimering av drap for å bygge en islamsk stat ses på som farlig og uønsket (Quiggin 2009: 22).

2.1.6 Fremveksten av gruppen *Den Islamske Stat* i Irak og Syria

Selv med al-Qaidas militære svekkelse etter USAs invasjon av Afghanistan, så skulle det ikke ta lang tid før en ny jihadistbevegelse sto fram i den globale kampen. 29. juni 2014 utroper en terrororganisasjon ledet av Abu Bakr al-Baghdadi at et kalifat, en islamsk stat, er opprettet i et stort område på grensen mellom Irak og Syria. Gjennom en rekke spektakulære og uforventede militære seiere i løpet av noen få måneder sommeren 2014 stod gruppen så sterkt

at de nærmest hadde transformert politikken i Midtøsten (Cockburn 2015: 13). Tusenvis av fremmedkrigere fra Europa, og resten av verden, reiste Syria og Irak for å kjempe for IS, og deres brutale krigføring er en vesentlig del av årsaken til de kaotiske borgerkrigstilstandene i Syria. Denne situasjonen har ført til at over 11 millioner nå har måttet flykte fra hjemmene sine, og det omtales som verdens største humanitære krise for øyeblikket (Amnesty 2015). IS forsøker stadig å utvikle seg og driver en bestialske form for innovativ terror og propaganda. Alt fra brenning av en Jordansk pilot tatt som krigsfange, halshugginger av vestlige gisler, drukninger i bur, massehenrettelser i egengravde graver og henrettelser begått av barn. Listen fortsetter, og IS utøver på mange måter et grensesprengende prosjekt av å utvide terrorens grusomheter. De kreative og performative utøvelsene av vold representerer et voldsentreprenørskap, som igjen også har røtter og referanser til tidligere terror. For eksempel fra den franske revolusjonen, hvor brenning, halshugging og hoder plassert på staker til skrekk og advarsel ble anvendt i Robespierres terrorregime (Kassimeris 2006: 41-44).

IS representerer et nytt og unikt eksempel på terrorisme. Først fungerte gruppen mest som en lokal geriljagruppe som fra sin base i nord-Irak førte krig mot Shia-styret i Bagdad. Deretter fremsto gruppen som en undergruppe av al-Qaida i Irak, som også var gruppen navn utad en stund, før den etter hvert ble tydelig skilt fra al-Qaida. Som for øvrig skapte overskrifter verden over når de tok avstand fra IS sin brutalitet. Verdens mest fryktede terrorgruppe de siste 15 årene stod plutselig ikke fremst i rekken av ekstremister; en ny og hurtig ekspanderende gruppe tar over som vestens og demokratiens fremste ideologiske fiende. På veien fram til dagens selvoppnevnte kalifat har IS vært innom flere av kategoriene og idealtypene som anvendes på terrororganisasjoner. De fremstår i dag som en kombinasjon av disse og vanskeliggjør med det klare beskrivelser og analyser av gruppen. På den ene siden er de fortsatt en bevegelse, en form for et diasporafellesskap, som står i krig mot alle regimer i områdene rundt deres selvoppnevnte kalifat. Samtidig er gruppen blitt et statsprosjekt i seg selv, ettersom de kontrollerer et stort område og dermed har overtatt ansvaret for infrastruktur og statsstyre. For til tross for mangelen på legitimering fra andre stater så kontrollerer gruppen nå et område på størrelse med Storbritannia med rundt 10 millioner innbyggere. IS tvinger sånn sett resten av verdenssamfunnet til å måtte forholde seg til dem som en statslignende politisk og sosial aktør i regionen (Cockburn 2015: 64,147).

I diskusjoner og debatter om IS og andre terrororganisasjoners ideologiske mål kommer stadig spørsmålet om forholdet til religion inn i bildet. IS erklæring av sitt territorium som et islamsk kalifat har møtt mye motstand innad i den muslimske verden. Et eksempel på denne

kraftige kritikken mot IS' kalifat og bruk av voldelige midler er fra 2014 når 152 ledende islamske religiøse ledere sendte et åpent brev til IS-leder Abu Bakr al-Baghdadi. Dette brevet inneholdt en liste over helt sentrale religiøse feil og forbrytelser som ledelsen og tilhengeren av IS begår, på et rent teologisk grunnlag. Blant de 24 punktene i brevet er følgende eksempler:

It is forbidden in Islam to force people to convert;

It is forbidden in Islam to deny women their rights

It is forbidden in Islam to kill the innocent

The re-introduction of slavery is forbidden in Islam;

It is forbidden to torture people;

It is forbidden in Islam to declare a caliphate without consensus from all Muslims;

Loyalty to one's nation is permissible in Islam;

After the death of the Prophet ... Islam does not require anyone to emigrate anywhere;

Jihad in Islam is defensive war (Schmid 2015: 2).

IS representerer med andre ord en terrorhybrid som bygger både på politisk og sosialt grunnlag, en særegen religiøs fortolkning og overbevisning, sekterisk krigføring, territorial konflikt og global kamp mot vestlige styresmakter alle andre som ellers står i deres vei. Et komplekst og sammensatt vesen som må ses på som et resultat av både historiske, religiøse og lokale årsaker på den ene siden, men samtidig påvirket og formet av vestlig tilstedeværelse i Midtøsten. Globale prosesser spiller også en rolle her, slik som muligheter tilrettelagt av moderne teknologi, som eksempelvis effektiv propagandaspredning på internett. Det spilles på et narrativ som forsøker å oppnå resonans blant unge fremmedgjorte muslimer verden over. Følgende utdrag er fra en passasje fra erklæringen om opprettelsen av kalifatet av IS-leder Abu Bakr al-Baghdadi. Det inneholder en rekke referanser til både historiske, religiøse og sosiale begrunnelser som skal underbygge dette narrativet:

Lift your head up high. You now have a state and a caliphate that restores your honor, your might, your rights and your sovereignty. The state forms a tie of brotherhood between Arab and non-Arab, white and black, Easterner and Westerner. The caliphate brings together the Caucasian, Indian, Chinese, Shami, Iraqi, Yemeni, Egyptian, North

African, American, French, German and Australian....They are all in the same trench, defending each other, protecting each other and sacrificing for one another. Their blood mingles together under one flag [with] one goal and in one camp... Perform hijra from darul-kufr to darul-Islam. There are homes here for you and your families. You can be a major contributor towards the liberation of Makkah, Madinah, and al-Quds- Would you not like to reach Judgement Day with these grand deeds... A life of jihad is impossible until you pack your belongings and move to the caliphate (Baghdadi i Schmid 2015: 3).

2.2 Iscenesettelsen av terrortrusselen i norsk kontekst

Terrortrusselen i Norge ser utvilsomt ut til å være større og mer aktuell enn på lenge. En rekke faktorer spiller inn i denne påstanden: For det første har politiets sikkerhetstjeneste (heretter omtalt som PST) selv uttalt at trusselsituasjon har økt de seneste årene. Sommeren 2014 toppet det hele seg når politiet gikk ut med en advarsel om et planlagt angrep i Norge innen kort tid. Det ble iverksatt en rekke sikkerhetstiltak, blant annet midlertidig bevæpning av politiet, en bevæpning som gjorde seg gjeldende i månedsvis. En annen faktor av betydning for trusselbildet er en rekke terrorangrep mot europeiske mål det siste året, med angrepet mot Paris 13. november 2015 som det mest dødelige. Dette er en utvikling som den tidligere etterretningsoffiseren Ola Kaldager har advart om at «vil bli grisete, og vil sannsynligvis prege Europa de neste tiårene» (DN 20.11.2015). I tillegg har den brutale fremveksten av terrorgruppen som kaller seg den Islamske Stat, heretter omtalt som IS, i områder i Irak og Syria ført til politisk uro i regionen. Dette har igjen ført til mobilisering av tusenvis av unge europeiske kvinner og menn som sympatiserer med IS og som reiser til konfliktsonen som fremmedkrigere. Disse faktorene har bidratt til at terrorrelaterte nyheter i stor grad har preget nyhetsbildet de siste årene. Hvorvidt den reelle trusselen har økt, og i så fall i nøyaktig hvor stor grad, er det tilnærmet umulig å slå fast. Den økte terrortrusselen er først og fremst et iscenesatt og dramatisert fenomen som de følgende avsnittene vil belyse videre, forankret i Ulrich Becks perspektiver om risiko og staging.

2.2.1 Risiko og staging

I 1986 ga den tyske sosiologen Ulrich Beck ut en bok med tittelen *Risk Society*, hvor han viste hvordan dagens moderne samfunn er sterkt preget av nye former for risikoer, nemlig

menneskeskapt risikoer. Beck henholdsvis definerer og aktualiserer risikobegrepet og risikosamfunnet på følgende måter:

a systematic way of dealing with hazards and insecurities induced and introduced by modernization itself. Risks, as opposed to older dangers, are consequences which relate to the threatening force of modernization and to its globalization of doubt (Beck 1992: 21).

In the post-September 11 conditions of extreme uncertainty, decision-makers are simply no longer able to guarantee predictability, security and control [...] Rather, “the hidden central issue in world risk society is how to *feign* control over the uncontrollable – in politics, law, science, technology, economy and everyday life” (Beck 2002 i Amoore og De Goede 2008: 23).

Risiko er ikke synonymt med katastrofe understreker Beck, det handler om *forventinger* om katastrofe. Risiko er alltid en hendelse i framtiden som *kan* skje, og som truer oss: «but because this constant danger shapes our expectations, lodges in our heads and guides our actions, it becomes a political force that transforms the world» (Beck 2009: 10). Det store spørsmålet handler derfor om hva som er forskjellen på forventningene knyttet til risiko og de faktiske katastrofene. Beck er opptatt av spørsmålet om hvordan selve tilstedeværelsen av trusselen av framtidige katastrofer er produsert, og det er her begrepet *staging* kommer inn i bildet. For svaret på dette, redusert til en formel, er ifølge Beck:

Global risk is the *staging of reality* [*Realitätsinszenierung*] of global risk (...) ‘staging’ here is not intended in the colloquial sense of the deliberate falsification of reality by exaggerating ‘unreal’ risk. The distinction between risk as anticipated catastrophe and the actual catastrophe forces us instead to take the role of staging seriously. For only by imagining and staging world risk does the future catastrophe become present – often with the goal of averting it by influencing present decisions (Beck 2009: 10).

Beck mener at mye av årsaken til at terroristene klarer å skape frykt er på grunn av omfattende oppmerksomhet i media. For selv om terrorangrep har tatt livet av mange uheldige mennesker, så er det ifølge Beck først og fremst måten terrorangrep blir «staget» på, heretter omtalt som iscenesatt, som får det til å fremstå som en mer alvorlig trussel og fare enn det faktisk er. Han hevder at verken myndighetene eller journalister enda har tatt inn over seg hvor viktig iscenesettingen egentlig er (Beck 2009: 11). Poenget hans er at media, ofte uvitende, utilsiktet, eller ubevisst bidrar til iscenesettelsen og oppbygningen av *forventinger*

om terrorisme. Dette fører til utbredt frykt og en rekke omgripende sikkerhetstiltak innføres uten stor motstand i befolkningen. Det vilkårlige, sjokkerende og det uforståelige som kjennetegner terrorisme, legger grunnlaget for et av de viktigste målene bak aksjonene, frykt. Det er kun på grunn av denne iscenesettingen av globale risikoer at de framtidige katastrofene blir en del av nåtiden og vår felles bevissthet. Denne oppgavens case av sosiale fremføringer er iscenesatt på ulike måter av aktørene bak fremføringene, og denne iscenesettingen er helt sentral for oppfatningen av risiko, terrorfrykt og myndighetenes respons.

Beck viser til en rekke konsekvenser av det å leve i et «risikosamfunn», hvor det er særlig en av disse som står sentralt i relasjon til denne oppgaven, nemlig en teori om at frykt avgjør vår holdning til livet. Beck mener at sikkerhet og trygghet er i ferd med å erstatte frihet og likhet på toppen av vår verdiskala, en utvikling som har store sosiale og demokratiske implikasjoner. Resultatet av denne frykten mener Beck er strengere lover, flere ekstraordinære tiltak og tilsynelatende rasjonell totalitarisme av forsvar mot trusler (Beck 2009: 8-9). Den økte frykten skaper en *fear business* mener Beck, med det mener han at både myndigheter og private selskap vil kunne profitere på økt frykt, gjennom mer omfattende sikkerhetstiltak, kontroller og overvåkning, alt ment til ens eget beste. Sikkerhet er derfor, ifølge Beck, på vei til å bli like lønnsomt som vann og elektrisitet (Beck 2009: 9). Det er med andre ord en indre sammenheng mellom mediernes formidling og iscenesettelse av terrortrusselen, risikooppfatningen i befolkningen og myndighetenes respons i form av mer overvåkning og kontroll.

2.2.2 Iscenesettelsen av terror i media

Terrorhandlinger ses ofte på som en politisk eller ideologisk strategi som bruker voldelige metoder for å skape frykt, volden brukes med andre ord først og fremst som et medium. Jo mer brutal og utstrakt voldsbruken er, jo mer frykt skapes det. Derfor kan det være fruktbart å se nærmere på terrorhandlinger og terrorpropagandas performative og dramaturgiske sider. Det er et drama som utspiller seg, med spektakulære, fryktinngytende og iscenesatte aksjoner, hvor hensikten er å gjøre sterkest mulig inntrykk på et publikum (Knutsen i Hovi og Malnes 2007: 211). Det er en viktig særegenhet med terror at den rammer vilkårlig. Den rammer gjerne der folk flest ferdes, om det er på et fly, på T-banestasjoner, et teater, en skole, en cafe, eller en annen offentlig plass. Fleste mulig i publikum skal helst tenke: det kunne vært meg (Knutsen i Hovi og Malnes, 2007: 213). Frykten opprettholdes gjerne av trusler om mer vold,

og av påminnelse om angrepet, jo mer publisitet og omtale, jo mer frykt spres. Terror er derfor mer en kun en militær strategi, det er også kommunikasjon med sympatisører, skrik etter oppmerksomhet og spredning av frykt.

Frykten kommuniseres, formidles og iscenesettes ved hjelp av media, enten det er i egen propagandabruk, som IS nærmest har gjort til sitt varemerke, eller i tradisjonell forstand, altså gjennom uavhengige medier. Det er, som det ofte blir påpekt, et nærmest symbiotisk forhold mellom media og terrorisme. Publisitet er terrorismens oksygen. Terroristene trenger media for å spre sitt voldelige budskap og spre frykt, mens media på sin side er utmerket klar over det faktum at terror selger, noe som også utvilsomt gjelder for saker som er relatert til selve frykten som oppstår av terrortrusler, og ikke minst også underveis i terrorangrep (Matusitz 2013: 54-56). Det foregår et sosialt drama i media, hvor angrepet gjerne blir fulgt direkte på TV, i mange tilfeller med ekstra nyhetssendinger de påfølgende dagene. Det sosiale dramaet opprettholdes av voldelige aksjoner som skaper frykt og spenning, etterfulgt av en flom av spekulasjoner. Deretter kommer responsen og sentrale spørsmål som kan stilles i denne sammenhengen er: Hva gjør myndighetene nå, hvor godt takler lederne situasjonen, hvordan forklares og iscenesettes terroren i mediene, og oppstår det eksempler på såkalte sosiale motfremføringer? Dette er et svært sentralt aspekt som også Ulrich Beck har bitt seg merke i. For det er ifølge han ikke terrorangrepene i seg selv som truer vestlige institusjoner, men iscenesettingen av forventingene og frykten for terror, med de mange ekstraordinære tiltakene som følger som utgjør den største trusselen (Beck 2002: 49). Oppfatningen av risiko for terrorangrep blir gjerne forsterket og forvrengt på grunn av terrorismens særegne posisjon som førstesidestoff i mediene. Risikoen terrortrusselen utgjør er med andre ord et iscenesatt fenomen. Før katastrofen eventuelt inntreffer så er det den iscenesatte dramatiseringen av terrortrusselen som mediene står for som kan prege samfunnet på en rekke ulike måter. Eksempler på slike negative følger er; overdreven risikooppfatning, økt beredskap, mer overvåkning og kontrolltiltak og fremmedfrykt.

2.2.3 Nye scener for dramatisering av terror

Ønsket om oppmerksomhet i media er for øvrig ikke et konstant og endelig karaktertrekk ved all terror som blir begått, men det er et kjennetegn med mye av den nyere og globaliserte islamistiske terrorismen. Media-midlene terroristene har til rådighet har forandret seg mye de siste tiårene, som igjen har lagt til rette for at de effektivt kan nå ut til et globalt publikum

(Surette et al, 2009: 360). Satellitt-TV og internett har på denne måten skapt nye og revolusjonerende muligheter, i form av nye scener for dramatisering av terroren. Ifølge Gilles Kepel var det å utvide krigen, spre den til USA og vesten, en nøye planlagt strategi fra to av arkitektene bak global jihadisme, Ayman al-Zawahiri og Osama bin Laden (Kepel 2004a: 7-8, 71). Moderne teknologi, internett og mer nylig sosial medier har med andre ord muliggjort terror i en større og global kontekst. Terroristene har ofte flere ulike publikum de vil kommunisere med. Noen de vil skremme, noen de vil påvirke politisk, og noen de vil tiltrekke seg. De som lar seg fascinere, de som er tilbøyelig til å beundre handlingene, de som allerede er i startfasen av en radikaliseringsprosess, de vil alle i dag ha tilgang på uendelige mengder propaganda fra terrororganisasjoner på internett. Propagandaen retter seg i stor grad mot unge seere og det foregår i dag utstrakt gjennomtenkt og iscenesatt propagandavirksomhet i den Islamske Stat. Ved hjelp av internett er veien kort fra gutterommet til voldelig propaganda og potensiell radikalisering og rekruttering til ekstreme miljøer. I en globalisert verden har avstander på mange måter blitt mye mindre, noe som har tilrettelagt for at mange ideologiske overbeviste ungdommer har flyktet fra hjemme sine i Europa til fronten i den syriske borgerkrigen. Dette aspektet adresseres i denne oppgavens første Case som tar for seg nettopp en propagandavideo fra terrorgruppen IS ment for rekruttering.

2.2.4 Terroralarmen 2014

24. juli 2014 våknet nordmenn i feriemodus til svært skremmende nyheter: Terrorhandling er planlagt i Norge om få dager. Bevæpnet politi ble satt i beredskap over hele landet og var godt synlig på mange offentlige plasser, som flyplasser, togstasjoner og grenseoverganger. En midlertidig bevæpning som har blitt forlenget en rekke ganger og faktisk gjør seg gjeldende halvannet år etter innføringen. På denne måten er terrortrusselen, enn hvor reell den faktisk er, iscenesatt som svært synlig og alvorlig, og frykten for terror øker i befolkningen. Trusselen var, slik den ble presentert av PST-sjefen Benedicte Bjørnland på en pressekonferanse samme dag: «Vi mottok nylig informasjon med tilknytning til en ekstrem islamistisk gruppe rekruttert i Syria som kan ha til hensikt å gjennomføre en terrorhandling i Norge» (Bjørnland i VG 24.07.2014).

Høsten 2014 gjentok PST at faren for terror ikke var minsket, og om at et terrorangrep i Norge de neste 12 månedene var mer sannsynlig enn usannsynlig. I en i utgangspunktet hemmelig orientering til regjeringen ble sannsynligheten vurdert til et sted mellom hele 60 til

90 % (Dagbladet 25. 11.2014). Heldigvis tok PST feil, ettersom det ikke er utført et islamistisk terrorangrep det siste året. Man må derfor, i god kritisk ånd, spørre seg om hvor reell trusselen har vært og er i dag. Med i betraktningen hører det til at det har skjedd flere islamistiske terrorangrep andre steder i Europa det siste året, og politiet i en rekke land mener de har hindret ytterligere angrep. Man må også se muligheten for at norske myndigheters offentliggjøring av terrortrusselen, og de tiltakene som ble gjort, kan ha hindret et potensielt angrep. En form for selvfornektende profeti med andre ord. Spørsmål som dette er det er svært vanskelig å si noe sikkert om, men debatten om, og redselen for terror virker å være økende også i Norge, og det er nettopp denne form for forventinger og frykt for terror som er det mest ødeleggende for de demokratiske institusjonene, hevder Ulrich Beck (2009: 8-10).

2.2.5 Myndighetene agerer på terrortrusselen

Blant statens og styresmaktenes mange oppgaver er det å ivareta innbyggernes trygghet og tillit blant de aller mest grunnleggende. Derfor innebærer terrorangrep noe mer enn annen vold, som vi har lært oss å leve med, da det er noe som utfordrer selve legitimiteten til staten og samfunnet ellers. I en verden med global terrorisme har styresmaktene fått et sterkt press på seg for å sikre sine innbyggere mot terrorisme. Den katastrofale risikoen terror medfører har ført til en utvikling av massiv overvåkning, samt utvidede juridiske praksiser i mange land. Denne forventningen om at staten skal avverge terrorangrep har dermed gitt myndighetene og viktige representanter svært utvidede rammer og makt for å få det til (Zedner 2008: 18-19). Terror og forebygging har dermed blitt et svært sentralt og mye debattert politisk spørsmål.

Når det gjelder myndigheters svar på terrortrusselen er det særlig innenfor etterretning det gjøres endringer. Det er det organet som skal oppdage, overvåke og forhindre terrorisme, en svært krevende og omfattende oppgave i dagens situasjon. Et arbeid som i all vesentlighet foregår i det skjulte for folk flest, noe som stiller et stort krav om tillit til tjenesten i befolkningen. Tilliten til PST, og myndighetene generelt er et sentralt premiss for legitimeringen av statens maktmonopol, og det forventes da også at de politiske myndighetenes har evne til å beskytte borgerne mot indre og ytre trusler (Hammerlin i Hausken et al 2014: 74). Som analysesjef i PST Jon Fitje Hoffmann påpeker er terror og politisk motivert vold trusler som ingen demokrati kan akseptere. For mens annen alvorlig voldskriminalitet blir sett på som en uheldig, men likevel uunngåelig og dermed en akseptert

del av demokratiet, så er det ingen rom for terrorisme. Terrorisme bryter fundamentalt med demokratiets spilleregler og rammer samfunnets frihet. Det er ikke nok at skyldige blir stilt for retten etter at terroraksjoner er gjennomført. Det forventes også at terror skal forhindres og forebygges. Det faktum at terrorisme er i en særstilling blant kriminelle handlinger stiller ifølge Hoffman andre krav til samfunnets verktøy for forebygging. Finnes det da alternativer til overvåkning spør Hoffmann? (Hoffmann, i Hausken et al. 2014: 86,100).

2.2.6 «Rolfen-saken»

I relasjon til økt overvåkning fra politiet og PST i Norge er det særlig en sak som har fått medias fulle oppmerksomhet, den såkalte «Rolfen-saken». Denne saken er relevant for oppgaven fordi det eksemplifiserer hvordan terrortrusselen legger press på styresmaktene, og viser dermed hvordan myndighetene stadig står overfor vanskelige dilemmaer i de hensyn som må tas for å sikre innbyggerne sikkerhet og frihet. Det er nemlig en indre sammenheng mellom etterretningstjenestenes trusselvurderinger, mediens dramatisering og ekstremistenes iscenesetting av terrortrusselen.

8. juni 2015 opplevde filmskaper Ulrik Imtiaz Rolfen at sivilkledd PST-ansatte kom hjem til han med en begjæring om beslag av minnepinner og harddisker som inneholdt opptak av en dokumentarfilm han jobber med om det islamistiske miljøet i Norge. Rolfen klaget beslaget av det upubliserte materialet inn til retten, hvor han først tapte både i tingretten og lagmannsretten, før han til slutt vant i høyesterett. Beslaget og de påfølgende rettssakene førte til en stor debatt om kildevernet og ytringsfrihet i norsk media. En rekke kommentatorer stilte seg kritisk til PSTs inngripen mot filmregissøren og det ble en stor sikkerhet versus frihet-debatt. PSTs analysesjef Jon Fitje Hoffman, kommenterte 26. juni 2015 på denne kritikken rettet mot tjenesten på PSTs nettside på følgende måte:

Som den offentlige debatten nylig har vist er denne problemstillinga også relevant i Norge. Forventinga er at samfunnet skal vere både trygt og fritt. Resultatet er at PST ofte blir målt opp mot ulike standardar. Same sak kan ha både positive utfall (ein tenåring blir hindra frå å reise til ei krigssone), og negative utfall (PST blir skulda for å gå ut over demokratiet og rettsstaten sine rammer). At vurderingar og avgjerder gjer alle til lags er ikkje å forvente. Det er i denne samanheng interessant å minne om 22.juli-kommisjonen, som meinte at PST var blitt prega av ein «forsiktighetskultur». Kravet for fire år sidan var, og er kanskje framleis, at PST må utvise «større pågåenhet, kreativitet

og vilje til å identifisere nye trusler». Enno klarare er det formulert av kommisjonen når den skriv at PST må «settes i stand til å tilegne seg all nødvendig og relevant informasjon i de tilfeller der det er grunn til å undersøke om noen forbereder terrorhandlinger (Hoffmann PST 26.06.2015).

2.2.7 Risikovurdering: PST iscenesetter trusselnivået

Når man diskuterer risiko og terrortrussel i Norge er man nødt til å se nærmere på PSTs egne trusselvurderinger som utgis årlig, i tillegg til å oppdateres underveis gjennom utgivelser på PSTs egne nettsider. Rapportene og pressekonferansene til PST har i årene etter 22.juli 2011 fått stor oppmerksomhet fra media, og setter dermed på mange måter dagsorden i debatten om terror og risiko for terror. Rapportene er på grunn av medienes store oppmerksomhet og mange førstesideoppslag med andre ord helt sentrale i hvordan terrortrusselen oppfattes, iscenesettes og dramatiseres. I rapporten fra 2015 slås det fast at den negative utviklingen av trusselsituasjonen i Norge forventes å fortsette.

PST vurderte terrortrusselen fra ekstrem islamisme mot Norge og norske interesser som skjerpet ved inngangen til 2014. De faktorene som underbygget den vurderingen, er fortsatt gjeldende. I løpet av 2014 ble den negative utviklingen av trusselsituasjonen tydeligere. Den negative utviklingen forventes å fortsette i 2015 (PST 2015).

Det advares nå også mot trusselen knyttet til norske fremmedkrigere som kan utvikle voldsintensjon- og kapasitet. Det blir beskrevet en negativ utvikling i trusselbilde totalt sett, med andre ord økt risiko, og det er ekstrem islamisme som omtales først, og i klart størst omfang, i den 15 sider lange rapporten. Denne framstillingen og iscenesettelsen får politiske, så vel som sosiale konsekvenser. Økt mistenkeliggjøring av norske muslimer er ett tenkelig mulig utfall, mer omfattende overvåkning, kontroll og økt behov for større ressurser i politiet er andre.

Selve informasjonen PST kom ut med i sin advarsel om faren for et angrep innen kort tid sommeren 2014 var preget av å være lite konkret og det hersket stor usikkerhet rundt detaljene i trusselen. Det var dessuten et noe tvetydig budskap som ble gitt publikum på denne pressekonferansen. Eksempelvis uttalte fungerende politidirektør Vidar Refvik avslutningsvis: «...Og på nåværende tidspunkt er det heller ikke holdepunkter for å anbefale at folk skal ta spesielle forholdsregler» (TV2 24. 07.2014). Innledningsvis i den samme pressekonferansen

var derimot beskjeden fra justisminister Anders Anundsen til publikum følgende: «Det er viktig i denne situasjonen å følge de rådene som politiet gir, og kanskje også være, som borgere, litt ekstra aktpågivende i den situasjonen som vi nå skal få redegjort for...» (TV2 24.07.2014). Om den offentlige åpenheten om trusselsituasjonen uttalte lederen i PST, Benedicte Bjørnland, følgende:

I og med at informasjonen er uspesifikk, men samtidig troverdig, vil det være vanskelig å gi råd til borgerne i landet om hvordan de skal forholde seg til dette. Jeg mener likevel det er riktig å orientere om situasjonen og samtidig forsikre om at PST, i samarbeid med etterretningstjenesten, justisdepartementet og politidirektoratet, samt våre øvrige nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere gjør det vi kan for å avklare om trusselen er reel eller ikke, slik at vi kan forebygge den (Bjørnland på TV2 24.07.2014).

2.2.8 Fremmedkrigere

Som en følge av IS' militære fremgang i Irak og Syria, og den oppmerksomheten det har ført med seg i media, har det vært en strøm av islamistiske fremmedkrigere fra en lang rekke land verden rundt. Også i Norge har det blitt rekruttert mange fremmedkrigere til konflikten i Irak og Syria, nærmere bestemt rundt 90 nordmenn uttaler PST per mars 2016 (VG 03.03.2016). De som drar forklarer ofte valget med de kjente fortellingene om urett rettet mot forsvarsløse muslimer, i dette tilfelle begått av det Shia-dominerte styret i Irak, og Bashar al-Assads regime i Syria. Fortvilelse over folkemord mot sivile muslimer spiller, ifølge Thomas Hegghammer ved forsvarrets forskningsinstitutt, en svært viktig rolle i rekrutteringen av fremmedkrigere til global jihadistbevegelser, og gjentas altså blant de som i dag reiser til Irak og Syria (Hegghammer 2014: 282). IS selvoppnevnte kalifat i Irak og Syria har på denne måten blitt global scene hvor de som ønsker kan spille ut rollen som jihadister for et verdensomspennende publikum som IS velutviklede propagandaapparat sørger for at ser på.

Selv om det kan virke sånn i dagens situasjon så er ikke fremmedkrigerfenomenet noe nytt, ei heller spesifikt muslimsk (Hegghammer 2014: 278). Norge har en lang historie med fremmedkrigere, en historie som strekker seg tilbake til vikingtiden. Ideologisk motiverte fremmedkrigere har forekommet i hvert fall siden 1800-tallet. Eksempler på konflikter nordmenn har kjempet som fremmedkrigere er i de to dansk-prøyssiske krigene, hvor hundrevis bidro, samt i den spanske borgerkrigen som herjet i årene før andre verdenskrig, hvor rundt 200 nordmenn dro frivillig som fremmedkrigere, hovedsakelig på republikansk

side, samt noen titalls for Franco. Også i vinterkrigen mellom Finland og Russland i 1939 kjempet over 700 nordmenn på finsk side, blant dem Max Manus og Shetlands-Larsen (Hegghammer 2014: 278).

Fremmedkrigere, som deltar i kamphandlinger i og for andre grupper og stater enn sitt eget, handler ofte i en komplisert gråsoner når det kommer til deres legitimitet. Kaoset som herjer i det borgerkrigrammede Syria gir oss et godt eksempel på det, hvor over 90 norske statsborgere har reist til som fremmedkrigere. Blant dem hovedsakelig unge menn med innvandrerbakgrunn fra en rekke land i Nord-Afrika og Midtøsten, men også flere etnisk norske konvertitter (Hegghammer 2014: 280-282). I tillegg tyder det på at de har kjempet for en rekke ulike grupper, som også de har vært i konflikt med hverandre i borgerkrigen. Har en kjempet på kurdisk side i konflikten er ikke dette straffbart, men det gjelder ikke for de som har vært affiliert med IS. Med andre ord et stort, og svært komplisert juridisk og legitimitetspolitisk paradoks og utfordring for myndighetene. Hvem som har dratt til Syria, hva de har gjort det, og hvem de har kriget for er ofte svært uklart. Og mens de fleste sannsynligvis ikke vil ha til hensikt å gjennomføre terrorangrep hjemme i Norge, så er det ifølge Hegghammer utvilsomt enkelte som nå både har kapasitet og vilje til å gjøre nettopp det (Hegghammer 2014: 287). En frykt som nok deles av langt flere nå som det er flere ting som tyder på at flere av terroristene bak angrepene i Paris 13. november hadde vært eller er i IS-kontrollerte deler av Syria (Aftenposten 18.11.2015).

Når man vet at så mange norske statsborgere har deltatt i kamphandlinger i utlandet spør man seg om hvor farlig disse personene faktisk er, og hvor sannsynlig det er at de skal begå terrorhandlinger i andre land. For selv om man i etterkrigstiden ikke har opplevd terroraksjoner begått av noen med fremmedkrigerbakgrunn på norsk jord, er situasjonen en helt annen om vi ser på hva norske statsborgere har stått bak i andre land. For ifølge PST har det vært utført flere terrorangrep hvor norske statsborgere har vært delaktig, selv de seneste årene. PST kan på sin nettside opplyse om tre ulike angrep, et i Kenya 21. september 2013, mot Westgate kjøpesenter i Nairobi. Et annet i Somalia 18. mars 2014, hvor en norsk statsborger i 60-årene fra Halden var med, og et i Irak 2. juni 2014, hvor en småbarnsfar bosatt i Oslo kjørte en lastebil med sprengstoff mot et militært kontrollpunkt. Tre angrep som til sammen har kostet minst 105 mennesker livet (Gangås, PST 2015). Alle de tre gjerningsmennene, eller terroristene, omkom i de ulike aksjonene og PST har derfor henlagt sine etterforskninger. Det er et urovekkende faktum at norske statsborgere, en av de også oppvokst i Norge, har stått bak brutale angrep i andre deler av verden (NRK 22.09.2015).

Det faktum at norske statsborgere har deltatt i terrorangrep i utlandet underbygger narrativet som fortelles i mediene, hvor kapasiteten, hensikten og ideologien til de norske islamistiske fremmedkrigerne i Irak og Syria til stadighet diskuteres. I selve dramatiseringen av terrortrusselen i Norge står spørsmål om de aktive og ikke minst hjemvendte fremmedkrigeren sentralt. I media har norske statsborgere blitt publisert bilder av både som fremmedkrigere med våpen i hendene, side om side med sentrale skikkelser i IS, poserende med avkappede hoder (Dagbladet 16.03.2014) og i et tilfelle som talsperson og mellomleder i en propagandavideo publisert av IS (Dagbladet 14.02.2015). De har med det identifisert seg selv som aktive medlemmer av terrorgrupper og bidrar på den måten til å iscenesette seg som en potensiell trussel med voldelige og ekstreme kapasiteter. Dette gir tyngde til mediens dramatisering av fremmedkrigerne som farlige og ytterliggående individer, og bidrar på den måten til terrortrusselens tilstedeværelse.

2.2.9 Profetens Ummah

Siden 2012 har en gruppe som kaller seg Profetens Ummah stått fram som Norges klart mest kjente og omtalte islamistmiljø. På grunn av stor oppmerksomhet i mediene er gruppen helt sentral i dramatiseringen av den islamistiske terrortrusselen i Norge. Det er en iscenesettelse av en risiko som har blitt forsterket etter hvert som det har kommet fram at mange av gruppens medlemmer har vært aktive fremmedkrigere, og at så mange som 18 er drept i Syria per januar 2016 (VG 17.01.2016). Ummah er arabisk for felleskap eller samfunn, gruppen referer til og fremstiller seg med andre til en større religiøs islamsk bevegelse. Profetens Ummah forfekter en sunnimuslimsk salafist-retning innen islam og har offentlig tatt til ordet for innføring av sharialover i Norge (Akerhaug 2013: 129). Gruppen har offisielt erklært sin støtte til terrorgruppen Islamske Stat og har siden utbruddet av konflikten i Syria vært sentral i rekrutteringen av fremmedkrigere (Hegghammer 2014: 282). Profetens Ummah har iscenesatt seg selv gjennom en rekke offentlige demonstrasjoner, hvor gruppens lederskikkelser ved flere anledninger har uttalt radikale synspunkt og med det oppnådd stor oppmerksomhet i media, blant dem Arfan Bhatti og Ubaydullah Hussain. Gruppen ble for alvor kjent i norsk media etter en demonstrasjon utenfor den amerikanske ambassaden i september 2012 mot filmen *Innocence of Muslims*. Siden har gruppen arrangert flere lignende arrangementer, innkalt til pressekonferanse, som denne oppgavens fjerde case belyser nærmere, og drevet aktivt og profilert propaganda- og rekrutteringsarbeid. Siden slutten av 2014 har gruppen i

avtagende grad vært synlig i offentligheten, en utvikling det blir spekulert i om henger sammen med en svekkelse av ledelsen. Gruppen selv nekter for at de er svekket, men ifølge tall fra NRK er situasjonen i begynnelsen av 2016 at hele 18 personer tilknyttet gruppen høyst sannsynligvis er drept i Irak og Syria, tre dømt etter terrorloven og ytterligere ni er siktet (NRK 09.02.2016).

Profetens Ummah er ikke et særegent norsk fenomen, tvert i mot inngår gruppen i et transnasjonalt islamistisk nettverk, med store miljøer i land som Belgia, Frankrike og Storbritannia, hvor Anjem Choudary har gjort seg kjent for sin islamistiske aktivisme (Dagsavisen 01.12.2014). Det er kjent at flere av Profetens Ummahs medlemmer har nære bånd til Choudary, islamisten som er forkjemper for å innføre islamsk lov i enkelte bydeler av London. Choudary, som er utdannet jurist, er kjent for sine radikale uttalelser som balanserer hårfint på den riktige siden av lovgivningen i England, og han har utvilsomt stor påvirkningskraft på unge radikale muslimer. Det blir hevdet at så mye som en av fire som har blitt tiltalt for terrorrelaterte forbrytelser i Storbritannia knyttes til hans nettverk (Akerhaug 2013: 129-132).

I 2010, i en demonstrasjon mot muhammedkarikaturene på universitetsplassen i Oslo uttalte en av gruppens sentrale skikkelser, Moheyldéen Mohammad følgende: «Når vil norske myndigheter og deres medier forstå alvoret i dette her? (...) Kanskje ikke før vi får et 11. september på norsk jord. Det er ingen trussel, men en advarsel» (Moheyldéen Mohammad i VG 17.02.2010). Uttalelsen fra Moheyldéen fikk stor oppmerksomhet i Norsk presse, ettersom det oppstod debatt om hvorvidt det faktisk var en terrortrussel mot Norge. En lignende uttalelse kom også fra Arfan Bhatti foran stortinget i januar 2012 «Det norske folket må vite at deres sikkerhet er truet så lenge Norge har soldater i Afghanistan. Det er ikke en trussel. Det er en advarsel til deres eget beste» (Bhatti i Akerhaug 2013: 170). Dette er to uttalelser som enkelte vil hevde er trusler om terror, uttalt av to radikale islamister som begge har blitt avbildet med våpen i områder hvor jihadister kjemper blodige kriger, for så å vende tilbake til Norge hvor de oppholder seg i dag (Akerhaug 2013: 41,172).

Flere av Profetens Ummahs medlemmer har vært både siktet, dømt og fengslet for ulike forhold, og mange av de tilfellene får ofte medieomtale. Gruppen iscenesettes på bakgrunn av alle slike nyhetsinnslag som et kriminelt miljø. Sist ut, den 10. desember 2015 ble Profetens Ummahs talsperson Ubaydullah Hussain arrestert og fengslet i fire uker etter å ha oppsøkt og truet et vitne i en sak han var siktet, for forsøk på å rekruttere fremmedkrigere til den Islamske Stat (Aftenposten 11.12.2015). Ifølge Lars Akerhaug, som har skrevet boken *norsk jihad*

(2013), så forherliger og dyrker Profetens Ummahs medlemmer martyrdøden, noe han begrunner med å vise til hvordan de drepte norske fremmedkrigerne blir løftet fram som forbilder på Facebook og andre nettsteder (Akerhaug 2013: 50). Akerhaug avslutter boken sin om de norske muslimske ekstremistene med følgende advarsel:

... Radikale islamister har blitt avfeid som klovner i media. Moderate islamister ler av dem og tror de vil vokse det av seg. De tar feil... Kanskje må vi akseptere og leve med denne trusselen hengende over hodene våre. Slik har verden blitt, men det er noe vi må ta på alvor og våge å snakke høyt om (Akerhaug 2013: 285).

2.3 Kronologi over islamistisk terror-fremføringer og vestlig

motfremføringer

Jeffrey Alexander mener at man med fordel kan reflektere over terrorisme slik han gjorde i sin analyse om angrepet mot USA 11.september 2001, nemlig i mindre grad i fysiske og instrumentelle termer, men heller som en særskilt grusom form for symbolsk handling i et komplekst performativt felt (Alexander 2006: 91).

Terrorism is a particular kind of political performance. It draws blood – literally and figuratively – making use of its victims' vital fluids to throw a striking and awful painting upon the canvas of social life. It aims not only to kill but in and through killing aims also to gesture in a dramatic way (Alexander 2006: 94).

Terrorangrep som 11.september kommer ikke ut av intet, men representerer heller ifølge Alexander en brutal sosial fremføring i et nytt kapittel i konflikten mellom vesten og den muslimske verden. Terror er en performativ og symbolsk handling, hvor aktøren bak vil formidle en eller annen form for mening:

Performative actions have both a manifest and latent symbolic reference. Their explicit message take shape against background structures of immanent meaning. In other words, social performance, like theatrical ones, symbolize particular meaning only because they can assume more general, taken-for-granted meaning structures within which their performance are staged (Alexander 2006: 94).

Med andre ord bygger terrorangrepene og de vestlige lands kriger mot terroren på meningsstrukturer og narrativ som tilhører den tidsperioden de blir utført i. De svarer dessuten på hverandre, slik eksempelvis terrorangrepet bin Laden og al-Qaida utførte mot USA 11.september førte til President Bushs motfremføring, den beryktede *war on terror*, med invasjonen av Afghanistan som første fremføring. Denne historiske dialektikken mellom islamisters terror *performance* og vestlig militær *counterperformance* står i fokus i denne delen av oppgaven. I kraft av å være store sosiale fremføringer og motfremføringer i terrorens sosiale drama er de viktige referansepunkt og årsaker til de narrativ som senere belyses i oppgavens empiriske case-analyse.

De fire casene som presenteres og analyseres i kapittel 5 er valgt ut fordi de representerer sentrale sosiale fremføringer i det samme dramaets hittil «seneste akter» de siste årene, som først og fremst er relatert til terrorgruppen Den Islamske Stat. Sånn sett er det en videreføring av det arbeidet som legges til grunn i dette kontekstkapittelet i oppgaven. Avslutningsvis i denne delen vil først 11.september og andre store islamistiske terroraksjoner mot vestlige land redegjøres for i kronologisk rekkefølge. Deretter står de mest sentrale militære konflikter vestlige stater har vært involvert i Midtøsten siden 2001 for tur. Det dreier seg om en teoretisk forankret presentasjonen av den historiske dialektikken i de blodige fremføringene som utkjemper mellom vesten og islam.

De to egenlagde tabellene som presenteres her er ment for å gi et overblikk over noen sentrale terrorangrep og konflikter som er en del av krigen mot terror. Det er viktig å presisere at de ikke står for en uttømmende historisk fremstilling, men en forenklet oversikt over noen utvalgte sentrale terrorangrep og konflikter i krigen mot terror. Både faktaopplysningene og de mer generelle beskrivelsene som presenteres i tabellene er også de utarbeidet med forankring i beskrivelser fra de teoretiske kildene som det er referert til.

2.3.1 Oversikt over sentrale islamistiske terroraksjoner i vesten:

Sted	Dato	Estimerte dødsfall	Mål	Form for dramatisering
New York, Washington,	2001 11. september	2977	World Trade Center, finans. The Pentagon, militært hovedkvarter. Totalt fire flykapringer.	Kommunikasjon, administrasjon, transport. Symbolske mål: handel, kapitalisme, hegemoni
Madrid	2004 11. mars	191	Fire pendlertog.	Offentlig transport. Vilkårlige sivile
London	2005 7. juli	55	Tre undergrunnsbaner og en buss	Offentlig transport. Vilkårlige sivile
Paris	2015 7. januar -	17	Charlie Hebdo- redaksjon, jødisk supermarked, politi	Symbolske mål: Ytringsfrihet, Pressefrihet, Islamkritikere.
København	2015 14. februar	1	Debattmøte om islamisme og ytringsfrihet. Muhammed- karikaturtegner Lars Vilks var til stedet	Symbolske mål: Ytringsfrihet, pressefrihet, debatt om islamisme
Paris	2015 13. november	130	Fotballstadion, cafeer, konsertlokale Bataclan	Vilkårlige og sivile. Hverdagen. Kulturliv. Unge mennesker. Vestlig livsstil
Brussel	2016 22. mars	32	Flyplass og undergrunnsbane	Vilkårlige sivile. Offentlig transport

Tabell 1. Kilder: Wilkinson (2011). Nesser (2015). Rapoport (2016).

2.3.2 Oversikt over sentrale konflikter i vestens krig mot terror:

Sted	Dato	Hovedaktør(er)	Mål	Midler
Afghanistan	Oktober 2001 – dags dato	USA, ISAF, senere NATO, inkludert Norge	Taliban og al-Qaida. Ødelegge treningsleirer for jihadister. Implementere demokrati	Fullskala invasjon, stor militær tilstedeværelse
Irak	Mars 2003- desember 2011	USA, Storbritannia, med flere	Saddam Hussein. Ødelegge masseødeleggelsesvåpen. Implementere demokrati	Fullskala invasjon, stor militær tilstedeværelse
Libya	Mars 2011- oktober 2011	En rekke NATO-land, inkludert Norge	Muammar Gaddafi	Flyforbudssone. Omfattende luftangrep
Den <i>Islamske Stats</i> okkuperte områder i Irak og Syria	August 2014 – dags dato	USA, Frankrike, Russland, irakiske myndigheter, syrias Assadregime, med flere	Terrorgruppen den <i>Islamske Stat</i>	Omfattende luftangrep. Militære opplæring og støtte til ulike aktører som strider mot IS

Tabell 2. Kilder: Jenkins (2011). Wilkinson (2011). Weinberg (2013). Cockburn (2015)

Sentrale terroraksjoner:

2.3.3 11. September 2001. USA rammes av terroren

På en klar og skyfri tirsdagsmorgen, tidlig om høsten 2001 styrter et passasjerfly inn i ett av tvillingtårnene i World Trade Center i New York. Byen på 8 millioner innbyggere er kjent som hovedkvarteret til verdens medie- og kommunikasjonsbransje. Dermed tar det ikke lang tid før kameraene er på plass og alle verdens fjernsynskanaler sender direkte fra det som ser ut til å være en fryktelig ulykke i skyskraperen. Men så, ca 17 minutter etter at det første flyet traff skjer det utenkelige når enda et fly plutselig kommer skjærende inn i TV-bildet og treffer det andre tvillingtårnet. En hel verden blir nå sjokkerte vitner til at stormakten USA er under angrep på direktesendt TV, og med nyhetsankere som etter hvert ikke klarer å sette ord på det de ser. Og mens spekulasjonene var i gang på om dette virkelig kunne være en ulykke, eller om landet virkelig var under angrep, så meldte det seg enda et ubehagelig spørsmål: vil tårnene falle? Det ble dermed en morbid venting og spekulering i hvorvidt tårnene ville tåle de store skadene, som fikk sitt klimaks når tårnene raste foran alles øyne, i et øyeblikk man forstod ville koste tusenvis av menneskers livet. Virkeligheten overgikk fiksjon den dagen, og verden hadde vært vitne til et perfekt iscenesatt og utført terrorangrep i en skala uten sidestykke – Et øyeblikk for verdenshistorien (Alexander 2006: 101).

I enhver diskusjon om terrorisme og dens betydning for samfunnet i det 21-århundre er terrorangrepene mot USA 11.september 2001 uunngåelig relevant. Et angrep av slike dimensjoner at det endret hele den vestlige verdens virkelighetsforståelse måtte bli et viktig historisk referansepunkt. For mens den kalde krigen preget store deler av etterkrigstiden, så har krigen mot terror som ble iverksatt etter 11. september 2001 på mange måter tatt over som hoved-narrativ i internasjonal politikk. Angrepene rettet mot New York og Washington denne dagen var også et historisk vendepunkt ettersom det for første gang siden Pearl Harbor-angrepene var en omfattende angrep fra «utsiden» på amerikansk jord. Et vannskille i moderne historie, som viser i all sin tydelighet de utviklingstrekk Ulrich Beck og Michel Wieviorka har vist til innledningsvis i denne oppgaven, nemlig det faktum at terrorisme nå utvilsomt er et internasjonalt, globalisert fenomen. Terror føyer seg inn på listen over globale risikoer, og *staging* er i denne sammenhengen et helt sentralt aspekt, som det svært vellykkede regisserte og iscenesatte angrepet 11.september er et godt eksempel på.

Det symbolske målet for terroristene bak 11.september var vestens kapital, elite og handelssentrum. Et globalt og verdenskjent knutepunkt for vestens medieindustri, handel og økonomi. Hjertet av metropolen New York, samt det militære hovedkvarteret Pentagon står som ikoner for den enorme amerikanske makten i verdenssamfunnet.

2.3.4 Terroren rammer Madrid

11. mars 2004, kun tre dager før det spanske stortingsvalget, går det av flere kraftige bomber på tre tog i Madrid. Myndighetene var raskt ute å la skylden på den basiske separatistorganisasjonen ETA, men det viste seg etter hvert at det var snakk om et al-Qaida-affiliert terrorangrep. Terroristene bak viste seg å ha et stort nettverk i Europa og Midtøsten, og flere av gjerningsmennene bak angrepet hadde deltatt i rekruttering av fremmedkrigere til Irak (Nesser 2015: 138). I al-Qaidas tilståelsesvideo etter angrepet ble det uttalt «dere elsker livet, vi elsker døden, derfor vil vi seire» (Enzenberger 2006: 47). Dette angrepet kan på denne måten ses på som en reaksjon på vestlig tilstedeværelse i Midtøsten i forbindelse med Irak-krigen, hvor også spanske styrker deltok i Bushs «krig mot terror». Det som ble rammet i dette angrepet var pendlere på vei til jobb tidlig om morgenen, det symbolske målet var på den måten arbeidere, skattebetalere og sivile i vestlige land.

2.3.5 Terroren rammer London

07. juli 2005 blir også London rammet av islamistisk terror, når 55 mennesker mister livet i angrep rettet mot sivile på buss og undergrunnsbaner i den travle hovedstaden. Bilder av byens karakteristiske røde dobbeldekker buss sprengt i biter ble angrepets «signatur» i både vestlig media og al-Qaidas propaganda (Nesser 2015: 181). Cellen som stod bak angrepet hadde forbindelser til al-Qaida, og hadde trent til angrepet i Waziristan, Pakistan ifølge Nesser (2015: 182). Også dette angrepet inngår i en epoke hvor islamistene slår til mot vestlige mål som en reaksjon på vestlig krigføring, først og fremst på den mye debatterte og kritiserte krigen i Irak, hvor britene var USAs mest aktive støttespiller i «krigen mot terror». I likhet med terroren i Madrid året før var det her snakk om terrorister med europeiske statsborgerskap. Det symbolske målet var også det samme, offentlig transport og infrastruktur i nok en europeisk hovedstad var nå angrepet i et koordinert terrorangrep. Landets

utenrikspolitik var muligens årsaken til islamistenes terror, men det var nok en gang sivile lokale innbyggere og turister som måtte bøte med livet.

2.3.6 Terroren rammer igjen i Paris

Fredag den 13. november 2015 rammet terroren igjen Europa, i en rekke koordinerte angrep rundt om i Paris som kostet 130 mennesker livet. Terroristene kjente sine ofre, de traff der det smerter aller mest. For selv om det har kommet fram at terrorangrepene sannsynligvis var IS-ledet eller inspirert hevn mot Frankrikes deltagelse i krigen i Syria, rammet likevel ikke terroren politiske symbolske mål som politikere eller militære installasjoner. Angrepene var rettet mot hverdagen, sivile på cafeer, fotballkamp og en konsertarena, steder vi alle ferdes, og midt i hovedstaden i landet med flest turister i hele verden. De symbolske målene kan derfor sies å være ulike vestlig livsstiler, som dekadente alkohol- og musikknyttende ungdommer i Bataclan. Den seremonielle vestlige fotballkampen på Stade France, hvor nasjonalfølelsen fremheves og samler befolkningen. Multikulturelle og moderne unge på Paris' livlige kafeer. Alle stedene viktige ikoner for vestlig kultur og modernitet.

Frankrikes president François Hollande brukte krigsretorikk i sine taler etter dette angrepet, med klare likhetstrekk til George W. Bushs krig mot terror fra 2001. Narrativet inneholdt kombinasjonen av kraftig krigsretorikk og referanser til demokrati og frihet, hvor terroristene blir påstått at de hater de demokratiske idealene som frihet, likhet og brorskap, og de må bekjempes og tilintetgjøres. Denne retorikken blir omtalt videre i case 2, som handler om den sosiale fremføringen Hollandes tale representerer. Her vil de sentrale narrativ og bakgrunnsrepresentasjoner som ligger til grunn for talens manuskript redegjøres for videre.

Dette var andre gangen i løpet av 2015 at Paris ble rammet av ekstrem islamistisk terror, etter at blant annet redaksjonen til satiremagasinet Charlie Hebdo ble angrepet den 7. januar. Dette bygger opp under nettopp forventningene og frykten for terror, som Beck har påpekt er enda mer truende og skadelig for vestlige demokrati enn de menneskelige og materielle skadene i selve angrepene (Beck 2009: 10). Et kraftig press ble satt på alle europeiske lands styresmakter, påtalemyndigheter og aller mest på etterretningstjenestene, som til syvende og sist har ansvaret for å forhindre terrorangrep. Angrepene mot Madrid, London, Paris og Brussel har utvilsomt forsterket og opprettholdt bevisstheten, redselen og forventningen om terror i Europa. Terroren som nå har rammet Paris to ganger på under ett år er på den måten en sterk påminnelse om at tiltakene mot og frykten for terror på ingen måte tilhører fortiden,

men tvert imot, gjør seg gjeldende i økende grad i europeisk sammenheng. IS kobles til en rekke terrorangrep mot vestlige mål de siste årene, enten inspirert eller tilrettelagt av gruppen, som blant annet attentatet mot Charlie Hebdo-redaksjonen i januar 2015 (Nesser 2015: 289). Det faktum at angrepet var rettet mot magasinet Charlie Hebdo, som blant annet har trykket muhammed-karikaturer, gjør det til et symbolsk angrep mot islamkritikere og ikke minst på ytringsfriheten i seg selv. Angrepet mot debattmøtet om islamisme i København, bare en måned senere, forsterker dette inntrykket av at de islamistiske terroristene i denne siste epoken av terrorfremføringer mot vesten virker å rette seg mot viktige demokratiske verdier, her først og fremst representert med ytringsfriheten.

Responsen: Krigen mot terror:

2.3.7 Invasjonen av Afghanistan (2001-)

Som nevnt i innledningen tar denne oppgaven utgangspunkt i terrorangrepet som rammet USA 11.september 2001. For selv om bin Ladens fremføring ifølge Alexander lykkes i sitt mål om stor fysisk ødeleggelse, sjokkeffekt og enorm oppmerksomhet, så feilet det i terrorismens viktigste mål, nemlig «moral delegitimation of the regime itself» (Alexander 2006: 108). I stedet for å svekke USAs moralske stabilitet førte angrepet tvert imot til at landet kom styrket ut av krisen. Etter at støvet fra tvillingtårnene hadde lagt seg førte sjokket og sinnet til en ny militarisering av USA, som kun noen få uker senere slo tilbake med første fremføring i sin motfremføring: invasjonen av Afghanistan (Alexander 2007: 3). USA opplevde mye støtte og sympati fra andre land etter terroren rammet 11.september, selv fra stater som Russland og Kina som tradisjonelt har vært blant de hardeste kritikerne av USAs utenrikspolitikk, og særlig landets militære intervensjoner (Wilkinson 2011:174). Med en retorikk preget av forklaringer om en helt nødvendig respons på terroren, årsaker knyttet til selvforsvar og rettferdig krigføring kunne USA derfor invadere Afghanistan med bred internasjonal forståelse og støtte. De fikk dessuten med seg en lang rekke allierte, etter hvert også NATO, representert med ISAF-styrkene hvor også Norge deltok. al-Qaida og Taliban-regimet ble sett på som legitime mål på grunn av åpenbare bånd til gjerningsmennene som stod for terroren 11.september. USA brukte med andre ord vellykkede narrativ for sin

legitimering av invasjonen, med begrunnelser som frihet, demokrati, hevn mot de som drepte nesten tre tusen sivile, og ikke minst krig mot terror (Kepel og Pascale 2009: 15).

2.3.8 Invasjonen av Irak (2003-2011)

To år etter invasjonen av Afghanistan stod så en ny konflikt i krigen mot terror for tur. Saddam Hussein og hans påståtte forbindelser til al-Qaida og store lager av masseødeleggelsesvåpen ble pekt ut som årsakene til invasjonen av Irak (Kepel og Pascale 2009: 16). Men i motsetning til triumfen invasjonen av Afghanistan innledningsvis representerte ble krigen mot terror oppfølger en fiasko (Alexander 2007: 6). Denne gangen mislykkes USA med legitimeringen av invasjonen, og så seg denne gangen nødt til å invaderte med støtte kun fra noen få andre stater i det som ble kalt «the coalition of the willing». Her var blant annet Storbritannia aktivt med fra starten. Daværende statsminister Tony Blair uttalte følgende om legitimiteten bak invasjonen:

Tyrannical regimes with WMD [masseødeleggelsesvåpen] and extreme terrorist groups who profess a perverted and false view on Islam ... have different motives and different origins but they share one basic common view: they detest the freedom, democracy and tolerance that are the hallmarks of our way of life (Blair i Amoores og De Goede 2008: 35).

Bush og Blairs ønsket å gå til krig, og narrativet de brukte var en kombinasjon av krigsretorikk og fortellingen om demokrati og rettferdighet. Invasjonen ble forsøkt rettferdiggjort med beskyldninger om Saddams masseødeleggelsesvåpen og link til al-Qaida, men bevisene for dette uteble. I stedet snudde verdensopinionen om USAs krig mot terror sakte men sikkert, i takt med de store sivile tapene og når verden ble fortalt historiene og vist bildene av mishandlingen av fanger i fengslene Abu Ghraib og Guantanamo (Alexander 2007: 10). Som Alexander oppsummerer:

A good part of the reason for this failure belongs to the difficulties of formulating an effective script, one that could mediate between background traumas and triumphs and the actual exigencies of geopolitical realities. It must be attributed to the difficulties of making the script walk and talk on the ground, to the unexpected actions of Iraqi citizens and insurgents, the incompetent and undemocratic actions of American officials

in Iraq and at home, the plurality of social powers, and the fragmentation of audiences in the U.S. and abroad (Alexander 2007: 10-11).

«Krigen mot terror» i land som Irak og Afghanistan har kostet vestlige land tusenvis av unge menn, enorme summer penger og har etter hvert også gått fra å bli sett på som legitime reaksjoner på terroren 11.september til svært upopulære kriger. Men de katastrofale følgene av krigene har først og fremst truffet de muslimske landene i regionen mener Gilles Kepel:

... after the first few seconds of enthusiasm for this blow to America's "arrogance", most Muslims saw the massacre of innocents on September 11 as opening the door to disorder and devastation within the house of Islam. Not only did the U.S. military promptly destroy the regimes of the Taliban and Saddam Hussein, not only were American troops camped on Islam's soil from Baghdad to Kabul, but the holy war that was supposed to flare up and "burn the lands" of the infidel West, as Zawahiri put it, brought only ruin and destruction in the Middle East, at least for the near term (Kepel 2004b: 290).

2.3.9 Krigen mot Den Islamske Stat

Situasjonen i Irak 13 år etter invasjonen i 2003 er i dag preget av en alvorlig intern borgerkrigliggende tilstand mellom shia-styret i Bagdad og den Islamske Stats selvutnevnte sunnimuslimske kalifat i store deler av de nordlige delene av landet. I dag deltar en lang rekke vestlige og muslimske land i kampen mot gruppen som okkuperer store deler av Irak og Syria. På bakken er gruppen i konflikt med irakisk shia-milits i sør, syriske regjeringssoldater i vest, kurdiske peshmergastyrker i nord og en rekke andre opprørsgrupper i kalifatet område. I tillegg har vestlige land som USA, Storbritannia, Russland og Frankrik drevet med omfattende fly og drone angrep mot gruppen siden sommeren 2014 (Byman 2016: 160).

Terroren USA gikk til krig mot i årene etter 2001 er på ingen måte bekjempet, og de landene de invaderte har ikke fått på plass velfungerende demokratiske styresett. Tvert imot så gjør IS' fremvekst og det faktum at gruppen har stått bak flere angrep mot vestlige mål de seneste årene at gruppen er en ledende aktør i terrorens sosiale drama i dag, og vil trolig forbli det i de neste årene.

Kapittel 3: Metode

Den performative dramatiseringen av islamistisk terror er det denne oppgaven ønsker å belyse. Siden den dramatiseringen finner sted i mediene så er det empiriske materialet som er valgt ut medie-kilder og offentlige sosiale fremføringer. Først i dette kapittelet vil oppgaven settes inn i en større sosiologisk kontekst. Deretter vil den narrative analysen, utvalget, bruk av «tykke beskrivelser» og casestudie som metode redegjøres for.

3.1 Metodologisk utgangspunkt

Utgangspunktet for oppgaven er Jeffrey Alexanders (2006) artikkel om det performative aspektet knyttet til 11.september og krigen mot terror, som det blir forsøkt videreført i denne studien. Innledningsvis ble relevante teorier om terrorismens utvikling brukt for å oppnå større forståelse for fenomenet og den historiske bakgrunnen for dagens situasjon. Dette ble gjort med utgangspunkt i arbeid av sosiologer med kunnskap om islamisme og terrorisme, i første rekke Gilles Kepel (2004a, 2004b), David Cook (2005) og Michel Wieviorka (2007, 2015). Denne tilnærmingen bærer preg av det Norman Blaikie kaller et eksplorerende og sensitiverende konsept. Det vil si at ved hjelp av teoretiske perspektiver og konsepter kan man på en fruktbar måte orientere seg om et sosialt fenomen og komme fram til interessante forskningsspørsmål. Denne prosessen beskriver Blaikie på følgende måte:

Sensitizing concepts provides clues and suggestions about what to look for. The task is to reshape the concept to identify the nature of common aspects within the diversity of other features. Until this is done, it is premature to impose predefined (definitive) concepts on the phenomenon. A researcher sets out with one of a few rather general and vaguely defined concepts that are needed to provide an orientation to the research problem. Initially their meaning will be established by exploration rather than by definition (Blaikie 2010: 118).

En slik sensitiverende og eksplorerende tilnærming ledet i denne oppgaven til Ulrich Becks (2002, 2009) perspektiver om risiko og staging som ble brukt for å kontekstualisere iscenesettelsen og dramatiseringen av terrormiljøet i Norge i dag. Videre brukes Alexanders (2006) teori kulturell pragmatikk for å analysere oppgavens utvalgte case, i det som ligner mer på tilnærminger fra det Blaikie kaller den hermeneutiske tradisjon. Det

oppstår her en dialektisk prosess hvor fokuset skifter fram og tilbake mellom funnene i de empiriske casene og de nevnte teoretiske perspektivene. «The process of mediation is akin to the hermeneutic reading of a text; it is a matter of interpretation rather than translation» (Blaikie 2010: 119).

Dette tillater en refleksiv tilnærming som Blaikie beskriver på følgende måte: “To allow concepts to evolve through a process of re-examination and reflection [...] The aim of all this is to generate concepts that fit the problem at hand and work to provide useful description and understanding” (Blaikie 2010: 120). Arbeidet med kontekstkapittelet er en sosiologisk teoretisk forankret analyse, som legger grunnlaget for det oppgavens casestudie. Casene ble på den måten oppdaget og valgt på bakgrunn av innsikt i feltet muliggjort av den teoretiske forankringen, mens de empiriske narrative funnene i casene også ga indikasjoner som førte til oppdagelsen og inkluderingen av relevante teorier og perspektiver. Denne refleksive og hermeneutiske tilnærmingen ble brukt blant annet til utformingen av oppgavens kronologi i del 2.3, hvor viktige narrativ og epoker i sentrale terrorangrep og krigen mot terror skisseres.

3.2 Kulturell vending

Tidlig på 90-tallet oppstod det ifølge Bratberg en ny kultur-sosiologisk retning innen de norske samfunnsvitenskapene som fikk navnet «den kulturelle vendingen». Det dreier seg om at en gren av fagdisiplinen beveget seg bort fra kun å forsøke finne allmenne årsakssammenhenger på grunnlaget av et standardisert datamateriale, slik man kjenner fra naturvitenskapelig inspirert samfunnsvitenskap, til en vending mot språk, narrativ og mening inspirert av de humanistiske fagtradisjoner. Her rettes oppmerksomheten mot mer fortolkende perspektiv, hvor en ønsker å forstå aktørers mening, livsverden, ideer og intensjon. Det søkes etter innsikt gjennom fortolkning, hvor forskeren spiller en mer aktiv rolle i å forstå aktørenes ideer om verden (Bratberg 2014: 13-14). Kvalitativ innholdsanalyse som metode inngår i denne tradisjonen og det samme gjør Jeffrey Alexanders teori om kulturell pragmatikk.

Jeffrey Alexander har beveget seg bort fra systemteori, neo-funksjonalisme og sosialfilosofi og heller vendt seg mot studier av kultur og mening. Han lar seg inspirere av Durkheims senere arbeid om det symbolske og rituelle, som hittil i større grad har vært forbeholdt sosialantropologien (Larsen 2011: 381). Alexander er blant grunnleggerne av «the strong program in Cultural Sociology», en retning som skiller mellom «sociology of culture» og «cultural sociology», hvor førstnevnte tilnærming kritiseres for å være for opptatt av å

undersøke hvordan kultur er påvirket av strukturer av en mer materiell karakter. Et eksempel her er Pierre Bourdieus kultursosiologi og hans feltperspektiv. Her behandles kultur som en avhengig variabel, og sosiale strukturer og maktforholds påvirkning på kultur er ofte i fokus (Larsen 2011: 382). I Alexanders «cultural sociology» er i stedet kulturen den uavhengige variabelen, i den forstand at «kultur, forstått som meningsproduksjon i det sosiale liv, vil kunne være en del av analyser av et hvilket som helst element i samfunnet» (Larsen 2011: 382). Innen den kultursosiologien som denne oppgavens tilnærming inngår i er meningsdimensjonen det sentrale i analysen av det sosiale liv.

3.3 Narrativ / Diskursanalyse

I denne oppgaven er kvalitativ innholdsanalyse valgt som metode for å gjennomføringen av oppgavens empiriske analyse. En kvalitativ innholdsanalyse er en variant av diskursanalyse, som er et perspektiv som legger vekt på at det i tillegg til å finnes en materiell realitet også er viktige kollektive representasjoner og en språklig realitet. Meningsdannelse er derfor kollektiv og formidles og forandres gjennom språk, og det er nettopp avdekkingen og forklaringer om denne prosessen som er kjernen i diskursanalysens formål (Bratberg 2014: 17).

Diskursanalyse retter forskerens oppmerksomhet mot hvordan kollektive fremføringer skapes, speiles og opprettholdes gjennom språk (Bratberg: 2014: 30). Diskurser forstås her slik som de anvendes av Norman Fairclough (1995: 54), nemlig som muntlig eller skrevet språk, som også inkluderer visuelle bilder, film samt ikke-verbal kommunikasjon, som gestikuleringer.

I to av oppgavens case presenteres sosiale fremføringer av grupper som per definisjon stiller seg på utsiden av kollektive demokratiske fellesskap, nemlig Profetens Ummah og IS. Disse gruppene er det viktig å forstå mer om, som hvordan deres virkelighetsoppfatninger skapes, opprettholdes og bestrides gjennom språk. Tilsvarende vil oppgavens to øvrige case, hvor aktørene er Frankrikes president François Hollande og norske muslimer som protesterer, belyse hvordan representanter som tydelig plasserer seg «på innsiden» av kollektive demokratiske fellesskap argumenterer for dette ståstedets verdier og legitimitet.

3.4 Narrativ

Narrativ defineres og anvendes på ulike måter innen både sosiologi og de øvrige samfunnsvitenskapene. Sosiologien Margaret Somers skiller blant annet mellom offentlige

narrativ og metanarrativ (Somers i Holstein og Gubrium 2008: 300). *Offentlige narrativ* er narrativ knyttet til kulturelle og institusjonelle formasjoner større enn enkeltindividet. De kan variere alt fra å tilhøre en familie, en organisasjon, et trossamfunn eller en nasjon.

Metanarrativ omhandler enda større narrativ som samfunnet og samtiden inngår i. For eksempel springer ofte sosiologiske teorier og konsepter ut i fra aspektet knyttet til slike store narrativ, som eksempelvis industrialisering og opplysningstid. Disse narrativ kan være episke drama i vår tid mener Somers, og eksemplifiserer dette med kapitalisme vs. kommunisme, individet vs. samfunnet, barbarisme/naturen vs. sivilsamfunn. Marxisme, vestlig borgerskap, oppblomstringen av nasjonalisme eller av islam nevnes også som eksempler i denne sammenhengen (Somers 1994: 617-620). Denne oppgaven utforsker hovedsakelig det Somers kaller offentlige narrativ, i denne sammenhengen fremført som sosiale fremføringer i form av en propagandavideo, en politisk tale, en demonstrasjon og en pressekonferanse. Disse narrativ inngår på mange måter som sentrale deler av større metanarrativ, som her er det sosiale dramaet om krigen mot terror, den religiøse og politiske kampen innad i islam, vestlig imperialisme, modernitet og globalisering.

Denne bruken av narrativ passer godt overens med Jeffrey Alexanders bruk av begrepet, som denne oppgaven anvender som analytisk tilnærming. For han er narrativ så godt som synonymt med historien og meningen som aktøren i sosiale fremføringer vil formidle. Slik definerer Alexander narrativ:

Basically, narrative is plot, the notion of beginning, middle, and end. Thinking about how social discourses are structured, narrative can pretty obviously be conjoined with the notion of binary coding; one can see how discursive binaries get translated as characters, protagonists, and antagonists in social narratives (Alexander i Larsen 2014: 4).

Narratives are stories containing rhetorical devices, story lines, which link a particular occurrence/experience to others, broadening their meaning beyond the situational, imposing a higher order of significance, thus orchestrating and amplifying both the emotional experience and the meaning of the event, as individuals fused into a collective, with a purposive future and a meaningful past (Alexander 2006: 196).

Målet for den empiriske analysen i oppgaven er å belyse og analysere de dramatiserte narrativ i fortellingene/fremføringene som blir utkrystallisert av bakgrunnsrepresentasjoner og videre dannet om til eksplisitte og implisitte manuskript. Disse narrativ er i denne oppgaven

rekonstruert på to ulike måter. Først i en bred historisk analyse av terrorens kontekst, hvor det er tatt i bruk både medieinnslag og faglitteratur som kilder. Deretter er narrativene belyst i selve casene om nyere sentrale fremføringer i det samme sosiale dramaet om terror.

3.5 Utvalg og medie-kilder

I denne oppgaven har det blitt foretatt et strategisk utvalg basert på en teoretisk tilnærming, fordi det egner seg for å analysere de dramaturgiske aspektene ved terrorisme som sosiale drama. Etersom det teoretiske perspektivet dreier seg om å analysere terror som en form for sosiale drama innenfor kulturell pragmatikk, er de enkelte case oppdaget og valgt ut på bakgrunn av å være interessant å studere empirisk. Det vil si på grunn av innhold med sterke kollektive følelser, intense drama, symbolsk verdi, relevante narrativ og at de med tydelighet er rettet mot et publikum.

Av metodologiske utfordringer har en slik tilnærming likhetstrekk med de punkter som David Silverman nevner i relasjon til etnografisk observasjon: Det handler i stor grad om å utforske naturen til utvalgte sosiale fenomener, heller enn å teste hypoteser om dem. Analysen av data handler om fortolkninger av mening og meningsdanning, noe som gjør kvantifisering og statistisk representasjon mindre viktig i denne sammenhengen. Det er derfor fordelaktig å fordype seg i detalj i et lite antall caser, i dette tilfelle fire stykker. Den konkrete teoretiske interessen leder en til relevante empiriske case, og forskerens oppgave derfra handler om å snevre inn og konkretisere det empiriske ved hjelp av en problemstilling, og utvalgte konsept hentet fra en spesifikk modell (Silverman 2011: 128-130).

Denne spesifikke modellen er i denne oppgaven Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk, med de analytiske elementene som det blir redegjort for i neste kapittel. Dette perspektivet vil brukes direkte på oppgavens empiriske materiale og fungerer derfor både som en del av det teoretiske utgangspunktet og som utformingen av selve gjennomføringen av casemetoden. Gjennom å tolkes som sosiale fremføringer vil de empiriske casene hver for seg analyseres grundig. Dette gjennomføres ved å belyse de dramaturgiske elementene i fremføringen, som eksempelvis iscenesettingen, aktøren og publikumet. Hovedmålet er å identifisere de ulike bakgrunnsrepresentasjonene og narrativ som spilles ut i de terrorrelaterte sosiale fremføringer av ulike aktører. Denne spesifikke metodetilnærming i det empiriske case-kapittelet kan med andre ord beskrives som en narrativ innholdsanalyse utført ved hjelp av Jeffrey Alexanders analytiske elementer og begreper fra hans kulturelle pragmatikk (Alexander 2006).

I denne oppgaven vil propaganda, nyheter og taler gjort kjent gjennom massemedia utgjøre kjernen i det empiriske arbeidet. Når det kommer til mening og meningsdanning er det fruktbart å rette blikket mot massemedia, som er en svært viktig arena for nettopp formidlingen av ulike former for meningsforståelse. Kvalitative intervju ville eksempelvis ikke gitt samme tilgang eller oversikt over terrorens iscenesetting og dramatisering, som denne oppgaven tar for seg. Dramaet spilles ut og opprettholdes i nettopp mediene, og de empiriske kildene og den kulturpragmatiske tilnærmingen i oppgaven er av den grunn valgt ut for å kunne belyse dette fenomenet på en adekvat måte. Oppgavens reliabilitet hviler på at alle medie-kildene som er brukt er referert til og kan etterprøves, slik at om andre vil gjøre en tilsvarende studie av hvordan den islamistiske terrorismen kan sies å utgjøre iscenesatte sosiale drama, så vil de finne lignende resultater. Jeffrey Alexander forsvarer bruken av media-kilder som empirisk datamateriale på følgende måte:

...as a cultural sociologist I am not interested in what was really the truth but what people *think* was the truth. I am interested in finding naturally occurring collective representations of truthfulness, and it seems to me the media is one of the best places to find this (Alexander 2015: 105).

I tillegg til de fire casene består også denne oppgavens empiriske materiale av et utvalg nyhetskilder, offentlige rapporter og uttalelser. Det er både snakk om kilder brukt som faktaopplysninger, som en supplerende del av utformingen av casene, og ikke minst helt sentralt i del 2.2 om iscenesettelsen av terrortrusselen i norsk kontekst. Ulrich Becks perspektiv, med begreper om risiko og staging ble her brukt for å belyse situasjonen om terrortrusselen, en risiko og staging som skapes, iscenesettes og formidles gjennom mediene. Oppgavens tekstkorpus består av 31 ulike nyhetsinnslag, rapporter og uttalelser. Det dreier seg først og fremst om innslag og fremføringer hentet fra nettaviser og TV-kanaler, et valg som er gjort på bakgrunn av det faktum at nyheter om terror i stor grad leses og ses i disse kanalene. Papiravisene følger naturligvis opp, men i dagens samfunn vil svært mange bruke nettaviser og TV-kanaler for å få oversikt over terroren som finner sted, spesielt rett etter eller underveis i terroraksjoner. De 31 ulike nyhetstekstene i datamaterialet utgjør en metning, hvor dette utvalget av tekster er hentet ut i fra et enda større univers, men hvor meningsinnholdet ikke ville forandret seg i stor grad om flere ble lagt til i det utvalgte korpuset av tekster. Det bør også påpekes at tekstkildene ble brukt for å belyse dramatiseringen og iscenesettingen av terror i mediene, og ikke i en komparativ eller kvantitativ analysesammenheng.

3.6 Kulturell pragmatikk og tykke beskrivelser

Alexander tar til ordet for kulturell autonomi, hvor kultur ikke reduseres til et middel eller aspekt i det sosiale liv, men hvor kulturen selv skal forklares. Tilnærmingen Alexander bruker baserer seg blant annet på «thick descriptions» hentet fra antropologen Clifford Geertz' *the interpretation of cultures* (Geertz 1973). En såkalt tykk beskrivelse av en sosial hendelse forsøker å inkludere så mange detaljer som mulig, hvor situasjonen settes i kontekst og alle tenkelige momenter som kan ha betydning inkluderes. Alle mulige «lag» av betydninger er med i analysen, men den er samtidig hermeneutisk fortolkende, i den forstand at de tegn og symboler som avdekkes også dekodes. Gunnar Aakvaag beskriver tykke beskrivelser på følgende måte:

Med *tykke beskrivelser* (Geertz, 2000) sikter jeg til kvalitative og case-baserte analyser av sosialt liv basert på tre prinsipper: fortolkning (å avdekke meningen til den sosiale praksis man studerer), kontekstavhengighet (å forstå det man studerer gjennom å sette det inn i en «tykk» historisk, institusjonell og kulturell kontekst) og narrativ kausalitet (handlinger og hendelser forklares gjennom å kjedes sammen som perler på en snor i narrative sekvenser og ikke gjennom å subsumeres mer allmenne sosiale mekanismer eller lover) (Aakvaag 2011: 260-261).

I terrorens sosiale drama finnes det tusenvis av nyhetssaker og enkeltfremføringer, og målet i denne oppgaven er ikke å gi en komplett oversikt over disse, men heller å velge ut et par helt sentrale fremføringer og beskrive de på en fyldig og detaljert måte ved hjelp av tykke beskrivelser. I kapittel 2.3 i denne oppgaven ble de mest sentrale terrorangrepene og krigene mot terror presentert som narrative sekvenser, satt i en tykk historisk, institusjonell og kulturell kontekst, etter Aakvaags begreper. Videre vil oppgavens fire utvalgte fremføringer belyses gjennom en case-basert analyse. Fremføringene som utgjør casene i oppgavens empiri er valgt ut fordi de er spesielt symbolsk ladd og er i den forstand godt egnet for å identifisere symboler og tegn som kan knyttes til bakgrunnsrepresentasjonene. I tillegg er de vurdert som sentrale og aktuelle fremføringer i det overordnede sosiale dramaet om terror i vesten i det 21. århundre.

Valget av kulturell pragmatikk er med andre ord begrunnet for teoriens analytiske tilnærming for å identifisere de ulike aspekter som inngår i sosial fremføringer, et perspektiv som også tillater en grundig presentasjon av disse elementene. Denne spesifikke analytiske tilnærmingen tillater på en god måte tykke beskrivelser av fremføringene som kulturelle

fenomen. Det gjør det lettere å avdekke og beskrive fremføringenes relevans og betydning, ikke kun det som fremkommer eksplisitt men også implisitt, som i første rekke viktige underliggende kollektive referanser, representasjoner og narrativ. For Alexander er det viktig å poengtere at til tross for at vi lever i mer refleksive og fragmenterte samfunn så betyr ikke det, på godt og vondt, at slike rasjonaliseringsprosesser endelig helt og holdent har vunnet fram. Symbolske og rituelle kognitive og moralske rammer fortsetter å påvirke en rekke sosiale forhold. Videre, og enda mer sentralt for denne oppgaven, poengterer Alexander:

More public and collective processes – from social movements, to wars, to revolutions, and political transitions, and even to the construction of scientific communities – continue to be depend on the simplifying structures of symbolic communications and on cultural interactions that rely on, and to some degree generate, intuitive and unreflective trust (Alexander 2006: 30-31).

I sin utredning av fremveksten av sosiale drama vektlegger også Alexander hvordan tidligere tiders masser av maktesløse individer gradvis i takt med modernisering, har blitt transformert til statsborgere. Derfor har også ikke-eliter blitt transformert fra passive mottakere til et mer aktivt og fortolkende publikum. Denne utviklingen har ført til krav om mer effektiv og legitimert form for kommunikasjon fra styresmakter og andre aktører med makt i samfunnet. Symbolske fremføringer spilles ut og dramatiseres i massemediene, og dette performative aspektet er viktig å studere nærmere sosiologisk, gjerne forankret i relevante teorier og perspektiver. For dette poenget knyttet til det performative er, ifølge Alexander, selvsagt en bred historisk generalisering og forenkling:

My aim here is not to provide empirical explanations but to sketch out theoretical alternatives, to show how a performative dimension should be added to more traditional political and sociological perspectives (Alexander 2006: 52).

3.7 Casestudie

På grunn av utvalgsmetoden og ettersom casestudier kun består av et lite utvalg, i denne oppgavens tilfelle fire, så er det strengt tatt ikke mulig å generalisere funnene på samme måte en kan generalisere i kvantitativ forskning. Robert Yin argumenterer for bruken av «analytisk generalisering» som et alternativ til «statistisk generalisering» i casestudier (Blaikie 2011: 193). Slik analytisk tilnærming er teoretisk forankret og fokusert: «previously developed

theory is used as a template with which to compare the empirical results of the case study» (Yin 2003 i Blaikie 2011: 194). Ifølge Charles Ragin er de to største problemene man møter innen empirisk samfunnsvitenskapelig forskning den tvetydige naturen til den teoretiske verden og kompleksiteten til den empiriske verden. For samfunnsforskere er det en viktig oppgave å forbinde det teoretiske med det empiriske. Bruke teori for å gi mening til de bevis eller funn man har, og bruke de samme funnene til å bedre og videreutvikle teori. 'Casing', ifølge Ragin, er derfor en essensiell del av prosessen med å produsere teoretiske strukturerte beskrivelser av det sosiale liv (Ragin i Ragin og Becker 1992: 224-225).

This interplay helps us to produce theoretically structured descriptions of the empirical world that are both meaningful and useful... By limiting the empirical world in different ways, it is possible to connect it to the theoretical ideas that are general, imprecise, but dynamic verbal statements. In this perspective a case is most often an intermediate product in the effort to link ideas and evidence. A case is not inherently one thing or another, but a way station in the process of producing empirical social science (Ragin i Ragin og Becker 1992: 225).

I tråd med Ragins forståelse av case er det i denne oppgaven ikke et mål i seg selv å teste og avgjøre noe endelig om en spesifikk sosiologisk teori, ei heller å utvikle et spesifikt teoretisk begrep på bakgrunn av empiri. Målet er heller å belyse et fenomen gjennom tykke beskrivelser. I dette tilfellet en analyse av de narrative og bakgrunnsrepresentasjoner som ligger til bunns for dramatiseringen og iscenesettelsen av den islamistiske terrorens sosiale drama. Dette gjøres ved hjelp av et konkret teoretisk perspektiv, Alexanders kulturelle pragmatikk, anvendt på fire casestudier av sentrale sosiale fremføringer. Detaljerte og beskrivende enkeltcase kan si mye om de mer generelle trekk og utviklinger i samfunnet. Et sitat fra Georg Simmel kan i denne sammenhengen brukes som argumentet for hva slike detaljrike sosiologiske betraktninger har som oppgave å vise:

Fra hvert punkt på tilstedeværelsens overflate lar det seg sende et søkklodd ned i sjelens dybder – uansett om dette punktet aldri så meget synes å ha sitt opphav bare i denne overflate. Alle de mest banale utvendige forhold viser til syvende og sist hen til de siste og mest avgjørende, men hensyn til livets mening og stil (Simmel i Østerberg 1990: 91).

Kapittel 4: Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk

I denne oppgaven vil perspektivet *kulturell pragmatisme* (Alexander 2006) anvendes empirisk mot de utvalgte casene. Alexander utviklet kulturell pragmatisme gjennom å undersøke de dramaturgiske dimensjonene av sosialt liv. Alexander (2014: 4) mener at i fortolkningen av det sosiale så er *fremføringer* et godt alternativ til den mer klassiske bruken av *sosial handling* innen sosiologi. Dette begrunner han blant annet med å påstå at gjennom å bytte ut handling med fremføring så kommer fokuset på kommunikasjon tydeligere fram:

Performances are symbolic actions in time and space. They rely on background representations and project meanings to an audience that's separated from the actor/performer. So, by substituting performance for action we focus on communication. Yet, while symbolic, performance clearly has a pragmatic aspect to it, hence my choice of the general term “cultural pragmatics” for cultural sociology in a performative key (Alexander i Larsen 2014: 4).

De siste to tiårene har performance og performativity vokst fram til å bli anerkjent som viktige kategorier og vitenskapelige perspektiver som en lang rekke sosiale og kulturelle aktiviteter kan bli forklart, analysert og teoretisert ut i fra. De har blitt anvendt som sentrale konsepter i svært ulike felt for akademisk forskning, innen alt fra lingvistikk, ritual og teater, kunst, litterært, media, kjønn og samfunnsvitenskapelige studier (Velten i Neumann og Nünning 2012: 249). Metodisk og definisjonsmessig brukes begrepene på svært forskjellig måte innen de ulike feltene, noe som kan skape forvirring. For å unngå det er det derfor viktig med klare definisjoner og valg av et teoretisk rammeverk, som for denne oppgaven er Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk. Alexander låner begreper og inspirasjon fra antropologiske metoder og teaterets modeller for fremføringer:

Gestures, views and clue phrases as social performance between ritual and strategy, enhances by mass media, have a strong impact on attitudes and power relations in society (Alexander i Neumann og Nünning 2012: 263).

Sosiale handlinger er symbolske handlinger, som både bygger på, formidler og skaper mening. Mekanismen som på den mest kraftfulle måten strukturerer mening er den binære opposisjonen som skiller det hellige fra det profane. Her kommer med andre ord Alexanders kulturelle pragmatikk-teori inn i bildet, for det belyser hvordan det hellige blir skapt, bestridt og rekonstruert gjennom en symbolsk ladet dramatisk prosess (Alexander 2006: 18). Tidligere

samfunn, mer organisert rundt det rituelle, er ikke erstattet av samfunn kun regulert av rent instrumentelle og rasjonelle handlinger, men heller et hvor en rekke rituell-lignende prosesser lever videre. For Alexander utgjør dette kjernen i hans forståelse av fremveksten av sosiale drama. Historisk oppstår teateret slik vi kjenner det omtrent samtidig som den offentlige sfære påstår Alexander videre. Og mens teoretikere som Jürgen Habermas er opptatt av den offentlige sfære som arena for fornuftig og rasjonell debatt, så er Alexander opptatt av å belyse også det performative aspektet (Alexander 2006: 51).

Alexander og mange andre teoretikere innen det kultursosiologiske feltet er, i Émile Durkheims tradisjon, opptatt av symboler og ritualer og deres betydning og utvikling i dagens mer komplekse samfunn. I tillegg er Alexander opptatt av det performative, eller dramaturgiske aspektet med det sosiale liv, et perspektiv som er kjent fra Erving Goffman. Alexander viderefører på et vis dette perspektivet, fordi det manglet begreper om sosial tekst og manuskript som strukturerer fremføringene. Begreper som antropologen Clifford Geertz brukte og fordypet seg i, men som på sin side, ifølge Alexander, manglet et blick for aktørers performative kompetanse til å spille ut et manuskript på ulike måter. På den måten kan man si Alexander bygger sin teori om kulturell pragmatikk på en syntese mellom disse to teoretikerne og deres tilnærming til sosiale fremføringer (Alexander 2006: 12-14). Kulturelle pragmatikk bør ifølge Alexander forstås som både en mikro-orientert teori, i forbindelse med handlingen som studeres, og en makro-orientert teori når det gjelder institusjonene og kulturen som omtales (Alexander 2011: 82).

For Alexander er fremføringer en prosess hvor aktører, individuelt eller sammen, viser fram eller spiller ut for andre meningen med deres sosiale situasjon. Fremføringer er på den måten symbolske handlinger, som avhenger av bakgrunnsrepresentasjoner, og som formidler mening til et publikum som er separert fra aktøren. Det er den meningen de bevisst eller ubevisst ønsker at andre også skal tro på. Straks en forstår kulturelle fremføringer på denne måten kan man skissere de ulike elementene det består av. Kulturell pragmatisme bør ha sitt grunnlag i diskurser mener Alexander. Ved å utforske diskurser kan man på en konstruktiv måte rekonstruere narrativ, koder, fremføringer og ikoner (Alexander i Larsen 2014: 78). Når flere sosiale fremføringer finner sted innenfor en relativ kort tidsperiode kan vi etter hvert si at det oppstår et sosialt drama. Islamistisk terrorisme og vestens respons mot den er et denne oppgavens sosiale drama.

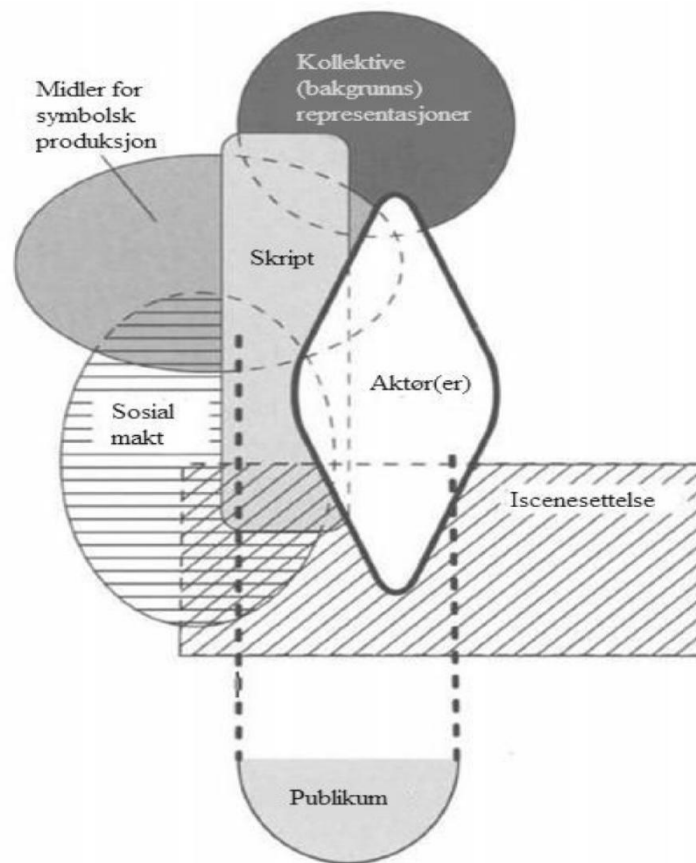
4.1. Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk i norsk sammenheng

Her til lands har nylig Atle Møen og Thomas Davidsen tatt i bruk Jeffrey Alexanders kulturpragmatiske perspektiv i deres artikkel *Det sosiale dramaet om «monstermastene» i Hardanger – Et kulturelt- pragmatisk perspektiv* (Møen og Davidsen 2015). I artikkelen viser de hvordan statens utbygging av kraftledningen i Hardanger gikk fra å være en rutinepreget politisk sak til et ekstraordinært sosialt drama med sterke kollektive følelser. Det negative ikoniske symbolet om «monstermastene» oppstod på grunn av de sterke kollektive følelsene saken satte i sving hos motstanderne av kraftledningen. I artikkelen beskrives det hvordan motstanderne av utbyggingen stelte i stand en rekke sosiale fremføringer som igjen førte til at saken gikk over til å bli det Alexander kaller sosialt drama i norsk media.

Ellers har også Tore Witzø Rafoss anvendt Alexanders perspektiv, i dette tilfelle om kulturelle traumer, i sin studie av 22. juli og konstruksjonen av et nasjonalt kulturelt traume. Studien handler om hvordan det brutale og uforståelige terrorangrepet begått av en nordmann virket å tilhøre en annen virkelighet enn vår egen, slik at det oppstod et meningsvakuum i befolkningen etter angrepet. Et vakuum som måtte fylles og som det ble iverksatt et intenst og unikt kollektivt tolkningsarbeid, et nasjonalt symbolarbeid, som reaksjon på angrepet (Rafoss i Larsen 2015).

4.2 Elementene i kulturell pragmatikk

Ifølge Alexander består alle sosiale fremføringer av visse analytisk distinkte elementer som har vært konstante gjennom historien, men som stadig endrer seg i forhold til hverandre i takt med samfunnets endring (Alexander 2006: 77). I Alexanders kulturelle pragmatikk fortolkes sosiale fremføringer ved hjelp av syv konkrete analytiske elementer (Alexander 2006:32). Disse elementene vil følgelig presenteres og forklares i dette kapittelet, og deretter anvendes direkte opp mot det empiriske i oppgavens fire utvalgte case. Figur 1 på neste side er en nyttig illustrasjon av de ulike dramaturgiske elementene i Alexanders perspektiv:



Figur 1. De ulike elementene i kulturell pragmatikk (Alexander 2006: 46).

4.2.1 Aktøren:

Den aktive parten som fremfører den sosiale handlingen. Spiller en rolle i en opptreden hvor betingelsen for suksess er sterkt avhengig av aktørens ferdigheter og evne til å fremstå naturlig og autentisk. Aktøren er ikke kun representert som enkeltindivid, men kan også ta form som organisasjoner, institusjoner eller grupper. Aktøren spiller ut manuset og gir den sosiale fremføringen liv, med likhetstrekk og paralleller til en skuespillerprestasjon på teaterets scene. Om aktøren er bevisst på distinksjonen mellom sin kollektive representasjon og sin egen fremføring eller ikke, så er like fullt oppgaven å viske borte denne distinksjon. Manuskriptet kan med andre ord ikke uten videre leses opp, uten noen form for innlevelse eller dramaturgi, for det vil da fremstå falskt og uekte, i motsetning til den ønskede effekten, som er realistisk, virkelighetsnær og autentisk (Alexander 2006: 32-34).

4.2.2 Kollektive bakgrunnsrepresentasjoner:

Aktører presenterer seg selv som motivert av og mot eksistensielle, følelsesladde, moralske sett av dypere mening, noe større enn en selv. Dette kan være alt fra religion, etnisitet, nasjonalitet, kultur, språk, tradisjon og andre former for fellesskapsreferanser. Alexander bruker et sitat for å tegne et bilde av de systemer for kollektive representasjoner som ligger i bakgrunnen for enhver sosial fremføring:

Just when they seem engaged in revolutionizing themselves and things, in creating something that has never yet existed before, social actors anxiously conjure up the spirits of the past to their service and borrow from them names, battle cries, and costumes in order to present the new scene of world history in this time-honored disguise and this borrowed language (Karl Marx i Alexander 2006: 33).

Et annet eksempel på en form for kollektive representasjoner er kollektive minner i befolkningen, minner som gjør at sosiale drama oppleves på en dypere og mer intens måte (Alexander 2006: 76). Her vil eksempelvis tidligere terrorangrep utvilsomt være sterke og betydningsfulle kollektive minner som spiller en viktig rolle for hvordan vi forstår, refererer til og fortolker trusselen for og nye hendelser av terrorangrep. Større terrorangrep vil også, ifølge Alexander, kunne føre til kollektive traumer, hvor større grupper, som for eksempel en hel nasjon, kan føle seg: «*subjected to a horrendous event that leaves indelible marks on their group consciousness, marking their memories forever and changing their future identity in fundamental and irrevocable ways*» (Alexander 2003: 85).

Målet i dagens sosiale fremføringer er på sett og vis gjerne det samme som ambisjonene bak hellige ritualer som var vanligere før i tiden, nemlig å skape psykologisk identifikasjon og kulturell forlengelse mellom aktør og publikum. Mål som oppnås når fremføringen på en autentisk og troverdig måte spiller på og referer til de aktuelle systemene av kollektive representasjoner som aktør og publikum deler. Et sentralt mål for denne oppgaven er derfor å detaljert og analytisk avdekke disse systemene av kollektive representasjoner som aktørene i de valgte casene spiller på og referer til. Disse vil ofte ikke nevnes eller vises til direkte, så det stiller et stort krav om dyptgående kjennskap til og forståelse for det mer helhetlige bildet rundt fremføringene i de aktuelle casene. Dette dreier seg om kontekst, både historisk, politisk, kulturelt og sosialt, en kontekst som forhåpentligvis åpenbarer seg sakte men sikkert gjennom analyse og presentasjon av de ulike elementene i hver av de fire casene i oppgaven, ved hjelp av Alexanders kulturelle pragmatikk.

4.2.3 Publikum:

Fremføringer er til for at aktøren skal kunne nå ut med og dele sin mening til et publikum. Hvem dette publikumet er vil variere i stor grad, og det er sjelden snakk om en homogen gruppe. Aktører bak sosiale fremføringer er ofte i konflikt med motstridene parter, og publikum i det offentlige rom vil dermed ofte være både sympatisører, meningsmotstandere og nøytrale. Responsen til publikum er ofte svært vanskelig å forutsi, og det kan være alt fra uinteressert, likegyldig, opprørt og engasjert (Alexander 2006: 34-45). Om en fremføring skal formidles på en overtalende måte må den lykkes med å skape en kulturell forlengelse mellom aktøren, manuskriptet og publikum. Denne forlengelsen kjennetegnes gjerne med psykologisk identifikasjon mellom publikum og aktøren, på en slik måte at publikum speiler seg, eller kjenner seg igjen i karakteren de ser på scenen. Det vil være stor empirisk variasjon i hvor vellykket de kulturelle forlengelsene og den psykologiske identifikasjonen er i forskjellige fremføringer og overfor ulike publikum.

4.2.4 Mise-en-scène:

Mise-en-scène er begrepet Alexander bruker om et av de mest sentrale elementene i sin kulturelle pragmatikk. Det er fransk for «det som stilles til skue», og omtales heretter som iscenesetting. Det dreier seg om den mer helhetlige fremstillingen og planleggingen av fremføringen. Hvor den finner sted, hva betydningen av lokasjonen(e) er, rekkefølgen og koreografien. Ved empirisk bruk av iscenesetting som et analytisk verktøy fortolker man derfor de valg som er gjort i iscenesettingen av fremføringen, og hvilken begrunnelse som ligger bak disse valgene. Historisk har det ifølge Alexander over tid vokst fram spesialister i ulike felt og med ulike kompetanse som behersker denne iscenesettingen av sosial drama, som regissører, forfattere, politikere, aktivister, og produsenter av ulike slag og i vid forstand (Alexander 2006: 36).

Relatert til *Mise-en-scène*-elementet i Alexanders teori er skriptet et sentralt begrep. Skriptet, eller manuskriptet som man kjenner fra teaterets verden, synliggjør fremføringens relative autonomi fra bakgrunnsrepresentasjoner. Aktører velger både bevisst og ubevisst hvilken retning fremføringen tar, og hvilke spesifikke sett av meninger de tar utgangspunkt i (Alexander 2006: 58). Manuskripter dreier seg derfor om en handlingsorientert komponent av bakgrunnsforståelser. Et autentisk manuskript er derfor et som oppnår resonans, eller svarer

sannferdig til bakgrunnskulturen. På denne måten kan man si at manuskriptet er selve planen, eller oppskriften på hvordan iscenesettingen gjennomføres.

4.2.5 Midler for symbolsk produksjon

På tilsvarende måte som en skuespiller på en teaterscene har en rekke dramaturgiske hjelpemidler og rekvisitter i bakhånd, har aktøren i en sosial fremføring en rekke verktøy som kan anvendes i fremføringen. Dette strekker seg enda lengre enn teaterets bekledning, sminke, rekvisitter, belysning og musikalske effekter. For i en sosial fremføring er hele verden en potensiell scene, og virkemidlene uendelige. Enda viktigere handler dette elementet om tilgang til selve kommunikasjonsmidlene. For mens offentlige taler, skrifter og det tradisjonelle teateret lenge var de eneste midlene og arenaene for slik kommunikasjon og fremføringer i tidligere samfunn, er bildet helt annet i dag. For i tillegg til fjernsynet, radio og masseproduksjon av aviser og bøker så har internett mer nylig revolusjonert mulighetene på dette feltet. For publikum er eksponeringen av ulike sosiale fremføringer større. Det gjelder også for tilgangen på midlene som skal til for å lage og formidle fremføringer til et potensielt stort publikum, som nå er endret på grunn av de nye kommunikasjonsmulighetene (Alexander 2006: 35).

4.2.6 Sosial makt

Om enn ikke et konkret dramaturgisk begrep, så spiller sosial makt en svært sentral rolle i hele fremføringsprosessen, og er derfor inkludert som et eget analytisk elementet i Alexanders kulturelle pragmatikk. Distribusjonen av makt i samfunnet, både de politiske, økonomiske og sosiale hierarkiene, og relasjonen imellom dem påvirker fremføringsprosessen på en grunnleggende måte (Alexander 2006: 36). Dette poengterer Alexander ved hjelp av en rekke åpne spørsmål som synliggjør sosial makts relevans: Hvem slipper til, og hvem nektes tilgang til midlene for fremføringer? Hvem deltar? Hvilken respons er tillat fra publikum av fremføringen? Er det egne krefter som har autoritet til å fortolke fremføringen, uavhengig av de som har makt til å produsere den? På hvilke måter henger de nevnte maktfaktorene sammen, altså de som har sosial makt, symbolsk kunnskap, fortolkende autoritet og så videre? Alle disse er sentrale spørsmål som vil stilles i oppgavens utvalgte fremførings-case.

4.2.7 Manuskriptet

From within a broader universe of meanings, performers make conscious and unconscious choices about the paths they wish to take and the specific set of meanings they wish to project. These choices are the scripts – the action-oriented subset of background understandings (Alexander 2006: 58).

Skriptet kan forstås som et manuskript som aktøren i sosial drama bevisst eller ubevisst velger ut for å fremstille eller tilpasse fremføringen på en meningsfull måte i ulike kontekster. I sosialt dramatiske manuskript deltar aktøren og publikum aktivt i tegningen av en hermeneutisk sirkel (Alexander 2006: 58). Effektive manuskript oppnår en form for konsentrering av mening. Det foregår en kompresjon av meningen som en finner i en kultur, hvor manuskriptet styrer proporsjonene og intensiteten, og for å få dette til kreves det dramaturgiske virkemiddel. Det svært sentrale elementet manuskriptet utgjør kan også beskrives som oppskriften eller programmet til aktøren i den sosiale fremføringen. Det er planen som ligger i bakgrunnen og legger til rette for fremføringens iscenesetting (Alexander 2006: 59).

4.3 Fire dramaturgiske virkemidler

I tillegg til de syv nevnte analytiske elementene i sosial pragmatisme anvender Alexander også fire separate dramaturgiske virkemidler: Kognitiv simplifikasjon, tid-sted kompresjon, moralsk antagonisme og «twisting and turning». Et autentisk manuskript er et som oppnår resonans på en troverdig og legitim måte med bakgrunnskulturen den formidler og representerer (Alexander 2006: 59). For å oppnå dette kreves det god bruk av de fire dramaturgiske virkemidlene som følgelig vil presenteres hver for seg:

4.3.1 Kognitiv simplifikasjon:

Politikere, aktivister, eller hvem det skulle være, vil ofte gjenta det mest vesentligste av det de vil formidle. Simplifikasjon er en av nøklene for å skape fusjon mellom taleren, publikum og bakgrunnskulturen (Alexander 2006: 60). Selv om publikum skulle gå glipp av en av fremføringens akter, så skal likevel hovedbudskapet kunne forstås ved hjelp av repeteringen og fokuset gitt av fremføringens kognitive simplifikasjon. En annen mulig bruk av dette

begrepet er at aktøren forsøker å knytte seg så sterkt til budskapet som fremføres at de automatisk forbindes med det, og dermed overgår realiteten på en autentisk måte.

4.3.2 Tid-sted kompresjon:

Dette virkemidlet er nært knyttet til elementet om mise-en-scène, altså iscenesettingen. Det dreier seg om hvor, når, og hvor lenge det sosiale dramaet utarter seg. Et sosialt drama kan spilles ut både som en historisk konflikt som strekker seg over flere år, som en politisk debatt som kan vare i ukesvis, eller som et direkte TV-sendt øyeblikk. Timing er sentralt her, og i tillegg til å sørge for at det er tilstrekkelig med separate sosiale fremføringer på samme tid, også for å gi et inntrykk av at det er et sosialt drama som utspiller seg. Når effekten av de enkelte sosiale fremføringene til sammen blir større enn hva summen skulle tilsi, da har et ekte sosialt drama oppstått (Alexander 2006: 61).

4.3.3 Moralsk antagonisme:

For at et sosialt drama skal være vellykket og effektivt bør manuskriptet gjerne strukturere mening på en antagonistisk måte. Knytter man på en overbevisende måte det «gode» opp mot «det onde» får man en sterkere og mer engasjerende sak (Alexander 2006: 61). Dette dialektiske, binære aspektet har en kvalitet som belyser de eksistensialistiske og metafysiske kontrastene mellom det hellige og det profane. Slik fremføring av binære koder driver ofte et narrativ på en effektiv og overbevisende måte. Dramaets, eller fremføringens hovedperson – protagonisten, iscenesetter seg selv som en direkte representasjon for det hellige - og oppnår på den måten legitimitet og støtte. Like viktig er det å spre tvil om motpartens rolle, gjennom å svartmale sin motstander som antagonist i dramaet.

Alexander er opptatt av mulighetene man finner i samfunnets sivile sfære, hvor han mener diskursen består av dette grunnleggende settet av binære koder, ren hellig og sivil på den ene siden, og uren, profan og antisivil på den andre. Det foregår symbolske kamper om å bli forbundet med den rene siden, og ulike aktører forsøker gjennom narrativ å koble andres virksomhet til den urene og profane siden av de binære opposisjonene, og sin egen til den rene og hellige. Et svært sentralt sted hvor disse narrativ utspiller seg er i kommunikative institusjoner som aviser og TV-nyheter (Alexander 2015: 100-101).

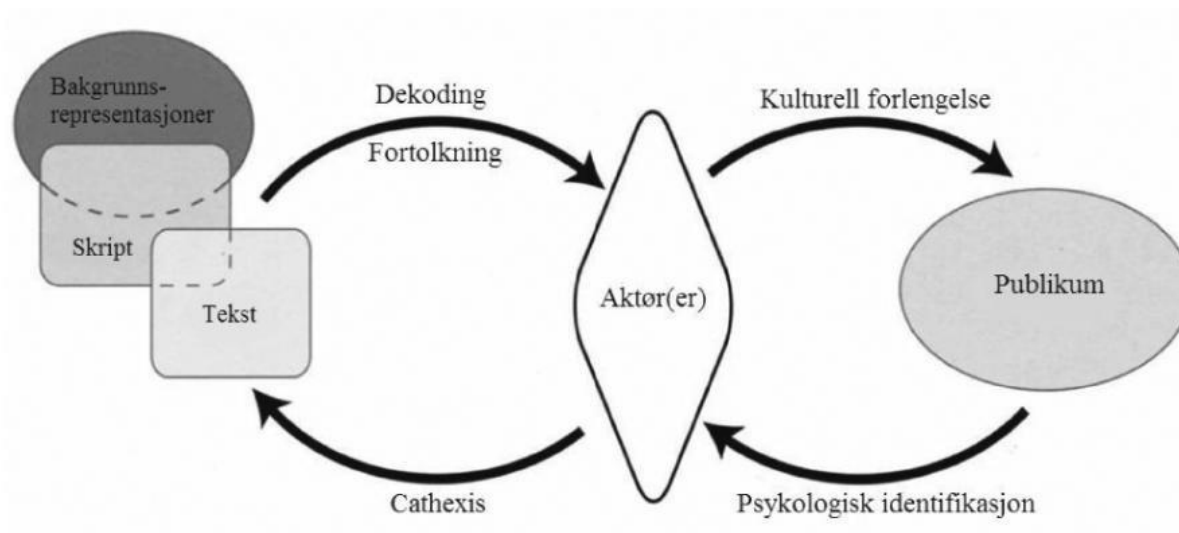
Moralsk antagonisme er et svært sentralt dramaturgisk virkemiddel i analysen i denne oppgaven. Terrorisme som drama er sterkt preget av sosiale fremføringer og motfremføringer hvor det spilles direkte på mening, sannhet, virkelighetsforståelse og moral, og det er i den sammenhengen et enormt behov for å legitimere sitt ståsted og sine handlinger. Det gjøres ofte gjennom fremføringer sterkt preget av moralsk antagonisme, som analysen i oppgavens case vil vise.

4.3.4 Twisting and turning:

Dette dramaturgiske virkemidlet omhandler plotets utvikling og dramaturgi. Et sosialt drama må opprettholdes ved hjelp av vendinger og utvikling, og gjerne bevege seg fra en krise til en annen for å engasjere og fange publikums fulle oppmerksomhet. Det handler også om hvordan aktøren i den sosiale handlingen kan snu og vende på informasjonen som formidles. Overdrivelser, løgner, hva sies og fokuseres det på, og minst like viktig, hva sies og fokuseres det *ikke* på? (Alexander 2006: 62). I en tid hvor mediene kjemper om forbrukers oppmerksomhet, og informasjonsflyten er hurtig, kan man spørre seg om dette har vanskeliggjort denne betingelsen for et sosialt dramas suksess. Eller formulert på en annen måte, om dette påvirker manuskriptet og aktørenes iscenesetting av plottet, og i så fall på hvilken måte?

2.4 Vellykket fremføring

En vellykket sosial fremføring fører til at budskapet, eller mening aktøren ønsker å fremheve treffer publikum på en slik måte at det engasjerer og gir gjenklang. Det handler om å oppnå resonans. Knyttet til hvert av elementene er det flere betingelser for at opptreden skal bli vellykket. I en vellykket opptreden lykkes aktøren med å føre sammen de ulike elementene, slik at man får en «fusion», en sammensmelting av elementene. Dette er illustrert i følgende figur:



Figur 2. Vellykket fremføring (Alexander 2006: 34).

Slik «fusion», eller sammensmelting er ifølge Alexander vanskeligere å få til, og derfor mindre utbredt ettersom dagens samfunn er blitt mer kompleks. Kjernen i Alexanders argument er at jo enklere den kollektive organiseringen er, og jo mindre de sosiale og kulturelle delene er segmentert og differensiert, desto mer sammensmeltet blir elementene i sosiale fremføringer (Alexander 2006: 59,73). For å oppnå sammensmelting av elementene, og dermed en vellykket sosial fremføring, så må aktørene fortolke de kollektive representasjonene og manuskriptet på en fullverdig måte, slik at det oppstår *cathexis*, en emosjonell tilknytning til fortellingen. Fortolkningen av teksten og den emosjonelle tilknytningen oppnås parallelt, som det fremgår til venstre i figur 2. I tillegg vil enhver vellykket fremføring oppnå kulturell forlengelse mellom aktøren og publikum og en tilsvarende psykologisk identifisering i publikums kollektive følelser (se illustrasjonen til høyre i figur 2). Oppnå denne sammensmeltingen av elementene fører det til en autentisk og troverdig fremføring, hvor publikum vil sympatisere med aktøren som har klart å viske vekk skillene mellom sin dramaturgisk iscenesatte rolle og selve teksten de kommuniserer, som er manuskriptet og bakgrunnsrepresentasjonene.

Kapittel 5: Empiriske case

De fire casene representerer hver for seg spesifikke terrorrelaterte sosiale fremføringer som ulike aktører spiller ut på den offentlige scene. Det overordnede målet for oppgaven er å avdekke, identifisere og drøfte hvilke narrativ og kollektive bakgrunnsrepresentasjoner disse aktørene bruker i sine fremføringer i terrorens sosiale drama. Analysens «tykke beskrivelser» og funn er resultat av en narrativ innholdsanalyse som er gjort på med utgangspunkt i Jeffrey Alexanders kulturpragmatiske perspektiv. De fire casene utgjør ulike former for sosiale fremføringer, en propagandavideo, en tale, en demonstrasjon og en pressekonferanse. Fellestrekkene mellom de fire er at de er rike på sterke kollektive følelser, intense drama, symbolsk verdi, relevante narrativ for eller mot terror, og at de med tydelighet er iscenesatte fremføringer rettet mot publikum. Case 1 og 4 er fremføringer fra aktører og sympatisører av islamistisk terrorisme. Case 2 og 3 er på sin side såkalte motfremføringer fra aktører som står opp mot denne ideologien.

Case 1 IS-propaganda ment for rekruttering:

Oppgavens første case er en propagandavideo fra terrorgruppen den Islamske Stat. IS har gjort seg kjent for utstrakt propagandabruk på internett, hvor det nå finnes tusenvis av filmer fra konflikten de kjemper i Irak og Syria. Denne spesifikke propagandafilmen er laget av gruppens eget mediesenter og er kort forklart en polert og forseggjort reklamesnutt for deres selvoppnevnte kalifat. Den er først og fremst rettet mot unge isolerte og fremmedgjorte muslimer i vestlige land. For den engelskspråklige filmen spiller på følelser av stolthet, eventyrlyst, vinnerkultur og spenning. Alt dette etablert i et iscenesatt legitimert shariastyrt kalifat hvor de hellige krigerne fremstilles som de gode og hellige, mens gruppens fiender er de onde og profane.

Case 2 François Hollandes tale i Versailles:

Etter at Frankrike opplevde islamistisk terror for andre gang i løpet av 2015 holdt landets president François Hollande en tale i det ærverdige slottet i Versailles for både parlamentet og senatet. Her erklærte Hollande nasjonal unntakstilstand med utvidede rettigheter for påtalemyndighetene. I tillegg erklærte Hollande at landet nå er i krig mot terroristene i IS, en

krigsretorikk som gir assosiasjoner til George Bushs «war on terror». Hollande henvender seg også til landets sjokkerte og redde befolkning, når han fremhever styrken i landets demokratiske verdier som nå er under angrep: Frihet, likhet og brorskap, som også er landets motto. Det er en motfremføring fra Hollandes side, et motsvar til terroristene i IS, som Hollande karakteriserer som barbarer.

Case 3 Demonstrasjon mot IS og Profetens Ummah i Oslo:

Sommeren 2014 var nyhetene preget av store oppslag om terrorgruppen IS' raske og brutale fremmarsj nord i Irak. Hjemme i Norge støttet flere av islamistiske gruppen Profetens Ummahs medlemmer opp under IS ideologi og det selvoppnevnte sunnimuslimske kalifatets legitimitet. Dette førte til at tusenvis av norske muslimer tok til gatene i protest. Tilstede i protesten var også så godt som hele eliten i det politiske Norge representert, og NRK fulgte demonstrasjonen med en flere timers lang livesending. De som holdt taler og appeller i demonstrasjonen ønsket å formidle et annet narrativ om muslimer enn det Profetens Ummah og IS representerer. De ville ta avstand fra ekstremistenes voldelige handlinger, misbruk av religionen deres og de fiendtlige holdningene til demokratiet. Det er en motfremføring fra norske muslimer som vil fremstille seg i et annet og bedre lys enn det IS og Profetens Ummah til daglig står for i mediene.

Case 4 Profetens Ummahs pressekonferanse:

I denne fremføringen, fremført av den profilerte norske islamistgruppen Profetens Ummah, har de kalt inn til en pressekonferanse fordi de er misfornøyd med måten gruppen fremstilles på i media. Det er flere misforståelser de vil til livs, blant annet at gruppen har voldelige eller ekstremistiske intensjoner. Det er en fremføring hvor gruppen er opptatt av å iscenesette seg som en sivil, lovlydig og legitim forsvarer av muslimer. Narrativet de ønsker å formidle handler om urett og overgrep mot forsvarsløse muslimer verden over og dobbeltmoral fra vestlige myndigheter.

Case 1:

5.1 IS-propaganda ment for rekruttering

Innholdet i en spesifikk propagandavideo fra IS vil her analyseres og fortolkes ved hjelp av Jeffrey Alexanders dramaturgiske begreper, elementer og virkemidler fra hans teori om kulturell pragmatikk. Filmens innhold vil refereres til og forklares detaljert underveis i presentasjonen av de forskjellige elementene, som her også fungerer som undertitler for hvert avsnitt. Avslutningsvis oppsummeres og konkretiseres de sentrale narrativ som filmen formidler.

Propagandavideoen titulert «No Respite»

Terrorgruppen IS har mer enn noen annen terrorgruppe gjort seg kjent for aktiv bruk av egenprodusert propaganda. Norsk media viet gruppen mye oppmerksomhet sensommeren 2014, når halshuggingsvideoen av den amerikanske journalisten James Foley ble mye omtalt i verdenspressen (VG Nett 19.08.2014). Siden har gruppen fortsatt med en rekke lignende halshuggingsvideoer og annen brutal propaganda, men de mest bestialske filmene har i avtagende grad blitt omtalt og vist i norsk media. Denne spesifikke filmen er en del av en stor mengde filmmateriale utgitt av terrorgruppen de siste årene, og er valgt ut ettersom den er spesielt rettet mot unge vestlige muslimer. Argumenter, meningsformidling og uhemmet selvskrut preger videoen som er ment for å oppfordre til rekruttering av likesinnede, og på den måten kommer det verdensbildet og narrativ de ønsker å formidle tydelig til syne.

Den utvalgte propagandavideoen for denne casestudien ble lagt ut på flere ulike nettsider, blant annet på liveleak.com, den 24. november 2015. LiveLeak er en kontroversiell nettside hvor brukere selv laster opp innholdet og nettsiden er derfor kjent for sitt fravær av sensur og redaksjonell innblanding. Formålet er nok at seeren selv skal kunne gjøre opp sin mening om filmklippene på siden, som eksempelvis ofte er mye omtalte videopptak som blir diskutert i nyhetene, men som de tradisjonelle mediene ofte forkorter og sensurerer.

Den 4 minutter og 14 sekunder lange propagandavideoen åpner med en logo med skriften «Al-Hayat media Center», navnet på gruppens største medieavdeling, og man får med en gang et inntrykk av å se på en profesjonelt laget informasjonsvideo. Det er en blanding av stillbilder, avansert grafikk, tall og figurer og levende bilder. Fortellerstemmen i videoen snakker engelsk med klar amerikansk uttale, og starter filmen med å introdusere det selvproklamerte kalifatet: «This is our Khilafah in all its glory» (LiveLeak 24.11.2015).



Bilde 1. Skjerm bilde fra omtalt IS-propagandavideo (LiveLeak 24.11.2015).

Iscenesettingen

I sterk kontrast til de bildene man så ofte ser av herjingene av borgerkrigen i Syria, hvor store byer ligger i ruiner, så fremstår byen som vises i bakgrunnen i begynnelsen av videoen som fredelig og moderne. Veiene i denne byen holder høy standard, bybildet er oversiktlig og det er til og med pyntet med palmer rundt en stor og ryddig torgplass. Det kan nesten se ut som en hvilken som helst mindre Europeisk middelhavsby, men det eneste som skiller seg tydelig ut er gruppens ikoniske sort flagg som vaier i vinden midt i bildet. Her iscenesettes med all tydelighet kalifatet som et velfungerende og blomstrende samfunn. Videre i filmen vises en svært sofistikert grafikk over kalifatets geografiske område, vist som om det var fra et satellittbilde. Det sammenlignes så grafisk med Storbritannia for å vise hvor stort kalifatet er,

så med Belgia som kalifatet nå er hele 8 ganger større enn, og til slutt Qatar, som det hevdes kalifatet nå er 30 ganger større. Formålet her er nok å fremstille kalifatene som en mektig og betydningsfull statlig aktør, ikke lengre kun en geriljalignende militant gruppe som opererer i perifere strøk. Videre i filmen forklares det at kalifatet er en stat bygd på «profetisk metodologi», som streber etter å følge Koranen, mens det i bakgrunnen vises en form for logo med to sorte IS-flagg, med en blå og solfylt himmel i bakgrunnen. Dette er i all sin tydelighet en klar iscenesetting av kalifatet som et velfungerende, blomstrende og «ekte» kalifat, hvor troende muslimer lykkelig kan leve i den eneste fullkomne og rendyrkede muslimske landet i verden.

Aktøren

Aktøren bak denne sosiale fremføringen er terrorgruppen IS, men det er i dette casets tilfelle ikke direkte klart hvilke enkeltpersoner eller del av gruppen det konkret dreier seg om. Den islamske stat har flere mediasenter hvor Al-Hayat er det største og mest kjente av dem (Ali 2015: 98). Hvorvidt gruppens ledelse har satt føringer for eller godkjent filmen er uklart, men den fremstilles utvilsomt som offisiell IS-propaganda. Aktøren fremstiller seg for øvrig aldri som en gruppe av opprørere eller terrorister, men som et kalifat, et suverent land, med grenser, lover, ledelse, og ikke minst religiøs legitimitet, historisk anerkjennelse og stor betydning i regionen.

Publikum

I motsetning til mye av gruppens massemedia-rettete propaganda, som gjerne har en nyhetsverdi, eller viser til eksklusiv innsikt i gruppens aktiviteter, så er nok ikke denne filmen ment for det allmenne verdenspublikum. Denne videoen bærer preg av å være direkte rettet mot unge vestlige muslimer, og spiller på å tilby en utvei fra rasisme og diskriminering. Det er ikke en film som har som direkte formål å skape frykt, men heller å diskreditere USAs legitimitet og soldaters moral. Filmene er med andre ord hovedsakelig ment for sympatisører, og ikke fiender. Det gjentas riktignok «bring it on», en oppmuntring til ytterligere vestlig militær tilstedeværelse i konflikten, og sånn sett en beskjed rettet mot vestlige land som publikum. Dette kan også ses på som en del av den gjennomgående skrytingen av egen makt og posisjon, og sånn sett som et virkemiddel for å fremstå sterk og selvsikker og for å

tiltrekke seg sympatisører som oppriktig tror på de militære og strategiske mulighetene. Det faktum at filmen er på amerikanske engelsk, og ikke arabisk, understreker at den er rettet mot et vestlig publikum. Det filmtrailer- og TV-spill – lignende preget bidrar dessuten til å gjøre propagandaen rettet mot unge mennesker, hovedsakelig gutter, ettersom ingen jenter vises eller omtales i løpet av klippet.

Manuskriptet

Gjennomgående for hele filmen er en oppramsing av argumenter og uhemmet skryting av styrken til gruppen på den ene siden, og svakheten til deres fiender på den andre. Det er utvilsomt at propagandavideoen som har som hovedmål å rekruttere flere vestlige og engelsktalende ungdommer. Flere ganger gjentas «bring it on» som et slags mantra i videoen, som en form for kognitiv simplifikasjon, for å anvende Alexanders begreper. Her er målet å skape fusjon mellom taleren, publikum og ikke minst bakgrunnskulturen, som i dette tilfelle er IS fortolkning og bruk av islamsk ideologi.

Videoen viser denne gangen ikke voldelig krigshandlinger, eller grusomme bilder av overgrep mot sivilbefolkningen begått av gruppens fiender, som det har vært vist i annen IS-propaganda tidligere. Fokuset nå er på kampen mellom helten og protagonisten, IS og islam, og fienden og antagonist, som er USA og resten av koalisjonen mot IS. Det er det gode, rene og hellige mot det onde, falske og profane. Det spilles på det maskuline, selvsikre og modige i jihadistenes virke. IS-krigerne er i denne videoen alltid ikled sofistisert krigsutrustning, med moderne utsyr, og har til enhver tid et våpen på skulderen eller i armen.

Grafikken, fortellerstemmen og stemningen i filmen har en god del likhetstrekk med data/TV-spill, hvor det hele fremstår som en reklame for et nytt actionpreget TV-spill, slik som Counter-Strike-serien. Populariteten til disse spillene verden over er enorm, og spillindustrien gikk faktisk forbi Hollywood med hele 43 % til 9.4 milliarder i omsetning allerede i 2001 (Machin og Leeuwen 2007: 74-76). Dette overraskende faktumet bekrefter at spillindustrien er en sentral, oversett og undervurdert aktør i global mediekultur.

Midler for symbolsk produksjon

Tidligere videoer filmet av terrorister selv, både fra 80- og 90-tallet, samt de opptak som ble gjort kjent av Osama bin Laden årene etter 2001, bar betraktelig preg av å være amatørlaget,

gjørne med enkle håndholdte kameraer. De var også ofte filmet i huler med dårlig belysning og hadde lite preg av høy produksjonsverdi. I takt med utbredelsen av internett, og mer allmenn tilgang på video og redigerings-utstyr har det skjedd store endringer på dette feltet; også for terrororganisasjoner. Vi lever i dag i en verden hvor det tekniske filmutstyret, programvare for redigering og kunnskap grafikk, animasjoner og vinklinger tilnærmet «hollywood-nivå» ikke lengre er forbeholdt kun de store media-selskapene. IS' propaganda spres på internett, ved hjelp av sympatisørers aktive spredning på sosiale medier, som Facebook og Twitter. Innhold fra terrororganisasjoner forsøkes stadig å slettes og blokkeres, men hyppig opprettelser av nye kontoer og stadig pågang på flere fronter gjør dette arbeidet vanskelig. Det har blitt anslått at det hver dag tvtres hele 90 000 ganger av IS-medlemmer og sympatisører (Ali 2015: 104). Om en søker etter IS-propaganda, selv med vanlig googlesøk, finner man raskt store mengder tilgjengelige IS-produserte videoer.

Dette caset er et eksempel som representerer en ny og moderne form for bruk av midler for symbolsk produksjon og distribusjon. Det viser dette videoklippet i all sin tydelighet, ettersom produksjonsverdien er svært høy og kvaliteten på høyde med reklame og filmtrailere. Det er åpenbart at de som står bak produksjonen har utdanning og eller erfaring med grafisk design og filmredigering. Valg av grafikk, effekter og innhold blir i dette tilfelle en vesentlig del av midlene som tas i bruk i iscenesettelsen av propagandaen, og er derfor sentralt for denne analysen. Det er gjennomgående et tydelig actionfilm-lignende preg over både grafikken, fortellerstemmen og oppbygningen av filmen. Selv om dette spesifikke klippet ikke viser menneskelig lidelse og byer i ruiner, så vises det blant annet grafikk av vestlige tanks i flammer, med en poserende jihadist med våpenet sitt i været i forgrunnen. Også når det fortelles om de amerikanske soldatenes dårlige moral, store dødsfall og høye selvmordsrate er de grafiske overgangene mellom bildene fylt av levende flammer og blodsprut. Lyden av raslende sverd, og smertefulle skrik er også en del av denne fremstillingen, men ikke i fokus, eller i samme lydvolym som fortellerstemmen riktignok. Lydene og effektene er med på å gjøre presentasjonen «levende», og fungerer som effekter, slik man gjerne ser i reklame for actionfilmer og TV-spill. Klippet gir faktisk ikke de samme kvalmende assosiasjonene som de mer brutale og realistiske propaganda-klippene. Det fremstår heller mer som fiksjon enn virkelighet, og er på den måten et effektivt virkemiddel når det kommer til å spille på eventyrløst og spenning. Filmen viser ikke noen reelle kamphandlinger eller levende bilder av konflikten eller fra selve kalifatet i det hele tatt, med unntak av det romantiserende klippet av den fredelige og velfungerende byen innledningsvis.

Som i svært mange andre propagandavideoer fra IS er bildene vi ser og fortellerstemmen vi hører akkompagnert av *nasheed*, som er arabiske sanger uten instrumenter. Tradisjonell musikk er forbudt ifølge sharialovene IS-krigerne følger, men dikt og nasheed-sanger er svært populære blant jihadistene. Det er en viktig del av det rike kulturelle livet jihadistene ofte lever side om side med krigføringen, og dette er ofte oversatt mener Thomas Hegghammer, som har forsøkt å sette seg inn i hverdagen og personlighetene til IS-soldatene (Hegghammer 2015, Akerhaug 2013: 53).

Kollektive bakgrunnsrepresentasjoner

Videoen er full av referanser til islam og Koranen. Eksempelvis vises en IS-kriger med et sort flagg på toppen av et stort fjell, hvor fortellerstemmen kan fortelle: «We are men, honored with Islam, who climbed its peaks to perform jihad». Det kan en tolke som at gruppen selv mener å ha tatt islam til nye høyder, til topps, til sitt fulle. De forsvarer derfor jihad, hellig krig, som middel for å svare på kallet om å forenes under ett flagg.

Også de historiske virkningene av vestlig kolonitid er en sentral bakgrunnsrepresentasjon som det spilles på i videoen, i form av referanser til Sykes-Picot-grensen: «Vi er soldatene som stopper idealene om nasjonalisme» proklamerer fortellerstemmen stolt, og skryter av at de har ødelagt Palmyra, en syrisk ruinby fra antikken. Også i denne propagandavideoen gjøres det et poeng ut av at de har knust Sykes-Picot-grensene, som er grensene mellom Irak og Syria, slik de ble tegnet opp av franske og engelske styresmakter i mai 1916. Avtalen om grensen er oppkalt etter diplomatene som stod bak ideen og forhandlingene, nemlig briten Mark Sykes og franskmannen Francois Georges-Picot. Den ble forsøkt holdt hemmelig, på bakgrunn av at den, ifølge historiker James Barr, var skamløst utarbeidet av selvinteresse for kolonimaktene (Barr 2012: 30-32). Også James Dingley adresserer kollapsen av det ottomanske riket, vestlig kolonisering og kontroll over regionen til en viktig del av nyere islamsk historie og selvforståelse. Den en gang stolte politiske og militære stormakten brøt sammen og ble erstattet av utstrakt kolonisering og undertrykkelse av europeiske stormakter. Et nederlag som har gjort at regionen ikke makter å konkurrere med vesten i sosioøkonomisk og politisk utvikling. Dette mener Dingley var et dypt ydmykende og ødeleggende nederlag, som fortsatt setter sine spor i selvbildet og virkelighetsforståelsen i en religion hvor «ummah», fellesskapet, i utgangspunktet ser på seg selv som den endelige åpenbaringen av Allah (Dingley 2010: 137). Slutten på Sykes-Picot referer med andre ord til historisk urettferdighet

og vestlig kolonitid, som nok vekker sterkere følelser og har større betydning for mange muslimer enn den den jevne europeere er klar over.

Avslutningsvis i propagandavideoen vises en grafikk av verdensrommet, og etter hvert et bilde av jordkloden, og et sitat fra Koranen på engelsk leses, eller synges på arabisk. Det er fra dette sitatet videoens tittel, «no respite», stammer fra. En tittel som kan oversettes til «ingen pusterom», eller «ingen utsettelse» som igjen nok spiller på filmes hovedbudskap: «bring it on». Verset fra Koranen oppgis å være fra Surah Yunus 71, og lyder som følger: «So resolve upon your plan and [call upon] your associates. Then let not your plan be obscure to you. Then carry it out upon me and do not give me respite» (LiveLeak 24.11.2015)

Det er en klar oppfordring til kamp, og en invitasjon til nådeløs krigføring. Gruppen er opptatt av å fremheve at de ikke frykter noen, og ønsker i alle fall i denne filmen å oppfordre til ytterligere kamp og militær deltagelse fra fienden. Bildet av jordkloden i bakgrunn kan tolkes i den retning at det er en global, idealistisk kamp, en sivilisasjonskrig, og en krig med en høyere og viktigere mening enn kun det av et mindre lokal og regional konflikt.

Sosial makt

Denne sosiale fremføringen representerer et spesielt tilfelle av elementet sosial makt i kulturell pragmatisme. For mens sosiale fremføringer tradisjonelt har vært forbeholdt, eller i alle fall lettere tilgjengelig for politikere, tradisjonelle medier og andre med mye makt, så er denne bruken av propaganda et eksempel på det motsatte. Den Islamske Stat er fordømt av vestlige politikere, kritisert fra svært mange hold og gjerne sensurert i media. Likevel når den ut til sitt ønskede publikum, som er unge radikaliserede muslimer i vesten. Dette står i sterk kontrast til denne oppgavens to case av motfremføringer i det sosiale dramaet om terror, hvor de utgjør eksempler fra den politiske eliten, og omfattende bruk av de tradisjonelle mediene for å formidle budskapet. Dette kan ses på som et eksempel på terrors tydelige globale og moderne sider, hvor internetteknologi har gitt alle, ikke kun de med tradisjonell politisk makt i samfunnet, muligheten til å potensielt, raskt og enkelt nå ut med sine fremføringer og spre propaganda.

Antagonisten

Etter at kalifatet innledningsvis i filmen ble iscenesatt som en fredelig og velutviklet stat, med en blå og skyfri himmel i bakgrunn så skyer det plutselig til i bildet. Himmelen blir mørk og fortelleren begynner nå å introdusere fiendebilde. Her fremstilles fremføringens antagonist som sekulære stater, representert først med bilde av FN-logoen, så den amerikanske kongressen, amerikanske soldater og så et merkelig utvalgt knippe vestlige statsledere og politikere: Barack Obama, John Kerry, Joe Biden, George W. Bush, Tony Blair, Donald Rumsfeld, Bill Clinton, Gordon Brown og John McCain.

Disse statene som skisseres i fiendebilde er bygget på menneskelagde lover, forteller stemmen i videoen med klar forakt, hat og trykk på nettopp begrepet menneskelagd. Fiendens soldater kjemper for interessene til statsledere som omtales som både løgnere og utuktige. Interessene som nevnes er eksemplifisert i form av store vestlige selskaper og bedrifter, samt rettighetene for sodomitter, eller homofile. Det er med andre ord en svertetekampanje fra begynnelse til slutt, hvor vestens verdier og moral kritiseres og latterliggjøres.

Også USAs militære svakheter blir fremhevet i filmen, hvor det vises til ydmykende statistikker om det amerikanske forsvaret. Det nevnes først at over 50 000 er drept i kamper i Irak og Afghanistan, men også soldatenes kampmoral, vilje og psykiske helse settes spørsmålstegn ved, og det blir påstått av over 6 500 tar livet sitt hvert år. Det økonomiske tapet knyttet til krigene nevnes også, et tall som oppgis å være hele \$ 6 000 000 000 000. Alle disse tallene knyttet til prisen for amerikansk krigføring i Midtøsten er omdiskuterte, men sjelden vurdert så høyt som de tallene som nevnes i propagandavideoen.

Senere i videoen blir også Iran, Tyrkia og Russland, og deres respektive statsledere direkte omtalt som «en ny koalisjon av djevler», og dermed inkludert i dette fiendebilde. Også Norge er med her, for mot slutten av videoen skisseres alle land som er med i den globale koalisjonen mot den islamske stat, hele 60 stykker, med flagg og navn. Norges flagg er plassert sentralt i dette bildet, midt mellom Russland og Saudi Arabia. De andre skandinaviske landene er også med i bildet, sammen med de fleste andre europeiske land.

Protagonisten

Filmen bygger opp et klart og tydelig skille mellom IS som protagonisten, det gode, rene, og ikke minst det hellige, mot vestlige styresmakter, antagonist, som det ondskapsfulle, skitne

og profane. Det er en voldsom glorifisering av konflikten de er en del av, hvor man kun ser smilende, stolte og modige jihadistene. Krigens død, fortvilelse og sorg er helt fraværende i filmen, som er gjennomsyret av ensidig skryt av IS mål, mening og militære styrke.

Etter at fienden er karakterisert innledningsvis, står nå en serie med portrettering av fremføringens protagonist, nemlig jihadistene selv for tur. Fra dette øyeblikk sier fortellerstemmen konsekvent «vi» når han omtaler gruppens medlemmer og deres kamp for å forenes under ett flagg. Det vises en rekke bilder av kameratskap og samhold mellom gruppens krigere, som smilende og stolt poserer sammen på bildene. Fokuset på det sterke kollektivet er utvilsomt et virkemiddel for å tiltrekke seg enslige og isolerte individer. Det er både hvite, mørkhudede og øst-asiatiske IS-krigere godt synlig i videoen, i tillegg til de med irakisk og syrisk utseende. Fortellerstemmen gjør også et poeng ut av dette når han sier at det ikke finnes noen forskjell på en araber og ikke-araber, eller en svart eller hvit mann, utenom «piety», som i dette tilfelle best oversettes til hengivenhet til religion. Så lenge du er troende er du velkommen, uansett hvor i verden du kommer fra og etnisk bakgrunn. Det spilles med andre ord her klart på etniske splittelser, konflikter og diskriminering i vestlige land. Elementer som ofte dras fram i forklaringer på fremmedgjøring og som en årsaksforklaring på fremmedkrigerfenomenet (Landsverk NRK 15.11.2015).

Kognitiv simplifikasjon

Religiøs legitimitet er et av hovedtemaene i filmen, hvor mange nå nevnte begreper og ideer fra Koranen brukes for å underbygge kampenes betydning og relevans. Ellers er den uhemmede selvsikringen sentral her, hvor en hver anledning til å fremstille gruppen som stor, mektig og relevant blir brukt til det fulle. Setningen «Bring it on» gjentas også mange ganger, og kan forstås både som et selvsikkert bank på brystet, en oppmuntring til økt vestlig militær tilstedeværelse, og som en invitasjon til flere fremmedkrigere til å bli med i kampen som så vidt har begynt, for kalifatet er der for å bli. Rekruttering er hovedmålet for denne filmen, og det vises også i måten argumentene for kalifatets eksistens og fremtid bygges opp og gjentas.

Twisting and turning

Det sentrale her er hva som vektlegges, og hva som ikke nevnes. Hvilken retning og diskurs settes? I videoen fremsettes en lang rekke påstander om kalifatets fiender som det kan stilles store spørsmålstegn til validiteten til. For eksempel den påståtte prisen på USAs krig mot terror på hele \$ 6 000 000 000 000. Det nevnes dessuten ikke noe om IS egne militære tap, eller noe om lidelsene mange minoriteter lever under i kalifatet. Det er et overdrevent ensidig fokus, som parodisk fremstiller kalifatet som fredelig, i stor vekst og religiøst legitimt. Det hele fremstilles som et spill, en virtuell virkelighet, hvor kalifatets krigere er udødelige og ufeilbarlige. Sånn sett er det et godt eksempel på ensidig og hjernevaskende argumentasjon, som propaganda ofte kjennetegnes av.

Vellykket fremføring?

Ifølge Jeffrey Alexanders kulturelle pragmatikk kjennetegnes vellykkede sosiale fremføringer av en «fusion», en sammensmelting av elementene (se figur 2 i forrige kapittel), som det nå er redegjort for i propagandavideoen til IS. I hvilken grad en slik fusjon har oppstått i dette tilfelle er det ikke lett å svare på, men heller si mer om de tilfeller hvor terrorpropaganda tilsynelatende har gjennomslagskraft: Det er i de tilfeller manuskriptets budskap resonerte i publikum, når publikum får en psykologisk identifikasjon med aktøren, som på sin side klarte å spille ut manuskriptet på en følelsesmessig og autentisk måte. Mange av de som slutter seg til IS som fremmedkrigere har med andre ord latt seg overbevise av gruppens propaganda og kjøper budskapet, som i dette casets tilfelle er de historiske urettferdighetene, det religiøse kallet, kameratskapet og fellesskapet eller en kombinasjon av disse. På samme tid har motfremføringene, som eksempelvis François Hollandes tale, som redegjort for i et eget case i denne oppgaven, feilet i sitt forsøk på å diskreditere IS' blodige fremføringer og hylle det frie og flerkulturelle Frankrike. Det store antallet fremmedkrigere som har forlatt Europa for å kjempe i Syria vitner på den måten om at mange unge muslimer har latt seg overbevise av propaganda. Dermed har den sosiale fremføringen truffet enkelte miljøer med sitt budskap og har hatt en suksessfull og fusjonert fremføring overfor sitt publikum, nemlig radikalisererte unge muslimer.

5.1.1 Casets narrativ

Hovedlinjene som trekkes her handler om stoltheten knyttet til gjenopprettelse av det historiske islamske riket, kalifatet og den religiøse betydningen som medfølger. Det er hevn for vestlig imperialisme og nyere tids militær tilstedeværelse i regionen, og en rettmessig fullbyrdelse av en sharia-styrt islamsk stat. Det handler om store og viktige narrativ om islam og muslimers stolthet. Hvor legitimt det er, og hvor populært det er i andre muslimers øyne er en annen sak, det er i alle fall slik det fremstilles og iscenesettes av IS i denne propagandafilmen.

Propagandaen spiller på sitt publikums følelser, og den er som nevnt rettet mot unge rotløse ungdommer, som er de primære målene for rekruttering av vestlige fremmedkrigere. Det spilles på en følelse av historisk urettferdighet og det refereres til tidligere vestlig kolonisering i regionen. Dette er tydeligst når fortellerstemmen i filmen stolt kan poengtere at de har ødelagt den vestlige opprettede Sykes Picot-grensen mellom Irak og Syria. Nå er det muslimer selv som tegner kartet, håndhever lover og har makten i egne hender i det krigsherjede området. En makt som gruppen tvholder på ved hjelp av utstrakt voldsbruk og brutal terror mot den skremte og i stor grad innelåste lokalbefolkningen i området (Ali 2015: 181). Det er en historie om en aktør som på død og liv vil fremstille seg som vinner, ikke taper, og som desperat vil fortelle sitt eget religiøst inspirerte narrativ om den kaotiske politiske tilstanden i Midtøsten.

Det er en reklamefilm for kalifatet, dypt inspirert av vestlig film og TV-spill-industri. En reklame og en oppfordring til unge muslimer fra vestlige land om å ta stilling, gjøre et valg og verve seg til hellig krig. Vesten fremstilles som dobbeltmoralisk, umoralisk, falsk, undertrykkende og ikke minst diskriminerende. Kalifatet er derimot rent, moralisk og rettferdig for alle muslimer som endelig får levd ut islam til det fulle. Det spilles på splittelse, oss mot dem, muslimer mot de undertrykkende vestlige statene, det hellige mot det profane. Det loves et godt og voksende samfunn, hvor jihadistene stolt og smilende fremstilles som sterke, uslåelige og tilfredse unge menn. Sett fra perspektivet til unge, isolerte og fremmedgjorte europeiske minoritetsungdom, så er ikke vanskelig å se for seg fristelsene i den spennende, om enn polerte og svært ensidige narrativet som propagandafilmen presenterer. Det er en ensidig iscenesettelse av et narrativ om gruppens gunstige posisjon, militære styrke og legitimitet. IS fremstiller seg selv og kalifatet som jihadistiske helter, sosiale vinnere, som attpåtil er på den riktige siden av Allahs og Koranens hellige bud.

Case 2:

5.2 Francois Hollandes tale i Versailles

16. november 2015, tre dager etter at terroren igjen rammet Paris holdt Frankrikes President François Hollande en viktig tale for nasjonen og verden. En tale hvor han erklærte at Frankrike nå er i krig. Ved hjelp av Jeffrey Alexanders begreper fra hans kulturelle pragmatikk vil nå denne talen rekonstrueres. Denne fremføringen er et godt eksempel på en motfremføring til terrorangrepene, propagandaen og mening som formidles av terrorgruppen IS. De seks ulike analytiske elementene, samt de fire dramaturgiske virkemidlene i Alexanders teori vil hver for seg anvendes i denne analysen, og utgjør således hver sine avsnitt. Avslutningsvis oppsummeres disse punktene gjennom å belyse selve hovednarrativet i denne sosiale fremføringen.

Settingen

13. november 2015 ble Frankrike for andre gang samme år rammet av terror begått av radikale islamister. Denne gangen ble 130 mennesker drept i en rekke koordinerte angrep rundt om i Paris der flere cafeer og restauranter ble angrepet av tungt væpnede menn. Dette var selvmordsbombere, de første i vest-europeisk historie. De sprengte seg selv utenfor fotballstadion Stade de France, og i konsertarenaen Bataclan hvor det ble gjennomført en blodig gisselaksjon som tok livet av 89 mennesker. I de første angrepene i januar, på blant annet redaksjonen til satiremagasiner Charlie Hebdo, mistet 12 mennesker livet. Det faktum at landet var rystet av to alvorlige terrorangrep på kort tid forsterket følelsen mange nok hadde av at landet nå var i krig og at noe måtte gjøres.

Iscenesettingen

Talen ble holdt i slottet i Versailles, et praktfullt og ærverdig slott med en lang og viktig plass i fransk historie. For anledningen hadde Hollande samlet både parlamentet og senatet. Dette

var gjort kun to ganger tidligere, siste gang var i 2009, når daværende president Nicolas Sarkozy samlet makten for å belyse den globale finanskrisen. Første gangen var i 1848, når Napoleon holdt en tale (Chrisafis 2009). Med dette fremhever og iscenesetter Hollande sin tale som et svært viktig historisk og politisk øyeblikk. Denne avgjørelsen omtaler Hollande selv i talen når han påpeker at alle er samlet for å demonstrere nasjonal enhet i møtet med avskyeligheten landet er utsatt for. En hendelse som han også karakteriserer som «eksepsjonelt alvorlig». Selve entreen på til det store rommet hvor talen skal holdes er et annet eksempel på hvorfor dette er mer enn en tale; det er også en sosial fremføring. Som det går fram av bildet under ankommer en alvorstynget Hollande, omringet av staselige pyntede soldater med hevede sverd, en tradisjon som henviser mer til kongelige, militære og seremonielle sammenhenger enn politiske. Også talens avslutning er en viktig del av fremføringen: En høylytt, kraftfull, rørende og tilsynelatende impulsiv fremførelse av Frankrikes velkjente nasjonalsang *La Marseillaise* uten bakgrunnsmusikk. Den ble sunget av alle som var til stede, også Hollande selv. Sjelden har sangen passet bedre for anledningen, med sin kraftige patriotisme og mange blodige krigsmetaforer:

Gå på, hver sønn av fedrelandet, den er kommet, befrielsens stund. Tyranniet løfter sin panne, ser du bannerets blodige bunn? (gjentas)

Hør de hylende skare av trelles, over markene herjer de frem. Gå imot dem, de står om ditt hjem! Det er hustru og barn som det gjelder.

Til kamp da, alle mann! Til kamp for hjem og land! Gå på, gå på, og slå det slag som frir vårt land i dag! (Store norske leksikon 2015).



Bilde 2 François Hollande ankommer slottet i Versailles. Foto: SIPA

Aktøren

Hovedaktøren er åpenbart François Hollande selv, som representant for styresmaktene og landets øverste politiske leder. Men som det vil vises til i avsnittet om moralsk antagonisme så er det den franske republikken som er dette narrativets helt og protagonist, mens jihadistene i IS, som Hollande konsekvent kaller daesh, er fienden og antagonisten.

Kollektive bakgrunnsrepresentasjoner

Hollande omtaler terrorangrepet som tok livet av minst 129 mennesker som «en handling av aggresjon mot vårt land, mot våre verdier, mot de unge menneskene og mot *landets* «way of life». Spørsmålet nå er: Hva er så disse franske verdiene og «way of life» som han refererer til?

En av verdiene er frihet, som Hollande senere nevner eksplisitt. Han sier også at Frankrike er menneskerettighetenes fødested, en referanse til opplysningstiden og den franske revolusjon. Han minner også om at Frankrike har vært i verre og mørkere situasjoner før, men at republikken alltid kommet seirende ut til slutt:

Terrorists believe that free people will allow themselves to be intimidated by horror. That's not the case, and the French Republic has surmounted many other trials. It is still here, still alive and well. Those who have sought to defy it have always been on the losing side of history (Hollande 2015).

Med dette referer nok Hollande blant annet til andre verdenskrig og den tyske okkupasjon, og tegner med det et større politisk og historisk bilde av situasjonen. I tillegg minner Hollande alle om at ofre for terroren ikke kun er franske, men av 19 nasjonaliteter, og omtaler dem som «våre utenlandske venner». I dette eksemplet og flere andre anledninger i talen gjør Hollande det klart at Frankrike ikke tar denne kampen alene, da den er global og truer en rekke andre land. Men det er altså først og fremst de demokratiske verdiene Hollande ønsker å framheve i sin tale. Det multikulturelle, frie og åpne franske samfunnet. Terrorangrepet 13. november rammet midt i hjertet i hovedstadens kulturliv. Unge franskmenn som var ute i bybildet denne fredagskvelden. Alle disse verdiene og sidene av det franske storbylivet nevnes implisitt og eksplisitt av Hollande, som ønsker i minne en nasjon i sorg om landets stolte og rike historie og tradisjoner (Hollande 2015).

Publikum

Tilskuerne til Hollandes tale er først og fremst Frankrikes folkevalgte i kongressen og senatet, som Hollande henviser seg til og ber om støtte fra. Han forklarer hvorfor han har iverksatt tre måneders unntakstilstand og militær opptrapping, og ber om forståelse for denne avgjørelsen. I tillegg til det rent praktiske og politiske inneholder talen også følelser og skildringer beregnet på det franske folk og verdenssamfunnet. Det er på ingen måte et lukket arrangement, men tvert imot mer en presseoppvisning, hvor Hollande ønsker å komme med en meningsfull motfremføring til den voldelige fremføringens nettopp utført av terroristene. Når myndighetenes sikkerhetsrutiner svikter, som de per definisjon gjør når terrorister slipper til i så stort omfang, så krever det en forklaring. I tillegg kjenner nok mange av landets innbyggere på en frykt, og på en meningsløshet som det blir landets øverste politiske leders ansvar å snakke om. I tillegg til det sørgende og fortvilte Frankrike, er også verdenssamfunnet vitner til denne fremføringen, og ikke minst terrorgruppen som stod bak angrepet. Man kan derfor si at Hollande også henvender seg til de skyldige, inkludert de som sympatiserer med gjerningsmennene, når han går hardt ut mot gruppens ideologi, ondskap og barbariske karakter.

Midler for symbolsk produksjon

I tillegg til Hollandes fremførings ærverdige lokasjon, soldater med sverd og talerstol for landets folkevalgte, har Hollande også tilgang på en verdensomspennende mediedekning. Ulikt en vanlig rutinepreget politisk spørreunde så vet Hollande at denne gangen er omstendighetene så alvorlig at hver eneste franskmann vil få med seg hovedinnholdet han formidler i denne talen, i tillegg til store deler av verdenssamfunnet. Dette gir en sjelden viktig plattform eller scene for en sosial fremføring, og tillegger dermed manuskriptet stor betydning.

Sosial makt

Sosial makt er ikke et konkret dramaturgisk begrep. Det handler mer om distribusjonen av makt i samfunnet, langs politiske, økonomiske og sosiale felt, hvor relasjonen imellom dem påvirker fremføringsprosessen på en grunnleggende måte. Det er åpenbart klare forskjeller på Hollandes sosiale fremføring og den fremføringen gjennomført av terroristene som slo til i Paris, ettersom Hollande representerer en demokratisk politisk institusjon som terroristene på sin side ikke anerkjenner og respekterer. Også i motsetning til to av oppgavens øvrige case, som er eksempler på demonstrasjoner innenfor sivilsamfunnets grenser hvor aktører uten formell politisk makt likevel oppnår oppmerksomhet fra media, så behøver ikke Hollande å lokke til seg pressen. Som politisk leder er oppmerksomheten fra mediene sikret, men presset og forventningene til innholdet er helt klart større og mer tydelig i en slik politisk tale.

Kognitiv simplifikasjon

Hovedbudskapet til Hollande er at Frankrike nå er i krig, og at det derfor må innføres unntakstilstand og mer omfattende kontrolltiltak. Dette ønsker han støtte og forståelse for fra landets politikere og innbyggere. Etter at Hollande har presentert presidenten av kongressen, presidenten av senatet og de andre som er tilstede, så er dette det aller første Hollande slår fast: Frankrike er i krig, et budskapet han gjentar flere ganger i talen. Det gir assosiasjoner til George W. Bushs krigsretorikk fra hans taler etter 11. september 2001, hvor det frie, modige og demokratiske USA var angrepet av ondskapsfulle og feige krefter. Terroren førte til at Bush satte i gang med flere kraftige motfremføringer, nemlig krigen mot terror. Hollande selv

setter hendelsene 13. november 2015 inn i en større historisk og politisk kontekst, og det er interessant å se nærmere på måten han gjør dette på, og hvordan han ordlegger seg. For eksempel hvordan han fremstiller dette sosiale dramaets helt og skurk, protagonist og antagonist:

Protagonisten

Selv om aktøren i denne sosiale fremføringen er Hollande selv, er det utvilsomt republikken som er protagonisten i hans versjon av det sosiale dramaet. Helten i historien er med andre ord landets flerkulturelle og frie demokrati, som omtales med ord som: modig, tøft, standhaftig. Det var landet som helhet som ble angrepet, repeterer Hollande i talen, et land som nå er i en felles kollektiv sorg. Det er det flerkulturelle Frankrike som elsker livet, kultur, sport og feiringer. Et land som ikke skiller mellom farge, opprinnelse, bakgrunn og religion. Hollande spiller her på en rekke tydelige kollektive representasjoner, når han metaforisk tegner et bilde av landets verdier som ble angrepet. Han oppmuntrer befolkningen til å demonstrere de gode / beundringsverdige / og den moralske overleggheten (virtue) som landet er kjent for, nemlig pågangsmot, enhet, klarhet og verdighet (Hollande 2015).

I tillegg til de billedlige angrepene, og den symbolske motfremføringen til Hollande, varsler han også om konkrete militære aksjoner. Han kan fortelle at han har beordret 10 kampfly til å slå til mot en rekke mål i terrorgruppens administrative hovedstad i Syria, Raqqa. I tillegg sendes hangarskipet Charles de Gaulle til Middelhavet for å tredoble den militære kapasiteten. Men ettersom effektiviteten av flyangrepene er omdiskutert, så er betydningen av Hollandes umiddelbare militære offensiv først og fremst en symbolsk handling. Alt dette som ledd i Hollandes motfremføring. Terrorgruppen bak angrepene diskrediteres, og styrkene til republikken gjentas og fremheves. Det gjentas at Frankrike ikke vil la seg knekke, men heller fortsatte kampen med styrket innsats. Hollandes avsluttende ord er at terroristene ikke kan ødelegge landet, for det er republikken som vil ødelegge terroristene, før han erklærer «lenge leve den franske republikk, og lenge leve Frankrike» (Hollande 2015).

Antagonisten

Frankrike er i krig, men det er ikke en krig mellom sivilisasjoner påpeker Hollande. Det kan tolkes som om han indirekte tar avstand fra de som mener vestlige demokrati og islam ikke er

forenelig. Disse bruker aktivt begrepet sivilisasjonskrig, eller «clash of civilizations». Dette er en hypotese fremsatt av Samuel Huntington allerede i 1993, men har i de seneste årene fått en fornyet relevans. Spesielt blant innvandringskritiske stemmer som mener islam representerer en egen sivilisasjon som er uforenelig med den vestlige sivilisasjon (Huntington 1996, Storhaug 2015). Hollande er opptatt av å poengtere at det ikke er islam Frankrike nå er i krig med, men en hær av jihadister, Daesh. Daesh er akronym for en arabisk variant av gruppen, det er en nedsettende betegnelse som gruppen selv aldri bruker (Ali 2015: 196). Det pågår en diskursiv kamp om hva man skal kalle gruppen, og President Hollande velger det begrepet som fienden misliker, trolig på grunn av spørsmålet om legitimitet. IS, Islamsk stat, er betegnelsen gruppen selv referer til, altså både til islam og til en egen stat. Men for Hollande og Frankrike representerer gruppen hverken religionen eller en legitim anerkjent statsmakt. Hollande nevner faktisk aldri *islam* eller *muslim* i sin 37 minutter lange tale, men omtaler konsekvent IS for *barberer*, *Daesh* og *jihadistene*. Han nevner heller ikke eksplisitt ulike religioner i Frankrike, eller de sosiale utfordringene man finner i enkelte bydeler, men snakker heller om det samlede, flerkulturelle og demokratiske Frankrike.

For å forsterke fiendebildet ytterligere bruker Hollande en lang rekke andre negative beskriver av IS: Frankrike har møtt langt mer skremmende fiender enn disse feige morderne, sier Hollande og diskrediterer gruppens påståtte styrke og rekkevidde. Han omtaler også angrepet som usselt, og IS som avskyelige. Dette er helt klart moralsk antagonisme i praksis, hvor Hollande bygger opp under det binære aspektet i skillet mellom det hellige og det profane. Protagonen, som er republikken, iscenesettes som representant for det gode og hellige for å oppnå økt legitimitet og støtte, på samme tid som motstanderens, antagonistens, moral, verdier og mål svartmales og diskrediteres.

Twisting and turning

Det sentrales spørsmålet i dette dramaturgiske virkemiddelet er hva som omtales og hva som bevisst ikke omtales. Hvilken diskurs settes talen inn i? Hollande fremstiller fienden som ond og barbarisk. Han svartmaler fienden, mens hans skryter av republikken og demokratiets styrker og positive sider. På den måten tar han ikke opp de utfordringene byer som Paris og Marseilles står overfor, hvor enkelte bydeler til stadighet opplever opptøyer og uro. Problemer knyttet til integrering nevnes ikke med et ord, og til tross for at flere av gjerningsmennene var franske statsborgere så retter Hollande i denne talen all skyld og fokus på terrorgruppen

Daesh i Syria. Hollande eksporterer på denne måten all skyld vekk fra styresmaktene og over på fiendene i IS. Det er samhold, enhet og solidaritet Hollande fremhever i denne sosiale fremføringen, ikke splittelse og parallellsamfunn.

5.2.1 Casets narrativ

I denne sosiale fremføringen understreker Hollande det klart helt innledningsvis hva det underliggende narrativ til fienden er, slik han ser det:

They were carried out by a jihadist army, by Daesh, which is fighting us because France is a country of freedom, because we are the birthplace of human rights (Hollande 2015).

Det er altså i hans forståelse friheten og demokratiet terroristene hater så sterkt at de ofrer livene sine for å angripe. Videre sier han at han har samlet kongressen og parlamentet for å demonstrere nasjonal enhet og fellesskap mot de avskyelige hendelsene. Til tross for at Hollande trekker tydelige oss-mot-dem linjer, så mener han det slett ikke er snakk om en sivilisasjonskrig. Drapsmennene som slo til mot Paris representerer ingen sivilisasjon sier han. Med det trekker Hollande et klart skille mellom IS og islam.

Det er et krigsnarrativ Hollande fremhever. Han trekker paralleller til den franske revolusjon og til tidligere verdenskriger. Der opplevde franskmenn okkupasjon og krig i eget land, med det refereres det til narrativ de kan forstå og relaterte seg til, i alle fall historisk sett.

Terrorangrepene landet ble utsatt for i 2015 er på mange måter noe nytt og uvant for franskmenn. De har ikke samme erfaring med terror som eksempelvis England og Spania. Derfor blir det viktig for Hollande å bruke krigsterminologi i hans narrative forklaring av hendelsene. Krigsmetaforene underbygger dessuten behovet for ekstraordinære tiltak og unntakstilstand. En unntakstilstand som blant annet medførte stor opprustning i politiet og en utvidelse av politiapparatets rettigheter og fullmakter.

Hollandes hovednarrativ er den stolte, frie Franske republikk og dens styrker. Han ønsker å formidle en motfremføringen til den terroristene stod for noen dager i forveien. Landet og republikken Hollande kaller fødestedet til menneskerettigheter og liberale verdier. Et velfungerende flerkulturelt demokrati som alltid kommer styrket ut av slike tragedier. Disse argumentene kommer Hollande med som et klart motsvar på terroristens narrativ, som har som mål å skape splittelse, hat, sinne og ikke minst frykt.

Case 3:

5.3 Demonstrasjon mot IS og Profetens Ummah i Oslo

Sommeren 2014 er verden vitne til terrorgruppen IS brutale og svært raske fremvekst i områder i Irak og Syria. Blant all avsky og fordømmelse dukket det også opp støtte- og sympatierklæringer fra den norske islamistgruppen Profetens Ummah, som i et lengre videointervju med gruppens talsperson, Ubaydullah Hussain (VGTV 16.08.2014). Det ble derfor arrangert en demonstrasjon i Oslo den 25. august 2014, hvor norske muslimer, en rekke religiøse ledere, mange av landets viktigste politikere og andre som ville ta avstand fra ekstremismen var tilstede.

I likhet med de øvrige casene i denne oppgaven vil demonstrasjonen analyseres steg for steg ved hjelp av elementene i Alexanders kulturelle pragmatikk, før det overordnede narrative i denne sosiale fremføringen, som i dette caset er et eksempel på en motfremføring, drøftes avslutningsvis.

Aktøren

Demonstrasjon i Oslo var planlagt og organisert av blant annet Faten Mahdi Al-Hussaini fra JustUnity, en forening med hovedmål å forebygge radikaliserings og ekstremisme blant ungdom. Ordstyrer for appellene som ble holdt var medarrangør Yousuf Gilani, som er lokalpolitiker i Drammen for partiet venstre. Det startet som et facebookevent opprettet av Faten og andre unge norske muslimer, men utviklet seg raskt til en større offentlig demonstrasjon, med en lang rekke trossamfunn, foreninger, organisasjoner og så godt som alle sentrale norske toppolitikere representert. Herunder statsminister Erna Solberg, daværende ordfører i Oslo Fabian Stang, Jonas Gahr Støre, Abid Raja, Hadia Tajik, Siv Jensen, Anders Amundsen, Audun Lysbakken og Trine Skei Grande.

Iscenesetting

Demonstrasjonen, som ble holdt 25. august 2014, startet på Grønlands torg hvor det fra en liten provisorisk scene ble holdt flere appeller fra ulike stemmer fra det muslimske miljøet i Oslo. Deretter gikk forsamlingen i tog, med representanter for flere forskjellige trosfellesskap, den politiske ledelsen i en rekke norske parti og arrangørene fremst i marsjen. Toget gikk til Eidsvoll's plass, foran stortinget, hvor en større scene var gjort klar foran plassen. Etter hvert samlet det seg 5000 mennesker. Viktigheten av markeringen blir gjentatte ganger påpekt er forsterket i kraft av det politiske oppmøte, som inkluderer intervjuer og eller appeller fra flere representanter fra den politiske ledelsen i landet.

Demonstrasjonen fikk omfattende mediedekning. NRK sendte direkte fra klokken 16.30 til 19.00. De hadde også tre reportere på plass, som gjennomførte en rekke intervjuer og hadde mange gjester i studio. Blant dem var Muhammed Usman Rana og Mina Adampour, to unge norske muslimer, begge leger, som programleder Viggo Johansen stadig ber om å kommentere TV-bildene fra demonstrasjonen (NRK1 2014). Også TV2 fulgte demonstrasjonen med direktesendte innslag.

Iscenesettingen og formidlingen av fremføringen er både de budskaper vi hører fra de to talerstolene og selve det symbolske virkemidlet som togmarsjen gjennom Oslo representerer, hvor imamer går skulder til skulder med norske politikere og Oslos fungerende biskop, Anne-May Grasaas. Viktig er også meningene og uttalelsene fra kommentatorer i NRKs direktesending. Her gis kontinuerlig forklaringer på demonstrasjonen og den meningsformidlingen som finner sted. Dette er selve kontekstualiseringen og innrammingen av fremføringen, eller iscenesettelsen av narrativet som fortelles. I tillegg er det en rekke sentrale symbolske virkemidler i fremføringen, som selve marsjens historiske symbolikk, lokasjonen, og de mange skiltene og plakatene demonstrantene hadde med seg. Eksempler her er «NO2SIS», «Vinn med ord, ikke vold og våpen», «Ikke i islams navn» og «Sammen mot terror» (NRK1 2014).



Bilde 3. Faten Mahdi Al-Hussaini, holder appell foran stortinget

Foto: Jacques Hvistendahl, Dagbladet

Medarrangør og ordstyrer for demonstrasjonen, Yousuf Gilani, åpnet andre runde av appeller, nå foran stortinget på Eidsvoll's plass, med følgende ord:

I dag er vi vitne til noe veldig historisk. Dette her er en demonstrasjon for vår felles framtid, for våre kommende generasjoner. Vi er en del av majoritetssamfunnet, vi er født og oppvokst her, vi er norske muslimer, med norske verdier og vi skal verne om våre felles verdier og de demokratiske grunnpilarene vi er så stolte av. Ingen skal få lov til å misbruke islam i navn for terrorisme, ingen skal få lov til å misbruke religion for deres handlinger, handlinger som er voldelige er ikke religiøse det er terrorhandling og IS er ingen religiøs organisasjon!» (Yousuf Gilani NRK1 25.08. 2014).

IS og Gruppen Profetens Ummah har de seneste årene gjort seg kjent i det norske mediebildet, gjennom en rekke demonstrasjoner, arrestasjoner og kontroversielle uttalelser. Hele demonstrasjonen kan sånn sett ses på som en motfremføringer til de offentlige fremføringer Profetens Ummah har gjort seg kjent for. Ubaydullah Hussain hadde eksempelvis noen dager i forveien gitt et lengre intervju med VG, hvor han ikke ville ta avstand fra halshugging som straffemetode, et intervju som det ble referert direkte til av Faten Al-Hussaini i hennes appell foran stortinget (NRK1 25.08 2014).

Demonstrasjonen bærer også preg av å være arrangert av og støttet opp av «vanlige» norske muslimer, ikke kun forbeholdt profilerte politikere, talspersoner og religiøse ledere. Som Adampour sier fra studio i NRKs direktesending:

Jeg savner litt å se disse individene som det snakkes så veldig mye om, norske muslimer og muslimer verden over... Kvinner med skaut, med hijaben, menn i kjortler med skjegg, de snakkes mye om og de har gode holdninger og verdier som fortjener å bli sett... (Mina Adampour NRK1 25.08 2014).



Bilde 4. Muslimske religiøse ledere i demonstrasjonstoget på vei mot stortinget

Foto: Håkon Mosvold Larsen / NTB scanpix

Antagonisten

Flere av talerne i denne fremføringen gir forklaringer på sitt fiendebilde som spiller på motpartens ondskap, i tråd med det dramaturgiske hjelpemidlet Jeffrey Alexander kaller moralsk antagonisme. Erna Solberg sier for eksempel at den brutale krigen IS fører i Irak og Syria vitner om manglende moral. Med dette mener hun neppe kampmoral eller vilje, men moralske normer, verdier og holdninger som strider mot hennes verdier. Dette i motsetning til det fellesskapet hun tror på, og som hun tidligere i talen lister opp som «ytringsfrihet, demokrati og religionsfrihet». Videre sier Solberg i sin appell at «vi står sammen mot handlinger som ikke er utført med støtte fra en gud, men er utført med pur ondskap» (Solberg

i aftenposten 25.08.2014). Også arrangør Faten Mahdi Al-Hussaini bruker lignende retorikk når hun sier:

Endelig har vi vanlige muslimske ungdommer fått muligheten til å vise oss fram, vise hva vi ønsker, hva vi tror på og hvem vi er... Jeg er lei av å gå rundt og måtte forklare meg for ikke-muslimer at jeg og andre muslimer ikke skal bli representert av personer fra gruppen Profetens Ummah, som jeg heller velger å kalle djevelens Ummah (NRK1 25.08.2014).

Det er ikke kun IS og Profetens Ummahs handlinger og uttalelser som fordømmes, men hele deres verdensbilde, verdier, moral og karakter. Det er på denne måten to klare motparter i dette sosiale dramaet som flere av appellantene og taleren henvender seg direkte til. På den ene siden er det de moderate, demokratisk innstilte norske muslimene som deltar i denne demonstrasjonen, og på den andre siden IS-støttespillere, med særlig referanse til Profetens Ummah. En gruppe som blir betegnet som mer opptatt av politikk enn religion, hvor ingen av medlemmene har noen teologisk bakgrunn:

Hovedsakelig består Profetens Ummah av eks-kriminelle som plutselig nå skal være mer katolsk enn paven. Og skjuler sitt hat, sitt sinne og aggresjon bak religiøse klær, bak religiøs retorikk... (Rana i NRK1 25.08.2014).

Det blir ved en rekke anledninger gitt forklaringer på hvordan enkelte kan la seg friste av grupper som Profetens Ummah. Det som går igjen er beskrivelser om at de er lurt, hjernevasket og fremmedgjort. Slik tegnes effektivt det negative bildet av denne sosiale fremføringens antagonist. I en av appellene fra Grønlands torg sier arbeiderpartiets Bashe Musse blant annet «guttene våre» når han omtaler gruppen Profetens Ummah. De trenger hjelp mener han, og Musse foreslår med et smil at frisørerne i bydelen kan tilby gratis klipp av skjeggene som islamistene har gjort seg kjent for (Musse i NRK1 25.08.2014).

Protagonisten

Det kan se ut som om det er to protagonister i denne fremføringen, den ene er «norske muslimer flest» og den andre er det norske liberale og demokratiske samfunnet. Denne oppdelingen har bakgrunn i flere sitater fra aktørene i fremføringen. NRKs lange direktesending førte til at reporterne gjentatte ganger spurte de fremmøtte om hvorfor de stilte opp, betydning av arrangementet og hvilken beskjed de ønsket å sende. Ordstyrer og

medarrangør Yousuf Gilani sier innledningsvis i sendingen følgende om årsaken til arrangementet:

For å markere avstand til de hatske ytringene som Profetens Ummah her i Norge har kommet med og deres støtte til terrororganisasjonen IS. Det er ikke akseptabelt at de skal komme hjem til oss i Norge og begynne å true våre felles verdier, true de demokratiske grunnpilarer vi har i landet. Det ønsker vi å demonstrere mot (NRK1 25.08.2014).

Det er en grasrotmobilisering, som etter hvert flere trossamfunn, foreninger og politikere har støttet opp under, ikke motsatt, poengterer Gilani. Protagonisten i denne fremføringen er de moderate, «muslimer flest», som støtter opp under de demokratiske verdiene i Norge og vil «videre utvikle det flerkulturelle samfunnet vi er en del av» (Gilani i NRK1 25.08.2014).

Kollektive bakgrunnsrepresentasjoner

Denne sosiale fremføringen, med sine svært mange talere og appellanter baserer seg på og referer til mange kollektive bakgrunnsrepresentasjoner. Det dreier seg i hovedsak om teologiske, historiske og verdimeslige representasjoner.

Historiske: Fremføringen spiller på en rekke historiske referanser: Appellant Yousef Assidiz sier «Vi skal ta tilbake byen, slik den ble tatt tilbake fra rasistene og nazistene (NRK1 25.08.2014). Han sikter til hvordan nazistene og deres tankegods ble bekjempet under og etter andre verdenskrig. Også 22.juli og responsen fra det norske folk blir nevnt i flere sammenhenger, også som eksempel på hvordan en terrorists handlinger ikke uten videre kan tillegges kun hans religion og etnisitet.

Teologiske: Så godt som alle muslimene som holdt taler og appeller referer til Koranen og profeten Muhammed for å fordømme IS og Profetens Ummah. SVs Akhtar Chaudhry minner blant om Mohammeds raushet og medmenneskelighet overfor den tapende part i slagene han vant i. Selv statsministeren Erna Solberg siterer en Hadith fra profeten Muhammed: «Den av dere som ser noe vondt må gjøre noe med sine hender. Hvis han ikke kan så må han bruke tungen, hvis han ikke kan så må han ta avstand fra det i sitt hjerte, dette vil være det minste tegn på troen» (Solberg i Aftenposten 25.08.2014).

Årsaksforklaringer til radikaliserings er en annen viktig del av denne sosiale fremføringen. Det er en motdemonstrasjon mot nettopp de radikalisererte i IS, og deres støttespillere i Profetens

Ummah. Usman Rana, som utgjør en sentral del av fremføringen i kraft av å være gjest i NRKs studio, broderer ut tre hovedlinjer av årsaker til radikaliseringsmiljø: 1. Fremmedgjøring, der stort fokus gjør at enkelte føler seg forfulgt. 2. Konspirasjonsteorier, hvor vesten og særlig USA gis skylden i alt som går galt i den muslimske verden. 3. Misbruk av teologi, der Rana mener grupper som Profetens Ummah misbruker og feiltolker hellige tekster for å rettferdiggjøre sin egen ekstremisme. Det er et viktig muslimsk ansvar å ta angripe denne misbruken av islamsk teologi hevder han (NRK1 25.08.2014).

Det er en kamp om definisjoner, en kamp mange av fremføringens talere er lei av at ekstremistene får mye mediaoppmerksomhet på. De ser på dagens demonstrasjon som et viktig motsvar i denne kampen. NRK-programleder Noman Mubashir, som blir intervjuet som en av deltagerne i demonstrasjonen, uttaler følgende i et intervju tidlig i fremføringen:

Jeg har vært sint veldig lenge, sint helt siden den gangen Profetens Ummah iscenesatte seg selv på universitetsplassen for ca rundt 3-4 års siden rundt karikaturstriden. Fra den dag og fram til nå så har jeg vært veldig sint, veldig bekymret, veldig provosert over hva denne gruppen står for, og de har en fantastisk evne til å iscenesette seg selv, spre sin propaganda og ikke minst rekruttere ungdommer i en sårbar posisjon (Mubashir i NRK1 25.08.2014).

Usman Rana påpeker at Profetens Ummah noen år tidligere forsøkte seg med en lignende demonstrasjon foran stortinget, men de samlet kun 15-20 personer. Dette er i sterk kontrast til oppmøtet på dagens demonstrasjon som samlet tusenvis.

Kognitiv simplifikasjon

Budskapet til demonstrasjonen ble etter hvert gjentatt utallige ganger i NRKs to og en halv time lange sending. Det var også stor grad av overenstemmelse mellom talerne, hvor hovedbudskapene for fremføringen kan sies å være følgende punkter: 1. Ta avstand fra IS og Profetens Ummah. 2. Send viktige signal om at norske muslimer er og ønsker å være en del av storsamfunnet. 3. Forening rundt demokratiske verdier og friheter. 4. Bekjemp ideologien, fremmedgjøringen og årsakene som fører til radikaliseringsmiljø av unge norske muslimer, med ordets makt.

Publikum

Denne fremføringen synes rettet mot to viktige publikum, det ene det norske storsamfunn, og det andre er muslimer selv, inkludert de radikale og ekstremistiske miljøene. Deltagerne og kommentatorene påpeker selv utallige ganger at demonstrasjonen har en viktig symbolsk signaleffekt for andre. Hvorvidt det faktisk oppfattes slik, og i hvilken grad fremføringen kan karakteriseres som vellykket er et annet viktig men svært vanskelig spørsmål å svare på. Det store oppmøtet og den brede mediedekningen er på en side prov på at fremføringen i det minste har nådd ut til et stort publikum. Antallet fremmedkrigere som har reist til konflikten i Syria har etter hvert avtatt, og PST kunne i sin årlige trusselvurdering for 2016 meddele at den overordnede terrortrusselen er noe redusert, mye på grunn av et svekket ekstremt islamistmiljø (NRK 09.04.2016).

I NRKs studio hevder Usman Rana til programlederen at markeringen sender et sterkt signal til alle om at norske muslimer tar avstand fra ekstremisme. Han er i likhet med Linda Alzaghari lei av at ekstremistene «kaprer definisjonsmakten over islam». Demonstrasjonen representerer på denne måten en motfremføring hvor deltageren er lei av fremføringene som ekstremister spiller ut og knytter muslimer til. De tar avstand fra den radikale og ekstremistiske fremføringen og vil vise et alternativt narrativ om unge, liberale og demokratiske muslimer som ønsker å integreres og delta i det norske storsamfunnet. Stikk i strid med ekstremistenes avstandstaking fra de samme verdiene (NRK1).

Erna Solberg sier i sin appell at markeringen er viktig for å sende et signal til de som har reist til Syria for å krige, til de som vurderer å reise, og til ungdommer som lar seg friste av ekstreme miljøer. Det viktigste publikumet er nok likevel det norske storsamfunnet, som muslimene i demonstrasjonen vil vise at de er en del av. De har sett seg lei av at islamistene i IS og Profetens Ummah daglig slipper til i mediene, og på den måten skaper et bilde av at muslimer flest deler deres tankegods og ideologi. Derfor stiller tusenvis opp i denne flere timers lange demonstrasjon, etter ekstremistene hadde preget nyhetsbildet i lang tid utover sommeren 2014. De vil vise en annen offentlig side av norske muslimer enn de sinte islamistene i Profetens Ummah som får mye oppmerksomhet i riksmidia.

Midler for symbolsk produksjon

Fremføringen var en demonstrasjon som ble tatt initiativ til av tre unge muslimske jenter, og startet med et såkalt facebookevent. Det er et eksempel på en sosial bevegelse, eller en offentlig demonstrasjon. Dette er en viktig mekanisme i det offentlige ordskifte, etter Habermas begreper. Det som gjør dette til noe helt annet enn en enkel lokal demonstrasjon er omfanget. Mange tusen stiller opp, svært mange av landets fremste politikere deltar, og det er massiv medieoppmerksomhet. Direktesendingene av demonstrasjonen og bred omtale i senere nyhetssendinger og avisartikler gjør dette til en svært viktig sosial counterperformance, en motfremføring som inngår i det overordnede sosiale dramaet om terror. Det er ingen tvil om at arrangørene er klar over den symbolske verdien demonstrasjonen har, godt eksemplifisert ved at ordstyrer Yousef Gilani oppfordrer de religiøse lederne og politikere til å gå fremst og «vise ansikt» i demonstrasjonstoget (NRK1 25.08.2014).

Sosial makt

Den store oppmerksomheten denne demonstrasjonen fikk overrasket sannsynligvis de unge muslimene som tok initiativet, med Faten Al-Hussaini i spissen. Men de traff tydeligvis en nerve med sitt budskap, som førte til at svært mange trossamfunn og politikere følte for å stille opp og delta. På denne måten er dette caset et eksempel på en sosial bevegelse, og den demokratiske makten som ligger i slike offentlige demonstrasjoner og markeringer. Pressen stiller nemlig opp om mange nok demonstranter møter, men i dette tilfellet fikk arrangørene bak den sosiale fremstillingen ekstra drahjelp ettersom redaksjonen i NRK bestemte seg for å følge begivenhetene med en flere timers lang direktesending. Makten til å sette dagsorden i NRKs redaksjon er utvilsomt stor, og gjennom å vie denne demonstrasjonen så mye oppmerksomhet som det ble gjort denne sommerdagen i 2014 økte den sosiale makten til arrangørene bak til større en den makten utgjorde i utgangspunktet. Det eksemplifiserer den makten sosiale fremføringer kan utgjøre om budskapet i manuskriptet som oppnår resonans med sitt publikum.

5.3.1 Casets narrativ

Denne sosiale fremføringen er et dekkende eksempel på en motfremføring, hvor aktørene ønsker å presentere et nytt og alternativt narrativ, i dette tilfelle om norske muslimers

holdning til Profetens Ummah og terrorgruppen Den Islamske Stat. Som det mange flere ganger påpeker, inklusive NRKs programleder i studio: Har norsk media gitt grupper som Profetens Ummah for mye oppmerksomhet? Mye tyder på at de mange oppmøtte ønsker å vise at «nok er nok», og bryter med det sin stillhet. SV-politikeren Akhtar Chaudhry sier i sin appell at muslimer i to tiår har oversett og ufarliggjort de onde kreftene i islam. Nå er de kommet tydelig fram, i form av IS, at denne realiteten må nå tas på alvor, og man må ta tak i de holdningene som også finnes i Norge, holdninger som må bekjempes.

Islam er derfor hovednarrativet i denne sosiale fremføringen. Det er ingen som tar avstand fra islam eller stiller spørsmålstegn med religionen. Det er derimot en diskursiv og ideologisk kamp som utspiller seg innad i islam, ifølge aktørene i denne fremføringen. Grupper som IS og Profetens Ummah har beveget seg vekk fra den rette tolkningen av religionen. Som imam i Tauheed Islamic Center sier i sin appell: «i guds navn, den barmhjertige og nåderike, jeg lurert på om ISIL har hørt disse to begrepene». To ord som ifølge imamen brukes 114 ganger i Koranen (NRK1 25.08.2014). Deltagerne i demonstrasjonen ønsker på en tydelig måte å sende et signal om at islam er ikke forenelig med de handlinger og ideologier som ekstremistene i IS og Profetens Ummah står for. Grupper som gjentatte ganger beskrives som politiske, militære, islamistiske, falske og slettes ikke muslimske.

Samtidig er dette også et narrativ som binder sammen norske muslimer og norsk politisk offentlighet på en ny måte. Demonstrasjonstog og appeller foran stortinget har en lang og stolt historie i det norske demokratiet, med arbeider- og kvinnekampen som eksempler på lignende sosiale fremføringer. Med dette sammenligner muslimene i demonstrasjonen seg med og referere til disse sosiale bevegelsene, som alle var legitime markeringer innenfor demokratiets rammer. Dette i sterk kontrast til de anti-demokratiske verdiene som forfektes av IS og Profetens Ummah.

Case 4:

5.4 Profetens Ummahs pressekonferanse

I en beskrivelse av en lukket ekstremistgruppe som Profetens Ummah står man i fare for å misforstå, mistolke eller overse viktige opplysninger om de reelle forholdene. Det er derfor svært interessant at gruppen selv arrangerte en egen pressekonferanse i 2012 for å adressere det de selv kaller en rekke misforståelser om gruppen. Etersom gruppen med egne ord forklarer sine mål, formål og rolle i samfunnet så kan en analysere hele pressekonferansen som en sentral sosial fremføring. Med tanke på at minst 18 personer, mange med antatt gruppetilhørighet til Profetens Ummah nå i ettertid er drept som fremmedkrigere for jihadistgruppen IS i Irak og Syria, og 12 hjemvendte menn straffefølges, så har pressekonferansen fått fornyet aktualitet og alvor (VG 17.01.2016). Det medfører også at pressekonferansen, som sosial fremføring, inngår i det sosiale dramaet om terror. Denne fremføringen presenteres på samme måte som de tre andre casene i oppgaven, og også her står narrativ og de kollektive bakgrunnsrepresentasjonene som formidles både implisitt og eksplisitt i fokus for analysen.

Setting

Bakgrunnen for pressekonferansen skal ha vært oppstyret i media som oppstod etter at en av gruppens profilerte medlemmer, Ubaydullah Hussain, hadde truet journalist Nina Johnsrud. En handling han for øvrig senere ble dømt for (NRK 07.02.2014). Dagsavisen-journalist Nina Johnsrud mottok trusler etter å ha skrevet om hvordan flere av Profetens Ummahs medlemmer tok jegerkurs for å skaffe seg våpen på lovlig vis (Dagsavisen 12.10.2012). Tilstede på pressekonferansen var Johnsrud selv, som opplevde at fire skudd ble rettet mot hennes bolig i 2006, en sak som aldri ble oppklart. Hun har stått opp for ytringsfriheten og har vært truet ved flere anledninger i forbindelse med dekning av større kriminalsaker, en journalistisk innsats hun ble tildelt Fritt-Ords for i 2012 (NRK 02.11.2012).

Aktøren

Den profilerte norske islamistgruppen Profetens Ummah og daværende talsperson Egzon Avdyli er denne sosiale fremføringens aktør. Gruppen Profetens Ummah er Norges klart mest kjente og omtalte islamistmiljø. 'Ummah' er arabisk for felleskap eller samfunn, og gruppen forfekter en sunnimuslimsk salafist-retning innen islam. De inngår også i et transnasjonalt islamistisk miljø, som blant annet jobber for at sharialover skal innføres også i vestlige land. Det er redegjort mer om denne gruppen i oppgavens kontekstkapittel del 2.2.9.

Iscenesetting

Pressekonferansen ble avholdt 6. november 2012, på konferanserommet på Anker hotell i Oslo. Det ble servert pepperkaker til de rundt 50 oppmøtte journalistene, i det som gruppen selv kalte et «oppvaskmøte med pressen». Her ønsket daværende talsperson, Egzon Avdyli, som senere er drept i Syria (Aftenposten 01.05.2014), «å oppklare en del misforståelser som blir forfektet av media og PST». I denne pressekonferansen omtaler Avdyli sin egen gruppe på følgende vis:

Vi, Profetens Ummah, er en gruppe etablerte muslimer som har kommet sammen for å jobbe for islam, snakke for islam og fremme muslimenes interesser (Avdyli 2012).

Gruppen påberoper og iscenesetter seg med dette som talspersoner for islam og alle muslimer i Norge. Dette er en rolle som svært mange norske muslimer tar avstand fra, som det blant annet ble vist i case 3 i denne oppgaven.

Profetens Ummah er blitt kritisert for å ha verdier som ikke går overens med de demokratiske norske verdiene, noe de på et vis forsøker å gjøre noe med ved denne sosiale fremføringen. Pressekonferanser som medium er en sentral del av demokratiet, sivilsamfunnet og det offentlige rom. Gruppen forsøker derfor å iscenesette seg som en offentlig politisk stemme, som vil vise seg fra sin sanne og ufarlige side. Denne fasaden opprettholdes i bunn og grunn kun fram til det åpnes opp for spørsmål fra journalistene. For mens gruppen har forsøkt å gi et redelig og forsonlig inntrykk i pressekonferansen, og til dels lykkes med det, så kommer problemene nå til overflaten. På et spørsmål som refererer til deres tidligere uttalelser om at «vi er alle Osama» spør en journalist om gruppen støtter Osama bin Ladens ideologi. Her sliter gruppens talspersoner med svaret sitt, og sier først at de ikke vil gi et svar ettersom det ikke er tema for pressekonferansen, og at det må forstås i kontekst. Flere andre journalister

stiller så oppfølgingsspørsmål og ber om utdypende svar. Etter hvert blir det spurt om det er medlemmer i Profetens Ummah som er tilknyttet al-Qaida-tilknyttede organisasjoner i Syria, og her tar Avdyli igjen ordet og sier:

Det kommer an på hva du mener med al-Qaida da. Hvis du mener, jeg holdt på å si, at de som ber fem ganger om dagen, for vi vet jo at al-Qaida mest sannsynlig ber fem ganger om dagen. De faster i ramadan, vi faster i ramadan. De gjør hajj, vi gjør hajj (pilegrimsreise), de ber mot Kaba mekka, vi ber mot Kaba mekka. Hvis du mener det, så deler vi, jeg holdt på å si, masse med al-Qaida, det gjør alle muslimer. Men hvis vi er, jeg holdt på å si, en del av al-Qaida, så tror jeg ikke vi hadde sittet her (VGTV 06.11.2012).

Gruppen klarer ikke ta klar avstand fra al-Qaida, men fremhever heller likhetene dem imellom. Tidligere i pressekonferansen hadde Avdyli, i sin innledende beskrivelse av Profetens Ummah, uttalt «vi er verken noen sekt eller nyutdannet gruppe, og vi tilhører og er en del av en større gruppe, nemlig den islamske Ummah eller nasjon» (Avdyli 2012). Med gruppen den Islamske Stats fremvekst og opprettelse av et såkalt kalifat i Irak og Syria noen år senere, og Profetens Ummahs mange kjente fremmedkrigere som har reist til konfliktområdet, understrekes denne større tilhørigheten tydelig i praksis. Som nevnt har Avdyli selv blitt drept i Syria, noe som i ettertid setter et mer alvorstynget preg på pressekonferansen. Avdyli og flere titalls av gruppens medlemmer viste at de mente alvor, og den noe parodipregende pressekonferansen får plutselig mer relevans og aktualitet.



Bilde 5. Egzon Avdyli på Profetens Ummahs pressekonferanse i Oslo

Foto: Roger Neumann, VG

Antagonisten

Profetens Ummah føler seg ifølge Avdyli utsatt for en urettferdig og misforstått heksejakt i norsk media. Avdyli henvender seg direkte til politiet, PST og politikerne i spissen. Gruppens medlemmer blir feilaktig fremstilt som kriminelle, det er misvisende informasjon og en rekke faktafeil mener han. Gruppen kritiserer med det norsk presse, norske myndigheter, politi og først og fremst PST. Ifølge Avdyli leder sistnevnte an i en heksejakt mot gruppen, hvor deres gode og humanitære hensikter i Syria trekkes under tvil. I det narrativ som Avdyli ønsker å presentere er det Syrias diktator Bashar Al-Assad som er den virkelige antagonisten. Han er den som begår forbrytelser mot forsvarsløse muslimer uten at noen griper inn. Norske styrker i Afghanistan blir også kraftig kritisert, og Avdyli kommer med en rekke påstander: De norske styrkene skal ha innrømmet drap på sivile uten at staten griper inn eller fordømmer det. Norske styrker skal også aktivt ha provosert fram krig sier Avdyli, og drar med dette inn vestlig militær innblanding i muslimske land som en sentral del av et narrativ om muslimer som undertrykkes, misforstås og diskrimineres. Avdyli mener det er dobbeltmoralsk at norske muslimer som har reist til Syria for å bekjempe Assad blir møtt med tiltaler og

straffeforfølgelser når de kommer hjem, mens de norske soldatene blir møtt med medaljeutdeling og heltestatus ved hjemkomst på Gardermoen. Det spilles med andre ord tydelig på påstått norsk og vestlig dobbeltmoral. Som eksempel nevnes en norsk jente som ble med i den israelske hæren, men som ikke ble fratatt passet, i motsetning til Syriafarerne.

Protagonisten

I pressekonferansen vil Avdyli avklare en rekke misforståelser, som for eksempel at pressen og PST ikke har skjønnet deres agenda i Syria. De som samler inn penger, og de som reiser gjør det av humanitære årsaker hevder han videre.

Profetens Ummah ser det som sin rolle å «forby det onde og kalle til det gode» og dette innebærer å «opplyse folk om problemene som finner sted i samfunn og verden generelt». Medienes negative fremstilling av gruppen er derfor feilslått og misforstått. Muslimer, og gruppen selv, «er nemlig konfliktløse og ikke konfliktbærere». De gode, ikke de onde (Avdyli 2012).

Som Avdyli påpekte helt innledningsvis i pressekonferansen er Profetens Ummah en gruppe muslimer som jobber for islam, snakker for islam og vil fremme muslimenes interesser. De er en del av den islamske Ummah, eller nasjon, poengterer Avdyli, og setter med det gruppens virke inn i en større global sammenheng. Han spesifiserer ikke videre hva han mente med dette, men ettersom mange av gruppens medlemmer i ettertid har reist til Syria og kjempet for terrorgruppen den islamske Stat så er det ikke tvil om at det har vært et sterkt ønske om å realisere en muslimsk stat med sharialover. Dette uttaler riktignok ikke Avdyli eller andre av gruppens medlemmer direkte på denne pressekonferansen, men mellom linjene virker det slik. Generelt er denne sosiale fremføringen preget av mange uklare og kryptiske uttalelser, som eksempelvis:

Vår rolle i et hvert samfunn vil være å forby den onde og kalle til det gode. Dette vil innebære å opplyse folk om problemene som finner sted i samfunnet og i verden generelt, og oppfordre dem til å bidra til å bli med, eller jobbe, for å komme til en løsning (Avdyli 2012).

Denne løsningen er uklar, men det viste seg, i lys av mange av gruppens medlemmers senere forbindelser til og deltagelse for IS i Syria, at det ikke kun har vært fredelige og humanitære løsninger Avdyli siktet til i pressekonferansen.

Kollektive bakgrunnsrepresentasjoner

Det blir i løpet av pressekonferansen vist til en rekke eksempler på urett mot muslimer, og det er denne urettferdigheten som fører til ekstremisme mener gruppen, som frasier seg skylden for økt radikaliserings.

Vi driver ikke med radikaliserings, tvert i mot, muslimene blir det dere kaller radikalisert på grunn av deres utenrikspolitikk, samt deres overgrep mot den muslimske befolkningen i utlandet og deres hån og angrep av islam i Norge (Avdyli 2012).

Blant annet påstås det at det er den negative omtalen gruppen har fått fra PST som førte til at «sånne som Breivik får formet seg, og han gjorde det han gjorde» (Avdyli 2012). Det referer altså til 22.juli og den høyreekstreme terroristen Anders Behring Breivik, som hadde anti-muslimske holdninger.

Avdyli påpeker hvordan det i det demokratiske Norge, hvor ytringsfriheten settes så høyt, er merkelig at deres aktivitet for å forsvare sine verdier ses på som udemokratisk. Verdierne han bruker som eksempler i dette tilfellet er profeten Muhammed, at det snakkes nedlatende om straffemetodene i sharia og de som bærer nikab eller hijab. Som svar på dette uttaler Avdyli, med tydelig sarkasme:

Men når noen muslimer nå velger å svare tilbake så skal de forfølges, drives heksejakt og muligens fengslet? Enten er loven lik for alle, eller så må dere tilføye i grunnloven en ny paragraf, der det står at dersom du er muslim, da har du ikke rett til å uttale deg om dette. Da kan vi si oss enig. Men ikke kom her og si påstå at ytringsfriheten gjelder alle, for om noen prøver å sette den på prøve så blir det sirkus slik det har vært de siste ukene (Avdyli 2012).

Med andre ord, paradoksalt nok, så klager Avdyli og Profetens Ummah på at deres uttalelser mot ytringsfriheten (mot kritikk av islam) ikke beskyttes og aksepteres av samme lov.

Det luftes svært mange teorier og ideer i løpet av denne rotete og noe utradisjonelle pressekonferansen. En rekke av påstandene bærer preg av å være konspirasjoner, i alle fall i den forstand at mange av anklagene de kommer med spiller på skjulte agendaer mot gruppen, uten at disse begrunnes i særlig grad. Politiet kritiseres for å løpe ærender for politikere og misbruke sin autoritet med å blande seg inn politisk. Det er også mange krasse påstander om politiet, norske politikere og ikke minst norske styrker i utlandet som i liten grad redegjøres

for, forklares, siteres eller vises til noen kilder for. Det nevnes videre en rekke hyklerske holdninger i det vestlige samfunnet, med eksempler som fredsprisutdelingen til Barack Obama, fengselet på Guantanamo Bay, og lederen av Wikileaks som forfølges av de som kaller seg «flaggholderne av demokratiet».

Det gjentas flere gang at gruppen ser på seg som representanter for islam, og underspørsmålsrunden svarer Avdyli et klart og tydelig «vi snakker på vegne av de fleste muslimer i Norge ja». Hvorvidt det stemmer er det neppe enighet om blant muslimene. Det er likevel interessant at gruppen påtar seg dette ansvaret, et tegn på at de ser klare narrativ av muslimer som en stor og homogen gruppe, som de etter egen logikk og ideologi er representanter for. Avslutningsvis i pressekonferansen uttaler talsmannen Avdyli følgende:

Vi kommer til å jobbe for å avsløre grusomhetene begått av vesten i de muslimske land, Israels okkupasjon i Palestina, og avsløre hykleriet til de norske politikere i dette landet. Samt jobbe for å spre islam, og at Allahs lover skal gjelde over alt, og at han er den eneste sanne lovgiver. Hvis dette er en forbrytelse så kan dere komme til podiet og arrestere oss nå (Avdyli 2012).

Kognitiv simplifikasjon

Temaene som gjentas i denne sosiale fremføringen handler om urett mot muslimer, og dobbeltmoralisk holdning fra norske politikere og presse. Det gjentas gang på gang, ved hjelp av eksempler og en tone som bærer mer preg av å være ytringer i en skoledebatt enn fra en politisk debatt. For det er noe barnslig og sutrete over fremføringen, hvor Avdyli høres ut som om han klager like mye som han argumenterer når han peker på de som har misforstått Profetens Ummah. Dette kommer aller tydeligst frem når Avdyli henvender seg direkte til daværende justisminister Grethe Faremo:

Grethe Faremo, hun har veldig frampå om hvordan det kan vente seg en tiltalt på dem som kommer tilbake fra Syria, kun for å ha bedrevet humanitær hjelp og støtte. For det har ikke kommet fram at det er noen som har gjort noen krigsforbrytelse der, tvert i mot, Bashar Al-Assad, det er han som begår forbrytelse etter forbrytelse uten at noen griper inn... I tillegg sier forfatteren som har intervjuet de norske styrkene [i Afghanistan] at hun ble rystet over aggressiviteten til de norske styrkene, men venter det tiltalte på disse

Grethe? Eller er det medaljeutdelelse som venter dem på Gardermoen ved hjemkomst?
(Avdyli 2012).

Publikum

Det norske folk er det viktigste publikum for denne sosiale fremføringen. Gruppen har egne møter, aksjoner og reklame ment for rekruttering og støtte for gruppens arbeid, mens denne iscenesatte pressekonferansen utvilsomt er ment hovedsakelig for den ikke-muslimske befolkningen. Anledningen, som Egzon Avdyli nevner eksplisitt er jo å komme til livs en rekke misforståelser som verserer i media. Gruppen ønsker å iscenesette seg på en annerledes måte enn måten de blir fremstilt i media. De vil bli tatt på alvor, bli respektert og behandlet mer rettferdig. Pressekonferansen er dermed et forsøk på å oppnå mer legitimitet og anerkjennelse i media og fra det offentlige Norge. Et forsøk som nok ikke går helt etter planen, særlig med tanke på de vage og bortforklarende svarene gruppen kommer med på spørsmål fra pressen.

Midler for symbolsk produksjon

Gruppens allerede utbredte oppmerksomhet i media gjør at pressen villig møter opp i stort omfang. Pressekonferansen vies også mye plass i avisene og nyhetssendingene denne og påfølgende dag. Det er viktig å påpeke at gruppen trolig ikke består enn mer av et titalls aktive medlemmer, noe som gjør den store oppmerksomheten i media enda mer påfallende og interessant. I tillegg må man spørre seg hvorvidt dette kommuniseres godt nok, eller om gruppen i kraft av medieoppmerksomheten fremstår større og mer innflytelsesrik enn den egentlig er.

Sosial makt

Gruppen får raskt samlet alle store aktører i norsk presse når de avholder denne pressekonferansen, dette til tross for at gruppen ikke teller spesielt mange medlemmer, eller sitter på noen formell form for tradisjonell makt eller offentlig posisjon i samfunnet. Et lignende oppmøte hadde nok et mindre norsk politisk parti kunne regnet med om de også innkalte til en pressekonferanse. Det interessante i denne sammenhengen er derfor hvordan

Profetens Ummah tydeligvis sitter på en form for makt i kraft av all medieomtalen gruppen får. Ettersom de representerer en gruppe med radikale synspunkter, og derfor dramatiseres og iscenesettes som en del av terrorfaren, så får de all den oppmerksomhet de tilsynelatende ønsker og er tildelt en talerstol i norsk offentlighet av pressen, som på sin side vet at terrorrelaterte nyheter selger.

5.4.1 Casets narrativ

Denne sosiale fremføringen står som et eksempel på et forsøk på en motfremføring. Det blir forsøkt formidlet et alternativt narrativ til det negativt ladete bilde som media og politiet tegner av gruppen. Gruppen har sett seg lei av det narrativ som pressen og myndighetene lager om dem, som handler om en rekke misforståelser som gruppen omtaler innledningsvis. De føler seg utsatt for en heksejakt, hvor politiet er hovedaktøren i å spre unødvendig og ubegrunnet mistanke om gruppens motiver og hensikter.

Det narrativ de ønsker skal komme fram handler om urett mot muslimer, i dag først og fremst eksemplifisert i Bashar al-Assads overgrep mot egen befolkning i Syria, og vestlige lands invasjon i Irak. Dette narrative til Profetens Ummah har klare paralleller til det som ble skissert innledningsvis i denne oppgaven av al-Qaida (Quiggin 2009: 20-23). Muslimer er under angrep overalt, og flere grupper har sett på det som sin oppgave og kall å beskytte muslimer mot denne undertrykkelsen. Logikken er at siden vold rettes mot forsvarsløse muslimer så er vold som middel legitimt i kampen mot de som undertrykker. I dette casets tilfelle Syrias president Bashar al-Assad og de om støtter han. Dobbeltmoral i vestlige land er også en del av dette narrativ, hvor eksempelvis en norsk jente kan krige for den israelske hæren uten problemer, mens muslimer som ønsker å kjempe i Syria blir siktet for terrorvirksomhet.

Pressekonferansen viser seg etter hvert å være et feilslått forsøk på en sosial fremføring. Mest i den forstand at gruppen først forsøker å presentere seg som en legitim, fredfull og konfliktløsende gruppe, men i løpet av pressekonferansen beveger seg mot en mer radikal og ekstremistisk linje. Dette er best eksemplifisert i deres dårlige forsøk på å bortforklare en ideologisk forbindelse mellom dem og al-Qaida, hvor Avdyli fremhever likhetene i stedet for forskjellene dem imellom. Pressens omtale av pressekonferansen dagen etter viser at gruppen nå fremstår nesten enda mer uforståelige og vag i sine hensikter og mål enn før pressekonferansen. For når en ikke klarer ta klar avstand fra bin Laden og hans ideologi så vil

man snarere bli forbundet med den, og det virket ikke som om Profetens Ummahs representanter hadde store kvaler med nettopp det.

Selve pressekonferansen og gruppen Profetens Ummah ble i 2012 ofte fremstilt som en noe useriøs og klovneaktig bevegelse av pressen. Selv om de ble viet mye plass i mediene så ble de nok ikke helt tatt på alvor. Ettersom minst 18 nordmenn, mange med forbindelser til gruppen, nå er drept i konflikten som herjer i Irak og Syria, har det hele fått et mer alvorlig og relevant preg. Den fredelige og humanitære tilnærmingen gruppen hevder de står for i denne pressekonferansen er tydelig avslørt. Pressekonferansen er på denne måten en sentral sosial fremføring som ga et interessant innblikk i en islamistisk organisasjon som er en del av en større internasjonal bevegelse, eller Ummah, som de selv kaller det. Denne bevegelsen og de narrativ den ofte kommuniserer og forbindes med er helt sentrale i det sosiale dramaet om terror og terrortrusselen i Europa i dag.

5.5 Oppsummering av casene

Terrorens sosiale drama som denne oppgaven ønsker å studere nærmere spilles ut og kommuniseres i media. Derfor ble det i denne oppgaven valgt ut, på et teoretisk grunnlag, og fokusert på ulike eksempler på sosiale fremføringer relatert til dette dramaet. Blant de mange funnene av sentrale narrativ og kollektive bakgrunnsrepresentasjoner i fremføringene som identifiseres, belyses og drøftes i oppgavens case er:

IS' propagandafilm *No Respite* handler om historisk urett mot muslimer. Protagonen i fremføringen, terrorgruppen IS, har sett seg lei vestlig militær og kulturell innblanding og innflytelse på land i Midtøsten. Arven fra vestlig kolonitid har satt dype spor, og denne uretten og diskrimineringen ønsker gruppen å rette opp i. Gruppen framstiller seg som modige jihadister som har opprettet et rettmessig islamsk kalifat. Hit vil de tiltrekke seg unge vestlige muslimske fremmedkrigere for å kunne fortsette sin hellige kamp mot en lang liste fiender som gruppen er i blodige konflikter med. Det brukes referanser og effekter kjent fra vestlig film- og TV-spills-industri, som understreker at unge menn er det publikummet gruppen først og fremst ønsker å henvende seg til i denne sosiale fremføringen.

I François Hollandes tale er det de europeiske demokratiske verdier som fremheves. Landet er i løpet av et år rammet av to rammet av to store terrorangrep knyttet til islamistene i IS, og som President er det nå Hollandes jobb å adressere denne terroren som rammet så brutalt 13.

november 2015. I talen snakket Hollande om unntakstilstanden han så seg nødt til å innføre som en konsekvens av terroren, og bruker her krigsretorikk som gis assosiasjoner til den George W. Bush brukte etter 11. september 2001. Men det er først og fremst de europeiske verdiene han ønsker å framheve i denne talen. Verdier som demokrati, frihet, åpenhet, ytringsfrihet og brorskap er sentrale Hollandes narrativ. Terroren rammet midt i hjertet av både den franske hovedstaden og kulturen. De som ble drept i terroren var først og fremst unge franskmenn som var ute på cafeer, fotballkamp og konsert. Franskmenn som elsket livet ble drept av terrorister som hatet livet og elsket døden.

Den diskursive kampen innad i islam kommer til synet i oppgavens tredje case hvor norske muslimer tok til gatene i protest for å ta avstand fra islamistiske ekstremister. De ekstremistene som dette casets aktører henvender seg til er først og fremst representert av Profetens Ummahs radikale uttalelser og IS brutale og grenseløse terror. Demonstrantene i denne sosiale fremføringen ville vise seg som demokrativennlige, moderate og fredelige muslimer. Det ble holdt appeller og taler på både Grønlands torg og foran stortinget, av en rekke ulike representanter for norske muslimer. Tilstede var også så godt som hele eliten av det politiske Norge, hvor også statsminister Erna Solberg holdt en appell. Dette ga selvsagt demonstrasjonen større aktualitet og betydning. Denne forestillingen ble mye omtalt i norsk media, anført av NRK1 som hadde en flere timers lang direktesending fra demonstrasjonen, med en rekke intervjuer og kommentarer fra gjester i studio.

I oppgavens siste fremførings-case ble det vist hvordan den profilerte norske ekstremistgruppen Profetens Ummah så seg lei av måten de ble fremstilt på i media. Ved å innkalle til en pressekonferanse ville de oppklare en rekke misforståelser og ikke minst vise seg fra en ny side. Men ettersom de nektet å svare på de fleste spørsmål de fikk fra pressen, og attpåtil ikke tok avstand fra bin Ladens ideologi, på spørsmål om de gjorde det, mislykkes de i dette forsøket. Denne sosiale forestillingen viste med tydelighet et aktivt forsøk på iscenesetting. I norsk media er den dramatiserte terrortrusselen i stor grad knyttet til Profetens Ummah. Årsaken til det er blant annet at de har vist seg å ha sterke tilknytning til både transnasjonale islamistiske nettverk, og ikke minst forbindelser med mange av fremmedkrigerne som har forlatt Norge til fordel for slagmarken i den destruktive konflikten i Irak og Syria. Det faktum at nå minst 18 norske statsborgere er drept som fremmedkrigere i denne konflikten gir dette casets sosiale fremføring fra 2012 fornyet aktualitet, relevans og alvorsgrad.

Kapittel 6: Avslutning

De fire utvalgte casene i denne oppgaven har hver for seg gitt innblikk i sentrale sosiale fremføringer i den islamistiske terrorens sosiale drama. Nærmere bestemt er alle de fire fremføringer relatert til Den Islamske Stat, terrorgruppen som står midt i dagens sosiale drama om terror. De har på denne måten stått som eksempler på utviklingen og videreføringen av den dikotomiske fremførings/motfremførings-dialektikken mellom vesten og den islamske verden.

Målet i denne oppgaven var å avdekke og belyse de sentrale narrativ og bakgrunnsrepresentasjoner som formidles og refereres til i disse sosiale fremføringene. Dette var grunnlaget for både oppgavens formål og det metodologiske utgangspunktet.

Forskningsspørsmålene som ble stilt innledningsvis dreide seg om hva er de sentrale bakenforliggende og meningsskapende historier, fortellinger og narrativ som anvendes for og imot det ideologiske verdensbildet til de som tyr til terrorangrep? Oppgaven handlet med andre ord om å belyse de kulturelle, historiske og sosiale årsakene og forklaringene som spiller inn.

Gjennom case-eksempler ble det vist, med en analyse bestående av Jeffrey Alexanders kulturpragmatiske perspektivs elementer, hvordan denne kulturelle kampen spilles ut i virkeligheten i dag. Analysen i casene bærer preg av såkalte «tykke beskrivelser», hvor de detaljerte beskrivelsene av hver enkelt case har gitt innblikk i terrorens drama performative sider. Det er også underveis redegjort for noen av de mange ulike motivene og årsakene bak den islamistiske terrorismens oppblomstring. I tillegg ble det underveis påpekt betydningen og påvirkningen av globalisering og moderne teknologi i denne sammenhengen. Det har blitt vist hvordan først og fremst internett og sosiale medier har blitt en ny og viktig arena for propaganda og rekruttering. Disse utviklingene spiller på den måten en viktig rolle i selve dramatiseringen og iscenesettingen, som har vært oppgavens to viktigste forskningsspørsmål, av terroren og terrortrusselen den vestlige verden i dag står overfor.

Behovet for bedre og mer inkluderende narrativ fra vestlige myndigheter, særlig overfor unge fremmedgjorte muslimer, er tydelig tilstede. For det narrativ som IS formidler i sine propagandafilmer og terroraksjoner oppnår tydeligvis resonans i enkelte miljø ettersom tusenvis har vervet seg til terrorgruppen som fremmedkrigere. Denne påstanden, som også er drøftet i oppgavens andre case om François Hollandes tale, viser hvordan narrativet IS

formidler trenger å besvares med egne narrativ. Kampen mot IS og islamistisk ekstremisme kan ikke vinnes kun på slagmarken, den må også vinnes ideologisk. På denne måten har oppgaven også belyst narrativenes politiske sider og aspekter.

I besvarelsen av oppgavens forskningsspørsmål har det blitt anvendt et bredt spekter av samfunnsvitenskapelig teorier som analyseverktøy. Innsikter fra blant andre David Cook, Paul Wilkinson og Michel Wieviorka ble brukt for å belyse og kontekstualisere terrorismes historiske og utvikling. Mens relevante verk av blant andre Gilles Kepel var utgangspunktet for å rekonstruere en historisk kronologi over sentrale terrorangrep og kriger mot terroren. De utgjør viktige hendelser i den pågående dikotomiske dialektikken av fremføringer og motfremføringer mellom islam og vesten. Ulrich Becks perspektiver *risiko* og *staging* ble anvendt å redegjøre for dramatiseringen og iscenesettingen som finner sted i mediene. Både i oppgavens del 2.2 om iscenesettelsen av terrortrusselen i norsk kontekst, og som inspirasjon, forskningsspørsmål og analytisk verktøy for oppgavens utvalgte fremførings-case.

Det sosiale dramaet som sosiologisk fenomen, og terrorismens performative og symbolske sider finner sted i massemediene. Det er her fremføringene spilles ut, dramaet iscenesettes og risikovurderingen av terrortrusselen skapes og opprettholdes. Det er grunnen til at mediekilder ble valgt som empiri for denne oppgaven, og det er disse innsiktene, sammen med narrativene som er oppsummert i del 5.5, som er denne oppgavens viktigste funn og bidrag.

I en eventuell oppfølging av denne oppgaven ville en komparativ studie vært på sin plass. Eksempelvis ville det vært interessant å sammenligne oppgavens empiriske funn med sosiale fremføringer fra høyreekstreme anti-muslimske aktører, som motfremføringer til jihadistenes terrorisme. Det mest åpenbare eksempelet i europeisk og norsk kontekst er terrorangrepet 22. juli, hvor terroristen Breiviks ideologisk målrettede angrep og hatefulle manifest står som et sentralt eksempel på et annerledes ideologisk narrativ. Høyreekstrem terrorisme er på samme måte som den islamistiske full av symbolikk, narrativ og meningsformidling. Den er også dramatisert og iscenesatt i mediene, men muligens oppfattet, formidlet og vurdert noe annerledes av pressen. En slik påstand om ulik prioritering og form for dramatisering i mediene ville det åpenbart vært interessant å studere nærmere.

Litteraturliste

- Aakvaag, Gunnar C (2011) Å sette samtiden på begrep: Noen utfordringer for en samtidsdiagnostisk sosiologi. *Sosiologisk tidsskrift 03/2011 (Volum 19)* 259-281
- Akerhaug, Lars (2013) *Norsk jihad: muslimske ekstremister blant oss*. Kagge forlag
- Alexander, Jeffrey (2003) *the Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*. Oxford University Press
- Alexander, Jeffrey C. Giesen, Bernhard. Mast, Jason L (2006) *Social performance: Symbolic Action, Cultural Pragmatics and Ritual*. Cambridge University Press
- Alexander, Jeffrey (2007) *Power and Performance: The War on Terror between the Sacred and the Profane*. RSCAS Distinguished Lectures 2007/01 European University Institute, Florence
- Alexander, Jeffrey (2011) *Performance and power*. Polity Press
- Alexander, Jeffrey (2015) *Den sivile sfære*. Cappelen Damm
- Ali, Mah-Rukh (2015) *Trusselen fra IS: Terror, propaganda og ideologi*. Kagge forlag
- Amoore, Louise. De Goede, Marieke (2008) *Risk and the war on terror*. Routledge
- Barr, James (2012) *A Line in the Sand: Britain, France and the struggle that shaped the Middle East*. Simon and Schuster
- Beck, Ulrich (1992) *Risk society: Towards a new modernity*. Sage publications Ltd
- Beck, Ulrich (2002) The Terrorist Threat: World Risk Society Revisited. *Theory, Culture & Society* Vol.19(4) 39-55 SAGE
- Beck, Ulrich (2009) *World at risk*. Polity Press
- Blaikie, Norman (2010) *Designing Social Research. 2nd Edition*. Polity Press
- Bratberg, Øivind (2014) *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Cappelen Damm Akademisk
- Byman, Daniel (2016) Understanding the Islamic State – A Review Essay. *International Security, Volume 40, Number 4, Spring 2016, pp. 127-165*. MIT Press
- Cockburn, Patrick (2015) *The rise of Islamic State: ISIS and the New Sunni Revolution*. Verso publishing
- Cook, David (2005) *Understanding Jihad*. University of California Press
- Dingley, James (2010) *Terrorism and the Politics of Social Change: A Durkheimian Analysis*. Ashgate
- Dostoevsky, Fyodor (1978, 1827) *The Possessed*. Modern Library Publisher
- Enzenberger, Hans Magnus (2006) *Skrekkens menn: Om den radikale taper*.

Radisholm pocket

- Fairclough, Norman (1995) *Media Discourse*. Edward Arnold
- Geertz, Clifford (1973) *The interpretation of cultures*. Basic Books
- Hausken, Liv. Yazdani, Sara R. Haagensen, Trine K (red) (2014) *Fra Terror til overvåkning: Overvåkning i Norge, et Kritisk Perspektiv*. Vidarforlaget
- Hegghammer, Thomas (2014) Norske fremmedkrigere i går og i dag. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 30, 4.
- Holstein, James A. Gubrium, Jaber F (2008) *Handbook of Constructionist Research*. The Guilford Press
- Hovi, Jon. Malnes, Raino (2007) *Anarki, makt og normer: innføring i internasjonal politikk*. Abstrakt forlag
- Huntington, Samuel P (1996) *The clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Touchstone (Simon & Schuster)
- Jenkins, Brian Michael (2011) *The long shadow of 9/11: Americas response to terrorism*. RAND Corporation
- Kassimeris, George (2006) *Warrior's Dishonour: Barbarity, Morality and Torture in Modern Warfare*. Ashgate Publishing Ltd
- Kepel, Gilles (2004a) *The trail of political Islam*. I. B Tauris
- Kepel, Gilles (2004b) *The War for Muslim Minds: Islam and the west*. The Belknap Press of Harvard University Press
- Kepel, Gilles. Pascale, Ghazaleh (2009) *Beyond Terror and Martyrdom: The Future of the Middle East*. Harvard University Press
- Larsen, Håkon (2011) *Sosiologisk tidsskrift* 04/2011.
- Larsen, Håkon (2014) Cultural Sociology as Social Research: A conversation with Jeffrey C. Alexander. *Sosiologisk tidsskrift* 01/2014.
- Larsen, Håkon (2015) *Kultur-sosiologisk forskning*. Universitetsforlaget
- Neumann, Birgit, and Nünning, Ansgar, eds. (2012) *Travelling Concepts for the Study of Culture*. Berlin/Boston, DE: De Gruyter, 2012. ProQuest ebrary. Web. 13 April 2016.
- Nesser, Petter (2015) *Islamist Terrorism in Europe: a history*. Hurst & company
- Machin, David. Leeuwen, Theo van (2007) *Global Media Discourse*. Routledge
- Matusitz, Jonathan (2013) *Terrorism & communication*. SAGE Publications
- Moghaddam, Fathali M. (Ed); Marsella, Anthony J. (Ed), (2004). *Understanding terrorism: Psychosocial roots, consequences, and interventions*. , (pp. 11-47). Washington, DC, US: American Psychological Association, xiii, 343 pp. ISBN

- Møen, Atle. Davidsen, Thomas (2015) Det sosiale dramaet om «monstermastene» i Hardanger – et kulturelt-pragmatisk perspektiv. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 02/2015 (Volum 55)
- Quiggin, Tom (2009) Understanding al-Qaeda's Ideology for Counter-Narrative Work. *Perspectives on Terrorism*. Volume 3, Issue 2
- Ragin, Charles C. Becker, Howard S (1992) *What is a case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge University Press
- Rapoport, David C. (2016) Why has The Islamic State Changes its Strategy and Mounted the Paris-Brussels Attacks? *Perspectives on terrorism*. Vol.10, Issue 2
- Sageman, Marc (2008) *Lederless Jihad*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia
- Schmid, Alex P (2015) Challenging the Narrative of the "Islamic State" *ICCT Research paper, june 2015. International Center for Counter-Terrorism – The Hague*
- Somers, Margaret R (1994) The narrative constitution of identity: a relational and network approach. *Theory and Society*, October 1994, Volume 23, Issue 5 pp 605-649.
- Spencer, Alexander (2010) *The Tabloid Terrorist: The Predicative Construction of New Terrorism in the Media*. Palgrave Macmillan
- Storhaug, Hege (2015) *Islam: Den 11. landeplage*. Kolofon forlag
- Surette, R. Hansen, K, Noble, G (2009) Measuring media oriented terrorism, *Journal of Criminal Justice* 37 (4):360-370.
- Weinberg, Leonard (2013) *Democracy and Terrorism*. Routledge
- Wieviorka, Michel (2007) *From classical Terrorism to 'Global' Terrorism*. *International Journal of Conflict and Violence* Vol.1 (2), 2007, pp.92-104
- Wieviorka, Michel (2015) *Global terrorism as anti-movement*. Open Edition 18-mars 2015 <http://wieviorka.hypotheses.org/369> [Link sjekket 14.06.2016]
- Wilkinson, Paul (2011) *Terrorism versus Democracy: The liberal state response*. Routledge
- Zedner, Lucia (2008) *Terrorism, the ticking bomb, and criminal justice values*, *Criminal Justice Matters*, 73:1, 18-19, DOI: 10.1080/09627250802274253
- Østerberg, Dag (1990) *Handling og samfunn*. Pax Forlag

Nettkilder

Aftenposten (2014) *Norsk islamist drept i Syria* 01.mai 2014.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Norsk-islamist-drept-i-Syria-7551527.html>
[Link sjekket 14.06.2016]

Aftenposten (2014) *Dette er Profetens Ummah i Norge* Aftenposten 13. juli 2014.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Dette-er-Profetens-Ummah-i-Norge-7634517.html> [Link sjekket 14.06.2016]

Aftenposten (2015) *Ny rekord: 2452 asylsøkere til Norge forrige uke* 09. november 2015.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Ny-rekord-2452-asylsokere-til-Norge-forrige-uke-8235677.html> [Link sjekket 14.06.2016]

Aftenposten (2015) *Paris-terroren: Dette er gjerningsmennene.* 18 november 2015.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Belgier-pekes-ut-som-hjernen-bak-Paris-terroren---dette-er-gjerningsmennene-8246725.html> [Link sjekket 14.06.2016]

Amnesty (2015). *Flyktninger fra Syria*

<http://www.amnesty.no/tema/flyktninger-fra-syria> [Link sjekket 14.06.2016]

Chrisafis, Angelique (2009) *Sarkozy to break century-old French tradition with 'state of the union' address* The Guardian. 22. juni 2009.

<http://www.theguardian.com/world/2009/jun/22/nicolas-sarkozy-parliament-address-versailles> [Link sjekket 14.06.2016]

Dagbladet (2014) *Her er bildene som dokumenterer at norske Syria-krigere kriger med noen av verdens farligste terrorister* 16. mai 2014.

http://www.dagbladet.no/2014/05/16/nyheter/syria/norske_islamister/utenriks/isil/33309054/ [Link sjekket 14.06.2016]

Dagbladet (2015) *Norske IS-ledere: Jobber med propaganda, krigføring og planlegging av terror i Vesten* 14.februar 2015

http://www.dagbladet.no/2015/02/14/nyheter/norske_islamister/syria/isil/utenriks/37672306/ [Link sjekket 14.06.2016]

Dagbladet (2015) *Aldri vært større terror-fare i Norge* 24.november.2015.

http://www.dagbladet.no/2014/11/24/nyheter/terror/pst/terrortrussel/bevepnet_politi/36398929/ [Link sjekket 14.06.2016]

Dagens Næringsliv (2015) *PST tror antall fremmedkrigere er høyere enn kjent* 23.mars 2015.

- <http://www.dn.no/nyheter/politikkSamfunn/2015/03/23/2042/Politiets-Sikkerhetstjeneste/pst-tror-antall-fremmedkrigere-er-hyere-enn-kjent> [Link sjekket 14.06.2016]
- Dagens Næringsliv (2015) *Vi må ikke undervurdere disse menneskene* Dagens næringsliv magasinet 20.november 2015.
<http://www.dn.no/magasinet/2015/11/20/2133/Terroraksjonen-i-Paris/-vi-m-ikke-undervurdere-disse-menneskene> [Link sjekket 14.06.2016]
- Dagsavisen (2012) *Flere islamister tar jegerkurs*. 12.oktober 2012
<http://www.dagsavisen.no/innenriks/ekstreme-islamister-tar-jegekurs-1.474833> [Link sjekket 14.06.2016]
- Dagsavisen (2014) *Norske Jihadister har endret landegrensene* 01.desember 2014
<http://www.dagsavisen.no/innenriks/norske-jihadister-har-endret-landegrensene-1.302307> [Link sjekket 14.06.2016]
- France Diplomatie (2015) *Speech by the President of the Republic before a joint session of Parliament* 16. november 2015.
<http://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/defence-security/parisattacks-paris-terror-attacks-november-2015/article/speech-by-the-president-of-the-republic-before-a-joint-session-of-parliament> [Link sjekket 14.06.2016]
- Gangås, Beate (2015) *Grenseløst terror* Politiets sikkerhetstjeneste. 08.september 2015
<http://www.pst.no/blogg/grenselost-terror/> [Link sjekket 14.06.2016]
- Hegghammer, Thomas (2015) *The soft power of militant jihad* 18. desember 2015.
http://www.nytimes.com/2015/12/20/opinion/sunday/militant-jihads-softer-side.html?_r=0 [Link sjekket 14.06.2016]
- Hoffmann, Jon Fitje. (2015) *Etikk og terror* Politets sikkerhetstjeneste. 26. juni 2015
<http://www.pst.no/blogg/etikk-og-terror/> [Link sjekket 14.06.2016]
- Landsverk, Silje Herbro (2015) *Fremmedgjøring av franske muslimer gjør radikaliseringsuunnngåelig* NRK urix nett. 15.november.2015.
http://www.nrk.no/urix/_-fremmedgjoring-av-franske-muslimer-gjor-radikalisering-uunnngaelig-1.12655118 [Link sjekket 14.06.2016]
- NRK (2012) *Fritt Ord-pris til Nina Johnsrud*. 08. november.2012
<http://www.nrk.no/kultur/fritt-ord-pris-til-nina-johnsrud-1.8389951> [Link sjekket 14.06.2016]
- NRK (2014) *Hussain dømmes for trusler og hatefulle ytringer*. 07. februar.2014

- <http://www.nrk.no/norge/hussain-dommes-for-trusler-1.11527114> [Link sjekket 14.06.2016]
- NRK (2015) *Bok om Larvik-terrorist* Vestfold. 22.september 2015.
<http://www.nrk.no/vestfold/bok-om-larvik-terrorist-1.12567506> [Link sjekket 14.06.2016]
- NRK (2016) *Profetens Ummah ligger nærmest med brukket rygg*. 09. februar 2016
http://www.nrk.no/norge/_-profetens-ummah-ligger-naermest-med-brukket-rygg-1.12789740 [Link sjekket 14.06.2016]
- PST (2015) *Trusselvurdering for 2015*. Politiets sikkerhetstjeneste. PST.no
www.pst.no/media/74351/PSTs_tv2015-2.pdf [Link sjekket 14.06.2016].
- Store norske leksikon (2015, 5. mars) *Frankrikes Nasjonalsang*
https://snl.no/Frankrikes_nasjonalsang [Link sjekket 14.06.2016]
- VG (2010) *Jeg konverterte ikke for å bli hetset* 17.februar 2010
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/muhammed-tegningene/jeg-konverterte-ikke-for-aa-bli-hetset/a/589545/> [Link sjekket 14.06.2016]
- VG (2014) *PST-sjef: Terrorhandling planlagt i Norge om få dager* 24.juli.2014.
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/terrorisme/pst-sjef-terrorhandling-planlagt-i-norge-om-faa-dager/a/23260232/> [Link sjekket 14.06.2016]
- VG (2014) *Støtter IS' halshugging* 16.august 2014.
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/islam-debatten/stoetter-is-halshugging/a/23275610/> [Link sjekket 14.06.2016]
- VG (2014) *Amerikansk journalist skal ha blitt halshugget av IS* 19. august.2014.
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/syria/amerikansk-journalist-skal-ha-blitt-halshugget-av-is/a/23277781/> [Link sjekket 14.06.2016]
- VG (2015) *PST tror antall fremmedkrigere er høyere enn kjent* 23. mars.2015
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/politiets-sikkerhetstjeneste-pst/pst-antall-fremmedkrigere-er-hoeyere-enn-kjent/a/23420484/> [Link sjekket 14.06.2016]
- VG (2016) *Dømt – drept – utvist: Slik gikk det med de norske islamistene*. 17. januar 2016.
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/krim/doemt-drept-utvist-slik-gikk-det-med-de-norske-islamistene/a/23584698/> [Link sjekket 14.06.2016]
- VG (2016) *PST mener Hussain har rekruttert syv krigere til IS* 03. mars.2016.
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/krim/pst-mener-hussain-har-rekruttert-syv-krigere-til-is/a/23630208/> [Link sjekket 14.06.2016]

Videokilder

Avdyli, Egzon (2012) Pressekonferanse med profetens Ummah 06. oktober.2012.

<https://www.youtube.com/watch?v=OfJDHWVQGoE> [Link sjekket 14.06.2016]

Hollande, François (2015) *REPLAY - Watch French President Hollande's exceptional address to Congress after Paris Attacks*. Lagt ut 16.november 2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=i8ugbC7oJTE&list=PLNxxwX7r4A556w9VJsfF0dGzVUQMIXoQBI&index=1> [Link sjekket 14.06.2016]

Liveleak (2015) *No Respite – (ISIS propaganda)* 24. november.2015 [Link sjekket 25.04.2016]

http://www.liveleak.com/view?i=fe3_1448409611 [Link sjekket 14.06.2016]

NRK1 (2014) *Demonstrasjon mot IS del 1:2* 25. august 2014

<https://tv.nrk.no/serie/nyheter/NNFA41006314/25-08-2014#del=1> [Link sjekket 14.06.2016]

NRK 1 (2014) *Demonstrasjon mot IS del 2:2* 25. august 2014

<https://tv.nrk.no/serie/nyheter/NNFA41006314/25-08-2014#del=2> [Link sjekket 14.06.2016]

Solberg, Erna (2014) – *å tro på ekstremisme er å tro på vold*. Tale utenfor stortinget 25.

august 2014 <http://www.aftenposten.no/webtv/#!/video/20006/aa-tro-paa-ekstremistene-er-aa-tro-paa-vold> [Link sjekket 14.06.2016]

TV2 (2014) *PST frykter terrorangrep mot Norge i løpet av få dager*. Pressekonferanse 24. juli

2014 <http://www.tv2.no/a/5838657> [Link sjekket 14.06.2016]

VGTV (2014). *Ubaydullah Hussain om norske kvinner: De undertrykker selv*

Intervju i VGTV publisert 16. august 2014

<http://www.vgtv.no/#!/video/100131/ubaydullah-hussain-om-norske-kvinner-de-undertrykker-seg-selv> [Link sjekket 14.06.2016]

Tabeller, figurer og bilder

Figur 1. Fra side 34 i boken Alexander, Jeffrey C. Giesen, Bernhard. Mast, Jason L (2006)
Social performance: Symbolic Action, Cultural Pragmatics and Ritual. Cambridge University Press

Figur 2. Fra side 46 i boken Alexander, Jeffrey C. Giesen, Bernhard. Mast, Jason L (2006)
Social performance: Symbolic Action, Cultural Pragmatics and Ritual. Cambridge University Press

Tabell 1. Kilder: Wilkinson (2011). Nesser (2015). Rapoport (2016).

Tabell 2. Kilder: Jenkins (2011). Wilkinson (2011). Weinberg (2013). Cockburn (2015)

Bilde 1. Skjerm bilde fra omtalt IS-propagandavideo. *No Respite* (2015) Lagt ut på
liveleak.com (2015) 24.11.2015. Fra tidspunktet 03:39 ut i klippet.

http://www.liveleak.com/view?i=fe3_1448409611 [Link sjekket 14.06.2016]

Bilde 2. Francois Hollande ankommer slottet i Versailles

Valeurs Actuelles (2015) *Riposte : Hollande à la recherche du temps perdu*. 19.11.2015

Foto: SIPA

<http://www.valeursactuelles.com/hollande-a-la-recherche-du-temps-perdu-57287> [Link sjekket 14.06.2016]

Bilde 3. Faten Mahdi Al-Hussaini, holder appell foran stortinget

Dagbladet (2014) *Faten – den «frekke», muslimske opprøreren*. 30.08.2014 Foto:

Jacques Hvistendahl, Dagbladet

http://www.dagbladet.no/2014/08/30/nyheter/pluss/nyheter_pluss/innenriks/demonstrasjon/35011934/ [Link sjekket 14.06.2016]

Bilde 4. Muslimske religiøse ledere hånd i hånd leder an demonstrasjonstoget på vei mot stortinget

Dagen (2014) *Se bildene fra demonstrasjonen mot IS i Oslo*. 25.08.2014 Foto: Håkon

Mosvold Lurås / NTB Scanpix

http://www.dagen.no/Nyheter/25/08/2014/Se_bildene_fra_demonstrasjonen_mot_IS_i_Oslo-107077 [Link sjekket 14.06.2016]

Bilde 5. Egzon Avdyli på Profetens Ummahs pressekonferanse i Oslo

VG (2012) *Nektet å snakke om sharia i Norge, Grunnloven, Al-Qaida og Krekar*.

06.november 2012. Foto: Roger Neumann, VG

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/syria/den-drepte-islamisten-fra-nett-jihadist-til-syria-farer/a/10131033/> [Link sjekket 14.06.2016]